Nijinsky'nin Günlüğü

Çeviren: Orçun Türkay

GÜNLÜK

YKY

NİJİNSKY'NİN GÜNLÜĞÜ

Vaslav F. Nijinsky 1890'da Kiev'de Polonyalı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Daha on yaşında, Saint-Petersburg İmparatorluk Tiyatrosu dans okuluna girer ve orada öyle başarı gösterir ki, iki yıl sonra İmparatorluk Tiyatrosu'nda dans etmeye başlar. Kendisini *Don Juan*'da izleyen Sergey Diaghilev'le tanışır, Diaghilev onu Rus Balelerinin Paris'teki ilk turnesi için grubuna katar. Böylece, 18 Mayıs 1909'da, *Le Pavillon d'Armide*'de dans eder. Proust da salondadır. Onun 39. defterinde, *Guermantes Tarafı*'ndakinden daha ayrıntılı bir Nijinsky "eskizi" bulunur: "Yabancı bir dans topluluğundaki ünlü ve dâhi bir dansçıydı (...), yüzü pastel renkte, bakışları esrik, genç bir deli (...), farklı bir yaşam biçimi ortaya koyan her şey adına ve sanki doğanın buyruğuyla, büyülenip olduğum yerde kaldım –bir kalabalığın içinde kaybolmuş bir kelebek görsem aynen böyle olurdu işte–, onun o doğal, kanatlı, şımarık ve rengârenk zarafetinin havada çizdiği kıvrımları seyre daldım."

Bu başarılarla dolu turnenin sonunda, Nijinsky zamanının en büyük dansçısı kabul edilecektir. Bir yıl sonra yeniden Paris'tedir, *Şehrazad*'da zenci köleyi, *Karnaval*'da Arlecchino'yu yorumlar ve *Gülün Ruhu*'nda gerçekleştirdiği sıçrama ünlü olur.

İmparatorluk Tiyatrosu'ndan istifa edip Diaghilev'in topluluğuna katılır. 1912'de *Bir Kır Tanrısının Öğleden Sonrası*'yla koreografi yapmaya başlar ve 1913'te yeniden Paris'e gelip *İlkbahar Ayini*'ni sahneler. Evlenir, Diaghilev'in topluluğundan patırtılı biçimde ayrılır, ardından, savaş bu iki adamı yeniden birbirine yaklaştırınca, gruba geri dönüp sanat yönetmeni olur. Bir Güney Amerika turnesinin ardından, karısıyla birlikte Saint-Moritz'e taşınır, orada bu *Günlük*'ü oluşturan ve kızının eşyaları arasında rastlantı sonucu ortaya çıkan notları kaleme alır. Çok kısa sürede aklını yitirir ve Lipotmezov akıl hastanesine kapatıldıktan sonra, bir hastaneden ötekine taşınıp durur, 1950'de Londra'da ölür.

Orçun Türkay 1976'da İstanbul'da doğdu. Saint Joseph Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli yayınevlerine, kuruluşlara çevirmenlik ve editörlük yapıyor.

VASLAV F. NİJİNSKY

Nijinsky'nin Günlüğü

GÜNLÜK

ÇEVİREN:
ORÇUN TÜRKAY

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 2372
Edebiyat - 729

Nijinsky'nin Günlüğü / Vaslav F. Nijinsky
Özgün Adı: Journal de Nijinsky
Çeviren: Orçun Türkay

Kitap Editörü: Barış Tut
Düzelti: Mahmure İleri

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel

Çeviriye temel alınan baskı: Journal de Nijinsky, Gallimard 1991

Baskı: Şefik Matbaası
Marmara Sanayi Sitesi M-Blok No: 291 İkitelli/İstanbul

1. Baskı: İstanbul, Temmuz 2006
ISBN 975-08-1119-4

© Actes Sud, 1995
© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2006
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
www.teleweb.com.tr

İÇİNDEKİLER

I. Yaşam • 9
II. Ölüm • 73
III. Duygular • 112

Sonsöz • 129

Nijinsky'nin Günlüğü kaleme alınmasından çok sonra, rastlantı sonucu, bir bavulda, Nijinsky'nin kızı Kyra'nın eşyaları arasında bulundu. Özgün metin Rusça yazılmıştı, birkaç sayfası da Lehçe. Ne var ki özgün metin yinelemeler ve eksiklerle doluydu. Günlüğün ilk İngilizce çevirisi de sözcük dağarının darlığı ve görece bir bağlantısızlıkla dikkat çekiyordu. Zaten karanlıkta kalan noktaların anlaşılması okur adına daha da güçleşiyordu. Burada, o İngilizce çeviriyi derleyip toplayan, Gallimard yayınlarından çıkmış Fransızca baskı temel alındı. Çünkü Nijinsky hiç de "büyük bir yazar olarak görülmek" istememesine ve "güzel tümceler" kurma derdinde olmamasına karşın, fazla söze gerek kalmadan, sadece anlaşılmayı arzuluyordu. Fransızca baskıda onun tümceleri dilbilgisine uygun hale getirilip metin rahatlatılmıştı. Aksi takdirde, metin içinden çıkılmaz bir hal alacaktı.

I

Yaşam

İnsanlar Nijinsky'nin davranış bozuklukları nedeniyle deli numarası yaptığını söylemekten geri durmayacaklar. Davranış bozukluğu feci bir şey: İğreniyorum ondan, öyle davranmanın hiç meraklısı değilim, kendimi hatalı duruma düşürdüğüm olduysa da bunun tek nedeni Tanrı'yı göremiyor olmamdı. Onu duyumsuyordum, öte yandan insanların hareketlerinin ne anlama geldiğini kavrayamıyordum. O, her birinin içinde bir duygu olarak barınıyor ama onlar bu duygunun doğasını anlayamıyorlar, ben de bu konuya bir açıklama getirmek için bu kitabı yazmaya giriştim. Kuşkusuz, sadece kişisel düşüncelerimi ortaya koyduğum görülecektir ama bakış açımın doğru olduğuna, onun bana içimde yaşayan Tanrı'dan geldiğine olan inancım tam. Yaptığım hatalara gelince, yaşamım pahasına ve yeryüzündeki herkesten daha çok acı çekerek onardım ben onları...

Bana eşlik etsinler diye birkaç arkadaşımı Maloja'ya çağırdım. Hava da güzeldi, Saint-Moritz'in birkaç kilometre yakınında arabayla harika bir gezinti yapabilirdik. Doğayı severim, özellikle de Rusya'da gözler önüne serilen hayran olunası doğayı. Çocukluğumun geçtiği o ülkeyi severim ama karım ondan korkar. Yaşamımın geçmekte olduğu yerler pek ilgimi çekmez. Yaşamım Tanrı'nın istediği yerdedir ve O bana ömrüm boyunca yolculuk etmemi buyurursa, boyun eğerim.

İsa'yı sakalsız bıyıksız ve uzun saçlı gösterdiğim bir tablo yaptım. Birbirimize benziyoruz; ama onun bakışı alabildiğine dinginken benim gözlerim fıldır fıldır döner (Ben bir *devinim*

adamıyım, devinimsizlik benim için bir engeldir). Birbirimize karşı davranışlarımızda her birimiz kendince hareket eder. O serinkanlı bir tutumu yeğler; bense dans etmeyi, kıpırdamayı...

Dün küçük Kyra'mın[1] yanındaydım. Bronşite yakalandığından solumakta güçlük çekiyor. Ona neden buğu çektiriyorlar, diye düşünüyorum. Her türlü ilaca karşıyım ben, ilaçlarda yapay bir şeyler var, bu yüzden insanların onları kullandıklarını görmek hoşuma gitmiyor. Gerekli olduklarına inanılıyor ve tanıdığım birçok kişi onlara başvuruyor. Elbette biraz rahatlama veriyorlar ama yalnızca doğa sağlık verebilir ya da hastalıkları iyileştirebilir. Tolstoy da ilaçları sevmezdi. Tamam, zorunlu görüldüğü durumlarda kullanılıyor olabilirler, ama bence hiç işe yaramıyorlar. Böyle söylüyorum çünkü bu bir gerçek; bana inanmıyorsanız derdinize yanın. Ben yalnızca Tanrı'nın bana bildirdiği şeylere inanır güvenirim, dolayısıyla onun söylediği her şeyi dikkate alırım.

Karım dün şu ruh çağırma toplantısı sırasında,[2] benim bu işe her açıdan gönül vermiş biri gibi davrandığımı ileri sürüyor. Kendinden geçişleri sarhoşluğu andıran bir medyum gibi görünmek istemedim insanların karşısında. Sarhoş değildim ve yaptığımın pekâlâ farkındaydım. Sarhoşluğun ne olduğunu düşleyebilmek için ayyaş olmaya gereksinimim yok, zaten şarap içmişliğim var. Ama bu tutkunun boyunduruğu altına girmişler bende sadece tiksinti uyandırıyorlar – kendilerini ruh çağırmaya adayanlar da aynı şekilde. Bu türden şeyler yalnızca sağlığa zarar verirler.

Nietzsche'den ve Darwin'den söz etmek istiyorum. Fikirleri olan insanlardı onlar. Darwin, maymundan geldiğimize inanıyor ve bununla yeni bir kuram geliştirdiğini düşünüyordu. Karıma bu konuyla ilgili ve bende acıma duygusu uyandıran Nietzsche'yle ilgili düşüncesini sordum. Adam hoşuma gidiyor ve onunla iyi anlaşabilirdik gibi geliyor bana. Ne var ki Darwin'in öne sürdüğü kuram onun gerçek doğa duygusundan

1 Kyra, Nijinsky'nin kızıdır. Babasının sinirlerinin durumu yüzünden yakınlardaki başka bir evde kalmaktadır.

2 Bu sahne, Nijinsky'nin yaşamöyküsünün XIX. bölümünde karısı tarafından betimlenmiştir.

yoksun olduğunu, onu duyumsayamadığını gösteriyor. Doğa ve yaşam birbirine karışıyor. Doğayı seven ve onun ne olduğunun bilincinde olan ben, onu böylesine iyi anlıyorsam, bunun nedeni onunla benim birbirimize karışmamızdır. Doğa Tanrı'dır ve ben, bir canlı varlık olarak, doğayım. Onda inceledikçe ortaya çıkan, hayran olunası bir şey var. Ama ben sadece sezgilerimi kullanıyorum ve algılarımın keskinliği onu anlamamda yeterli oluyor. Maymun da tıpkı insan gibi doğayla bir bütün oluşturuyor; öte yandan onlar farklı biçimlerde düzenlenmişler. Bende devinim duygusu var ve devinimlerimi sadelikle gerçekleştiriyorum. Oysa bir maymunun hareketleri karmaşıktır. O aptal bir varlık; ben de en az onun kadar aptalım ama bendeki düşünme yetisi ve duyarlılık onda yok. İnsan Tanrı'dan gelir, Tanrı da bir maymun değildir; aslında Tanrı olan insanın maymununkiler gibi kolları vardır. Organları birbirine benziyor olabilir ama ruhsal açıdan aralarında en ufak benzerlik yoktur. Maymunlar maymundan gelir, kendi kendini yaratmış olan Tanrı tarafından yaratılmışlardır. Kısacası, benim kökenlerim tanrısaldır, maymunsal değil. O'nun varlığını duyumsadığım anda ben Tanrı olurum.

Hayranlarımı kuşkusuz özlemeyeceğim ve ben sonunda, yaptığım işte başarılı olduğumu düşünerek mutlu olacağım. Para kazanmak için dans etmek istiyorum: Böylelikle karıma, içinde gerekli her şeyin bulunduğu bir ev alabilirim. Yakında öleceğimden kaygılanıyor, bu yüzden benden bir çocuk yapma arzusuna kaptırıyor kendini, böylece bu çocukta ruhum yeniden canlanacak. Benim deli olduğumu düşünüyor. Çok fazla düşündüğünden aklına böyle bir şey geliyor. Ben ise az düşünürüm ve her şey kendi bilincimde aydınlanır. Şeyleri, aklı işin içine karıştırmadan, sadece etle hissederim. Ben et ve duyguyum, etten ve duygudan oluşmuş Tanrı'yım. Hayır, Tanrı değil insanım, dünyayla yalnızca duygu yoluyla ilişki kurmaya zorunlu ve düşünmeye önem vermemeyi becerebilen basit bir insanım. Bilginler beni düşünüp kafa patlatıyorlar ve şaşırıp kalıyorlar. Onların tahminlerinden bir şey çıkacağı yok; hepsi birer saçmalık. Benim rahat bir konuşma biçimim var ve sözlerimde kötülükten eser yok. Tıpkı Dünya'nın yaratılışı gibi, insanın ya-

ratılışı da Tanrı'nın işidir. İnsan onu anlamakta güçlük çeker ama Tanrı kendi kendisini anladığından, insan da onun bir parçası olduğundan, kimi zaman her şeye karşın başarılı olur.

Diyeceğim, hayvanlarla uzaktan yakından ilişkim yok, hem insan hem Tanrı'yım, etten oluşuyorsam da bu etten geldiğimdendir. Tanrı eti yaptı. Ben Tanrı'yım, mutluluğumun kaynağı Tanrı. O'na sevgimin bir ifadesi olarak verdiğim armağan, kendime yönelttiğim bir gülümsemedir. İnsanlar yakında delireceğimi, aklımı kaçıracağımı sanıyorlar. Nietzsche fazla derin düşünmekten kaçırdı kendininkini. Ben düşünmekten sakınırım, o yüzden aklımı yitirecek değilim. Benim kafatasım serttir, sağlamdır; ölümcül yara almış bir zenciyi canlandırdığım *Şehrazad* balesinde, kafamın üstünde dengemi sağlamam gerekiyordu, bunda çok da başarılı olmuştum: İzleyiciler alkışlamıştı. Şimdi insanın kendi içindeki duyguyu ve şu epeyce incelediğim için yakından tanıdığım izleyicileri anlatmak istiyorum, çünkü insanlar peşimi bırakmayacaklardır. İzleyiciler şaşırtılmaktan hoşlanırlar ama sanat konusunda pek fazla bir şey bilmediklerinden ötürü kolaylıkla hayranlığa kapılırlar. Onların nasıl büyüleneceğini bilirim: Benim kitabımda başarı kuşku götürmez.

Elimin altında milyonlarım olsaydı, o parayı borsayı batırmada, alaşağı etmede kullanırdım. Ben yaşamın ta kendisiyim ve böyle düşünerek yaşamak demek, insanların birbirlerini sevmesi anlamına gelir. Borsa ise ölümün simgesidir. Orada işletmelerini iyi bir noktaya getirmeyi uman zavallı insancıklar son kuruşlarına dek soyulurlar. Beni borsada o şekilde oynamaya iten, o zavallılara karşı duyduğum sevgidir, hem böylece borsadaki hükümet görevlilerini de perişan edebilirim. Ölümü simgeleyen dehşet verici tutarlarla oynuyorlar; bunların tanrısallıkla hiç ilgisi yok. Sözün kısası, para kazanmak üzere Zürih Borsası'na gideceğim. Karım da oraya gidip bir uzman tarafından muayene edilmemi istiyor. Sinirlerim hasta çıkarsa ve doktor sinir sistemimde bir bozukluk olduğunu söylerse, karıma yüz bin frank vereceğime söz verdim. Tersi olursa ona hiçbir şey vermeyeceğim. Bu sözü ona verirken elimde o kadar para yoktu ama şansımı borsada deneyeceğim. Dolayısıyla, yakında Zürih'e gitmeyi tasarlıyorum, orada birkaç hafta kalmam gere-

kecek. Hiçbir şeye verecek param yok ama bana eşlik etmek zorunda olan karım biraz verir kuşkusuz, öteki harcamaları da halleder. Bankadaki hesabımda kalan azıcık para, aşağı yukarı iki yüz frank, vurgun yapmamı sağlayacaktır. Elimde avucumda ne kaldıysa hepsini yitirmek istiyorum, karım o açığı kapatmaya çalışacaktır. Ama Tanrı'nın kazanmamda bana yardımcı olacağından eminim, en ufak tasam yok bu konuda. Borsayı batırmam gerekiyor, O böyle istiyor. Bunu dans yoluyla değil, para kazanmayı düşündüğüm yolla yapacağım. Gazetelere göz atıp bilgilendikten sonra, birkaç hisse senedi alacağım. Almanca bilmiyorum ama bana gereken bilgilere pekâlâ ulaşabilirim.

Bu sabah, öğle yemeğinden önce, Hanselmann'ın yerine gidip bir kadeh porto şarabı içtim. Aklım başımdan gitti; Tanrı böyle olsun istemişti. Öte yandan, aptalca davranmaktan kaçındım çünkü öylesi bir tutum ölümle ilişkilendirir insanı.

Et yiyen karımı vejetaryen olmaya ikna edemedim. Bu yüzden, yemekte, bir cevizi kaptığım gibi olağanüstü bir güçle kırdım – çünkü çok güçlüyüm, yumruğum da sıkıdır. Bu hareketim karımı yerinden hoplattı, bunu bile bile yaptığımı söyleyip bağırdı çağırdı. Doğruydu. Bu, ona aslında ne olduğum konusunda bir fikir verdi. Ardından, içtiğim şarap yüzünden fenalaşmışım gibi yaptım – sırf şu yemekten önce bir tatlıyla birlikte içtiğim küçük kadeh yüzünden. En sonunda, biraz sersemlemiş bir halde, kendimi sokağa attım, biraz yürüdüm. Pestil gibiydim, dizlerim bükülüyordu – neyse ki düşmedim. Beni izleyen A.[3] bana eşlik etmekten mutlu görünüyordu. Sarhoşlara karşı bir düşkünlüğü olduğundan, beni gülünç bulmuştu. Aslında nasıl biri olduğunu biliyorum. Kocasını seven bir kadın o ve dün benimle dolaşmaya gelmesinin nedeni kocasına ayakkabı almamı istemesiydi (Tanrı bana ilgili olmamı buyurdu), ona bugün bir çift verdim, bendekiler bana yeter. Her ne kadar ayaklarım onunkilerden biraz daha büyük olsa da, o pabuçlar oldu ona. Konuştuğum zaman, kadın beni anlamıyor.

Her fırsatta karıma etin zararlı bir besin olduğunu söylüyorum. Bunu kabul ediyor ama sırf sebzeyle beslenmeyi bir

3 A. bir Rus'tu, Nijinsky çiftinin dostuydu.

türlü benimsemiyor ve bunu yalnızca geçici bir heves yüzünden kendisinden istediğimi sanıyor. Akşam, şarküteri ürünleri yemeyi bırakmasını kendisine söylerken sadece onun iyiliğini düşünüyordum. Bana şöyle dedi: "Senin için iyi olan şeyin benim için de iyi olması gerekmez." Ona sağlıklı olduğunu bildiğimiz şeyleri yapmamız gerektiğini söylediysem de, görüşümü ciddiye almadı. Duyarlılık yoksunluğu aşırı düşünmesinden kaynaklanıyor. Beni terk edip gitmesinden korkmuyorum ama bir kez daha evlenmeyi düşünmek bile istemiyorum; çünkü ona büyük bir tutkuyla bağlıyım ve Tanrı katına çıktığımda, beni bağışlamasını isteyeceğim kendisinden. Tanrı şu gibi hareketlerimin üstünde pek durmaz – ne de onun et yemesinin. Tüm paramız karımda duruyor, ona kaç kez, et yemekten vazgeçersek biraz para biriktirebileceğimizi söyledim. Beni dinledi ama sözlerime uymadı. Öte yandan, bana olan aşkı sağlığım konusunda kaygılandırıyor onu.

"Hareket tarzımda hiçbir şey senin hoşuna gitmediğine göre", dedim ona, "boşanmaktan başka çaremiz yok. Sana iyi bir koca bulurum, üstelik zenginlerinden bir tane." Sonra da müthiş sabırlı biri olmama karşın, sürdürdüğümüz yaşama artık katlanamadığımı söyledim. Öfkelendim (Tanrı böyle buyurdu) ve o cevizi haşince, yumruğumla işte o zaman kırdım. Karım korktu, asabı bozulmuştu. Ben ise çekilip yazmaya başladım.

Karımın adı Romola. Bu ona İtalyan Yenidendoğuşu'na büyük bir ilgi besleyen, seçkin bir kişi olan babasının verdiği bir İtalyan adı. Geçmiş gitmiş yüzyılları sevmem çünkü ben capcanlıyım. Yazdığım kalemi bana Noel'de karım armağan etmişti. Noel! Tüm dünyada, Hıristiyanların bulunduğu her yerde bu bayrama Noel denir.

Bugün, karımın annesi Emma'nın bana verdiği küçük haçı taktım. O beni de, Kyra'yı da çok seviyor ama bunu armağanlar verip göz boyayarak kanıtlaması gerektiğini düşünüyor. Ben ise, tersine, bunu topu topu bir gelenek olarak görüyor, yalnızca yoksullara yardım etmemiz ve zaten bir şeylere sahip olanlara karşı verici olmaktan vazgeçmemiz gerektiğini düşünüyorum: Kyra'nın her şeyi var, hiçbir şeye gereksinimi yok ve dans ederek kazandığım para ona gerekli olan her şeyi almama

yetiyor. Emma[4] paranın değerini bilmiyor. Ona karşı anlayışlı davranarak kalbini kazandım. Ama öyle ya da böyle, keşke ihtiyacı olanlara armağanlar dağıtsa. Emilia iyi biridir, onun yüreğinde kendilerine her zaman bir yer bulabilen yoksullara yüce gönüllü davranır. Ne var ki sadece vermek yetmiyor bence; yoksullara bulundukları yerde, sürekli yardım edilmeli ve hayır işlerine kalkışıp sadaka dağıtmak yerine, en doğrusu gidip onları evlerinde görmeli. Hayır işleri için dans etmeyi de düşünmüyor değilim bir yandan; böylece kişiliğimi sergileme olanağı bulurum. Ama aslında bu bir amacı gerçekleştirmekten başka bir şey değil, Tanrı'nın amacını: Tüm uğraşlar onu gerçekleştirmek adına verilmeli. Yazıyorum çünkü Tanrı böyle istiyor ve bu kitaptan parasal kazanç sağlamak aklımın ucundan geçmiyor. Zengin olmak gibi bir derdim yok. Ama Tanrı beni mutlu görmek istiyor çünkü tasarılarımın farkında. Para benim için önemsizken, buna karşın halkı seviyorken, insanlar kendilerine yaşamsal kaynaklar sağladığımda benim gerçek yapımı anlayacaklar. Yoksulların ellerinde hiçbir şey yok ki bir şeyler kazanabilsinler. Bu yüzden, zenginlerin onların yardımına koşması gerekiyor. Buna karşın, kazandığım her kuruşu hayır kurumlarına bağışlasaydım, hiçbir sonuç elde edilemezdi. Hayır kurumlarının asıl dertleri kendilerini zenginleştirmektir ve yardımları etkili biçimde dağıtmayı bile beceremezler. Yoksullar aşağılanma ya da yanlış anlaşılma korkusuyla bu kurumlara başvurmaktan pek hoşlanmazlar; her şeyden öte, sade biçimde verilen armağanları yeğlerler. Benim benimsediğim yöntem de budur ve böylelikle bir sürü zırvalığı engellemiş olurum. İsa'nın adını anmam ve bana teşekkür etmek istediklerinde içimden sadece kaçmak gelir, çünkü minnettarlıktan korkarım. Ben veriyorsam bu sadece Tanrı'yı sevmemden ileri geliyor. Ben Tanrı'nın armağanıyım ve kendimi onun armağanlarının içine katıyorum. O'nu seviyorum ve O benim vermemi istiyor, çünkü nasıl verileceğini biliyorum. Öyle İsa gibi rastgele kapı kapı dolaşmaya niyetim yok. Hayır, dosdoğru insanlara gide-

4 Emma: Emilia'nın kısaltması. Nijinsky'nin kayınvalidesi Emilia Markus, Macaristan'da zamanının en önemli drama sanatçısı sayılıyordu.

ceğim ve onlar da beni evlerine kabul edecekler. Ailelerini dikkatle gözlemleyip onları her açıdan desteklemenin yollarını arayacağım. Para bu yollardan biri, ne var ki insanın kendisiyle olan ilişkisine yardımcı olamıyor. Ama onlara para vermekten alıkoyacağım kendimi, çünkü bir yoksul parayla ne yapacağını her zaman bilemez. A. yoksul biri, giysisi yok ve ona yardımcı olabilmek için türlü hileler, türlü numaralar çeviriyorum. Karıma İspanyolca saçma sapan şeyler anlatır durur. İspanyolca anlıyorum, sezgileri güçlü biri için kolay anlaşılır ve basit bir dil. Anlamak demek sözcüklerin hepsini bilmek demek değildir. Tüm diller bana tanıdık geliyor, çok az sayıda sözcük bilsem de, o algıların keskinliği eksikleri gideriyor. Bu yeteneği geliştirmek hoşuma gidiyor; öte yandan söylenilen her şeyi anlayabilmek de yararlı oluyor.

Ölmek üzereymiş gibi ya da sadece hastaymış gibi yaparak dilencilerin kulübesine girmeli. Bir köpeğin avının kokusunu almasında olduğu gibi, yoksulun kokusunu alıyorum; keskinin keskini bir burun bendeki, hiç bilgi toplamadan iz sürebiliyorum. Öğüt mü vereceğim? Sadece koku alma yetime güvenirsem yanılmayacağımdan eminim. Yoksullara para vermemeli – onlara yaşam vermeli. Yaşam yoksulluk değildir, yoksulluk yaşam değildir. Önemli olan yaşamdır, yaşam ve sevgi.

Bana kalırsa karım benden korkuyor. Kendisinden mürekkep istediğimde sinirli bir hali vardı. Soğuk ikimizin de canına okuyordu, soğuktan ödüm patlar çünkü bir ölüm simgesidir.

Elimden geldiğince hızlı yazıyorum çünkü çok az zamanım var. Keşke Kostrovsky[5] bana yardıma gelse. İkimiz çok iyi anlaşıyoruz; ben konuşurdum, o yazardı, hem böylece başka işlerle de uğraşabilirdik. Aynı zamanda hem yazıp, hem de başka başka konular üstüne derinlemesine düşünebiliyorum. İnsan bedenindeki Tanrı'yım ben ve İsa'nın çektiklerini duyumsuyorum. Buda gibi, Budistlerin Tanrısı gibi, bildiğim ve rastlaştığım tüm Tanrı çeşitleri gibi deli rolü oynuyorsam, bunu bile isteye, istediğim şeyi elde etmek için yapıyorum. İnsanlar be-

5 Kostrovsky: Nijinsky'nin üstünde büyük etkisi olan bir dostu. Tolstoy'un öğrencisiydi, saraya yakalandı ve delirerek öldü.

nim zararsız bir deli olduğumu bilselerdi, kimse benden korkmazdı, bundan eminim. Beni tehlikeli bir akıl hastası olarak görenler uzak olsunlar bana, ben insanlığı seven deliyim çünkü *benim deliliğim insanlığa karşı duyduğum sevgidir.*

Bir dolmakalem icat ettim ve bundan karıma söz ettim. Bize çuvalla para kazandırabilir ama karım onunla hiç ilgilenmedi, çünkü ne yaptığımı bilmediğimi sanıyor. Kendisine icadımı anlatmak için aynı zamanda kurşunkalem de olan mürekkepli kalemi gösterdim. Onu Steinhardt'a yollayacağım, kendisi para işlerimle ilgilendiği gibi arkadaşımdır da – kendisinden isim hakkıyla ilgilenmesini isteyeceğim. Steinhardt akıllıdır, bu icadın önemini kavrayacaktır. Bir anlaşma sağlarsak, isim hakkımı satacağım – yoksa her şeyi yok ederim.

Varlıksız, varlık sahibi olma isteğinden yoksunum, gereksinim duyduğum tek şey sevgi, şimdi de paranın simgesi bu pis, iğrenç nesneden kurtulma isteği duyuyorum, onu yoksullara verip gereksinimlerini gidermeyi ve açlıktan ölmelerine engel olmayı istiyorum. Ben bunun önüne nasıl geçileceğini bildiğimden, ondan kendimi korumakta da güçlük çekmeyeceğim.

Ben elâlemin karşısına çıkarılıp gösterilecek bir harika çocuk değilim, doğuştan duyarlı bir adamım. İnsanın yaratılışından bu yana milyonlarca yıl geçti. Bugünün insanları teknolojik gelişmelerin en uç noktasında Tanrı'nın bulunduğunu koymuşlar kafalarına. Daha ortalıkta hiç makine yokken de Tanrı buradaydı. Çelik gerekli bir şey ama, uçakta olduğu gibi, korkutucu da. Uçakla yolculuk ettim ve ağladım. Nedenini bilmeksizin, onun kuşları öldüreceğini düşündüm – gerçekten de onu görünce hepsi kaçışıyordu. Tanrısal kökenli uçağın getireceği yarar ancak benim hoşuma gitmesi olabilir, öte yandan öyle çok şişirilmemesi gerekir. Savaşlarda kullanmaktan da kaçınmalı onları. Uçakları sevebilmem için, onlarda bazı iyi niyet işaretleri görmem ve kuşların bulunmadığı bölgelerde kullanıldıklarını bilmem gerekiyor. Ben kuşların dostuyum, onları korkutmaktan çekinirim. Ünlü bir havacı İsviçre'nin üstünden geçerken bir kartala saldırmış. Kartal her ne kadar öteki kuşları sevmeyen, acımasız bir hayvan olsa da, Tanrı'nın verdiği canı O'ndan başkasının almaya hakkı yoktur.

Petersburg'da okurken bana yığınla şey öğretip durdular. Sadece bir üniversite öğrenimi görecektim; onca şeyi bilmem hiç de gerekli değildi. İnsanların zamanlarını siyaset yaparak geçirdikleri üniversitelerden hoşlanmıyorum. Hükümetlerin uydurduğu siyaset bir ölüm simgesidir. Yollarını yitirmiş insanlar bir türlü anlaşamazlar, o yüzden partilere bölünürler. Bir kartalla karşılaşan uçak konusunda söylemeyi unuttuğum bir şey var, kartal da Tanrı'nın bir kuşudur; o yüzden aynı şekilde çarlar da, imparatorlar da, krallar da öldürülmemelidir. Her zaman övgüye değer davranışlarda bulunmasalar da, çarları ve aristokratları severim. Onları yok etmeye çalışmaktansa, Tanrı aşkına her açıdan desteklenmeliler diyorum. Ama benim de desteklenmeye, yardıma gereksinimim var – çünkü bir başıma Tanrı'nın verdiği görevi eksiksiz şekilde yerine getiremiyorum. Ben Tanrı'yım ve adresim Tanrı'dır. Bir sokakta oturmam ben, insanların içinde otururum. İnsan duygularını incelemeye yoğunlaşmam gerekiyor. Kötü duygulara sahip insanları göz önüne almak istemiyor; basit, genel duyguları yeğlediğimi söylüyorum.

Savaş bitmek bilmiyorsa, bu, insanların düşüncesinin gelişme biçiminden kaynaklanıyor. Ona nasıl son verileceğini biliyorum. Wilson seve seve bu işle uğraşırdı ama o anlaşılmamış biri, savaştan nefret eden bir hoşgörü yanlısı.

Lloyd George ise karmaşık biri değil. Güçlü ama yıkıcı bir beyni var, siyasette bilgelikten yoksun. Lloyd George zor bir adamsa, o zaman Diaghilev korkunç bir adamdır. Her ne kadar onlara kötülük etmek elimden gelmese de ve onların yok edilmeleri gerektiği düşüncesine karşı çıksam da, korkunç adamları sevmem. Ama insan onlardan kendini sakınmalı; onlar küçük kuşların yaşamalarına engel olan kartallardır. Ben gene de severim onları ve sadece onlara yaşamlarını veren Tanrı'nın hakkı vardır üstlerinde – ben onların yargıcı olacak değilim. Bu, onlara gerçeği söylememe ve bu yolla onları, yaptıkları kötülükleri düzeltmeye yönlendirmeme engel değil. Biliyorum ki, Lloyd George yoluna çıkan insanları sevmiyor. Diaghilev de aynı şekilde, boyu daha kısa ama o da bir kartaldır, onun da küçük kuşlara bulaşmasını engellemek gerekir – dolayısıyla, onlara saldırmasını önlemek için karnını iyice doyurmak gerekir.

Diaghilev kokuşmuş bir adamdır; oğlanları sever. İnsanları bu tür davranışlardan alıkoymak için herkes seferber edilmeli; ama hapse atmak ya da acı çektirmek çözüm değil. Merejkovski'nin dediği gibi "İsa Deccal değildir". Dostoyevski iki uçlu sopayla ilgili bir şeyler yazmıştı – Tolstoy da kökleri ve dalları olan bir ağaçtan söz ediyordu. (Bir dal bir kök değildir, bir kök de bir dal değildir.) Kökleri severim, gereklidirler. İsa Tanrı'dır, Deccal değildir ve ben kendimi ondan uzak tutarım. Tıpkı müzelerde sergilenen –ya da tarihte var olan– nesneler gibi, Deccal'in de varlığı artık gerçek değildir. Ne tarihi ne müzeleri severim, tıpkı mezarlıklara benzerler. Büyük yazar Dostoyevski farklı kişilerin maskeleri altında kendi yaşamını anlattı.

İnsanlar Tanrı'yı bulma umuduyla kiliselere gider dururlar. O, kilisede değildir ya da daha doğrusu, hem orada hem de kendisini aradığımız her yerdedir; bu yüzden ben de kiliseye gideceğim. Ama orada kendimi nasıl rahat hissedebilirim? Orada Tanrı'dan söz edilmez, tek dert insanın kendini eğitmesidir – bu da aynı şey değildir, çünkü Tanrı bilgelikken bilim Deccal'i simgeler. Daha iyi anlaşılabilmek adına kendimi böylesine güçlü biçimde ifade ediyorum, ama niyetim kimseye saldırmak değil. İnsanlar bunalıyorlar çünkü hissedecekleri yerde düşünüyorlar. Kuşkusuz, tüm dünya her şeyi, ağaçları bile çürüten bir bozulmuşlukla lekeli. Ama Tolstoy'un yaşam verdiği ağaç onun yapıtlarının okunmasını önemli kılıyor. Onun yapıtlarından *Anna Karenina*'yı biliyorum, gerçi biraz unuttum. Ayrıca *Savaş ve Barış*'ı da okudum. Büyük bir yazar olduğu kadar büyük bir insan da olan Tolstoy, yaşamının son yıllarında Tanrı'ya yaklaştığını düşünüp yazdıklarından utanç duymuştu.

Halk için çalışan gazetecileri severim. Yaşamlarını kazanma zorunluluğu içinde, saçma sapan şeyler yazanlar bile anlayışlı görünmeyi biliyorlar. Merejkovski'nin harika bir biçemi vardı. Usta yazar P.H. (Phil.) ile *Novoye Vremis*[6] adlı yayın organı arasındaki tartışmadan haberim var. Orada Phil, Merejkovski

6 *Novoye Vremis* (Yeni Zamanlar): Saint-Petersburg'da devrim öncesinin en önemli gazetelerinden biri.

konusunda yanıldı. O adam Tanrı'yı arıyordu ama bulmayı başaramadı.

Yazılarımın basılmasındansa fotoğraflanmasını yeğlerim, çünkü baskı büyüleyici, canlı ve karakterlerle dolu el yazısını yok ediyor. Keşke benimki fotoğraflansa, böylece herkes tanrısal karakteri görür. El yazım pekâlâ güzel olabilir ama bu konuda kusursuzluk kaygım yok. Ben bir aristokrat değilim, halktan bir kişiyim ve evrensel bir sevginin gerekliliğini haykırıyorum. Hizmetçileri severim, karımı severim çünkü onun yapısını anlıyorum. Düzgün davranışlara düşkündür o. Benim davranışlarım kibar değildir ve ille kibar olsunlar diye uğraşmam, sevgimde yapaylık yoktur.

Bir yazıbilimci bunları okusaydı, "yazıcı"nın sıradan bir adam olmadığını çünkü yazısının hareketli, kıpır kıpır olduğunu söylerdi. Bu, benim varlığını başka el yazılarıyla ortaya koyabildiğim, iyi yürekliliğin simgesidir. Diaghilev sapığın tekidir ama onun o pisliklerinden kendimi nasıl koruyacağımı biliyorum. Evde sözü geçenin karım olduğunu düşünüyor ve ondan korkuyor. Benden korkmuyor çünkü sinir hastalığım gözle görünür bir şey. Aşırı gergin yapılı insanları sevmez o, ne var ki kendi sinirleri de berbat durumda. Yaptığı tek şey sinir bozmak – hem kendininkileri bozuyor, hem arkadaşlarınınkileri. Onlardan biri, çok yürekli ama kafa ütüleyici bir adam olan Z., kendine böyle karmaşık bir amaç seçmemiş: Zengin olmaktan ve Diaghilev'in bilgilerinden yararlanmaktan başka derdi yok. Z. bir cahilken, Diaghilev kendisini sanatların tanrısı gibi görüyor. Ona meydan okumak istiyorum. O zaman dünya bundan söz edecek; çünkü Diaghilev'in tüm düşüncelerinin, saçmalığın daniskası olduğunu göstermeyi arzuluyorum. Bunu insanlara kanıtlamak benim için çocuk oyuncağı. Onunla aralıksız beş yıl çalıştım ve onun tüm hinliklerini, çevirdiği dümenlerdeki tüm incelikleri biliyorum. Birlikte yaşadığımız zamandan sonra, onu kendisinden bile iyi tanıyorum, güçlü yanlarını da zayıflıklarını da biliyorum. Beni korkutmuyor. Zenginliği ailesinin ona bıraktığı servetten ileri geliyor... İspanyollar boğaların kanını akıtmaktan hoşlanırlar; yani öldürmekten zevk alırlar. Boğaları öldürenler korkunç insanlar! Ne Kilise ne Papa bu kıyımın önünü

alamadı. İspanyollar onların sadece birer hayvan olduğunu söyleseler de matador boğayı öldürmeden önce ağlamaya başlıyor. Tanıdığım birçok matadorun karnı deşildi. Böylesi bir kıyımdan duyduğum dehşeti dile getirdim ama hiç kimse ilgi göstermedi buna. Diaghilev ve Z. boğa güreşini nefis bir sanat gösterisi olarak değerlendiriyorlar. Hemen benim deli olduğum ve itirazlarımın ciddiye alınmaması gerektiği söylenecektir: Diaghilev her zaman böyle söyler. Kendini yenilmez sanıyor ama ben ona karşı nasıl davranacağımı bildiğimden, bir yaralı boğa bedeni içinde –çünkü ben bir boğanın içindeki Tanrı'yım– güreşte meydan okuyorum kendisine. Apis'im ben, bir Mısırlıyım, Kızılderiliyim, zenciyim, Çinliyim, Japonum, yabancıyım, bilinmezim. Deniz kuşuyum ve anakıtanın üstünden uçarım. Kökleriyle Tolstoy'un ağacıyım. Tolstoy benimdir, ben de onun, ben onun ne kadar büyük olduğunu anlamadan seven bir çağdaşıydım, ne kadar büyük görünürse büyüklüğü beni o kadar allak bullak ediyordu. Gazeteciler onu anlamadılar. Ölümünden sonra ondan bir dev yarattılar ama bunu yapmalarındaki neden, aslında bizler gibi biri olan çarı küçültmekti. Tam da bu yüzden ona acıyor, yaşıyor olmasını diliyordum. Zola'dan hoşlanırım, gerçi onun yapıtlarının pek azını okudum, topu topu kısa bir öyküsünü biliyorum ama o öykü onu anlamama yetiyor. Onun başka yapıtlarını da okumak istiyorum ve havasızlıktan boğularak ölmesi düşüncesi beni çok üzüyor. Bu adamların ölümlerinin arkasındaki gerçek kesinlikle ürkütücü. Ben de kendimi böyle geberteceğim. Ölüm beni kaygılandırmıyor, benim asıl kaygım katilimin öldürülmesi; insanlara onu linç etmemeleri için yalvarıyorum, ölüm cezasına da çarptırmasınlar çünkü o ne yaptığını bilmeyecek. Ölüm katile çekici gelir. Savaş başlatıp binlerce masumun ölümüne yol açanlar katildir. Halktan biri olarak ben, kendimi kabuğuma çekilmiş biri olarak görmüyorum, benim duyarlılığım binlerce kişininkinden daha büyük.

Ailemin üyeleri, aralarında Macarca konuştuklarında ne dediklerini anlamadığımı sanıyorlar. Onları dinliyor, bir yandan da yazıyorum – bu başka şeyler düşünmeme engel değil.

Bir kezinde, savaş sırasında, kayınvalidemin evinde oturduğum dönemde, bir lokantaya girmek istemiştim ve içten ge-

len bir gücün bana egemen olduğunu hissetmiştim. İşçilerin gittiği küçük bir lokantanın önünden geçerken kapılmıştım bu isteğe – bendeki tek eksik işçi olmamamdı. Çalışan insanlara kanım kaynıyor. Bence onlar zengin insanlara göre çok daha duyarlı ve ötekilerle aralarındaki tek fark para. Bugün çok sıradan bir şarap içmekte olan birtakım işçiler gördüm, bu yüzden bu konuyu açtım.

Paris'te Diaghilev'le birlikte yaşadığım dönemde, yosmalara belirgin bir düşkünlüğüm vardı. Diaghilev beni aptallıkla suçlasa da onlara gitmeyi alışkanlık haline getirmiştim. Hesaplı bir yosma bulabilmek için bütün kenti dolaşıyordum, öte yandan fark edilmekten de çekiniyordum. Polislerin özel gözetimi altındaki bu kadınların hasta olamayacaklarını biliyordum. Bir yandan da yaptığım şeyin iğrenç olduğunu ve tanınmam halinde, bunun benim sonum olacağını söylüyordum kendime. O zamanlarda, tüm gençler gibi bir sürü aptalca iş yaptım. İşte böyle yosmaların izinden Paris sokaklarında koşturup duruyordum. Kızın sağlıklı ve güzel olmasına önem verdiğim için bu epey zamanımı alıyordu ve kimi zaman günlerce arandıktan sonra, eve elim boş döndüğüm oluyordu; çünkü o deneyimi yaşayamamış oluyordum. Her gün bulvarda dolaşırken rastlaştıklarımın birçoğuna takılıyordum ama onlara bir türlü derdimi anlatamıyordum. Dikkatlerini çekmek için her türlü yolu deniyordum: Çok çok az ilgi gösteriyorlardı bana, çünkü tanınmamak için giysilerimin basit olmasına özen gösteriyor, çok sade giyiniyordum. Günün birinde, bir tanesinin peşine düştüğüm sırada, gözlerini bana dikmiş duran bir genç adam fark ettim. Bir arabanın içindeydi ve yanında bir kadınla iki çocuk vardı. Tanındığımı anlayınca kendimi çok aşağılanmış hissettim. Yüzüm kıpkırmızı oldu ama kadını izlemekten de vazgeçmedim. Karım bunu okusaydı çılgına dönerdi, bana güveniyor ve ben de ona, birlikte olduğum ilk kadının kendisi olduğu yönünde bir yalan söyledim. Ondan önce daha kaç kişiyle birlikte oldum kim bilir! Ama o, nasıl da saf, nasıl da göz alıcıydı!

Bir kezinde, seviştiğim bir kadın bana her şeyi öğretmişti. Yaptıkları tepemi attırdı ve ona böylesi hareketlere girişmenin utanılacak bir şey olduğunu söyleyerek çıkıştım. Bu gibi şeyler

yapmazsa açlıktan öleceği yanıtını verdi bana. Ben de bunun üstüne hiçbir şey yapmak istemediğimi söyledim ve kendisine para verdim. Kalmam için ısrar ettiyse de kendisini aşağıladığını düşündüğümden reddettim ve çıkıp gittim. Şu yabancısı olmadığım ve Paris'te adım başı rastlanılan otellerde oda tutuyordum, bunların sahipleri özgür aşk peşindeki çiftlere birkaç saatlik oda kiralayıp kâr ediyorlardı. Bu "özgür aşk" sözünü kullanarak, erkeklerin kadınlar karşısında nasıl azdıklarını anlatmak istiyorum. Azdığımı hissetmekten korkarım ben, bu yüzden et yemek istemiyorum. Bugün yedim, derken bir kaldırım fahişesini inanılmaz arzuladım. Kadını hiç beğenmemiştim ama sahip olma isteği beni ona itti. Tanrı beni korudu. Kösnüllükten korkarım, yaşamda bir olumsuzluktur o. Kösnül olanlar hayvan gibidirler ve ben bir hayvan olmadığım için evime döndüm. Sonuçta, beni düşmemi istemediği bir uçurumdan kurtaran Tanrı oldu. Aynı kızın bir adama asıldığını ve onu bir lokantaya girmekten alıkoymaya çalıştığını gördüm, öyle ki İtalyanca konuşan adam kıza, bir kız arkadaşını daha yanına alıp kendisini izlemesini söyledi. Karmakarışık duygular içinde uzun süre orada kalakaldım. Onlar lokantaya henüz girmişti ki orta yaşlı bir beyefendi oradan çıktı ve kapıyı kapatırken bana "iyi günler" dedi. Selamına karşılık verdim çünkü herkesi, hatta tanımadığım insanları bile selamlamak alışkanlığımdır – çünkü benim gözümde herkes eşittir. Sık sık herkese eşit olduğumuzdan söz ediyorum ama söylediklerimi her zaman anlamıyorlar. Benim için eşitlik, insanların birbirini sevmek zorunda olmaları demektir. Karıma dünyadaki herkesten fazla bağlıyım, bugün bunu kendisine söyledim. Ama o her ne kadar içten içe üzülmeyi sürdürse de, onun üzüntüsünü göz önünde bulundurup benim için çok ama çok önemli olan yazma işini bırakamıyorum. Bu yazıların onarılamayacak şeylere yol açmasından korkuyor. Kaygıları beni güldürüyor, çünkü bunların tümünün ardında asıl ne olduğunu biliyorum. Onu okşayıp yatıştırmak iyi olurdu ama elim koşturmaktan vazgeçmiyor. İşte şimdi de ne yazdığımı okumak için parmaklarımın altına bakıyor. Ona bunları herkesten önce okumak istiyorsa, ilk önce Rusça öğrenmesi gerektiğini söyleyeceğim. Aslına bakılacak

olursa bu hiç de hoşuma gitmez, neler yazdığımı öğrenmesini istemem. Üstelik herhangi birinin yayımlanmadan önce bundan haberinin olmasını da arzulamıyorum. Karım bu işi hiç bırakmayacağımı düşünerek umutsuzluğa kapılıyor – buna ancak Tanrı karar verir. Ama yazdıklarımın içeriğini düşünüp benim adıma kaygılanmasından ötürü ona sonsuz bir minnet duyuyorum. Öldürülmem halinde, dünyada, çocukla bir başına kalakalmaktan korkuyor. Romuska'nın annesi geçimli bir kadın değil, akşamları kocasıyla kavga ediyor; geceleri ise düşünüyor. Onunla aynı evde oturduk ve alışkanlıklarını öğrendim. Benim deli olduğumu sanmasına izin veriyorum, böylece onu gönlümce inceleyebiliyorum. Tanık olduğum kimi davranışlarına karşın, ona şefkat duyuyorum çünkü kalbi temiz. Onların evinde oturduğumuz dönemde, kocasıyla sık sık ağız dalaşına girerdi ve adam da sık sık benim karımı üzdüğünden ötürü, kadının kocasına yaptığı terslikler canımı sıkardı. Elbette bunun doğru olmadığını ileri sürecek insanlar çıkacaktır, çünkü kayınvalidemin beni ve ufaklığı durmadan öpüp kokladığı görülür. Oyunculuk yeteneği bu basit güldürüyü oynamasında yardımcı oluyor ona. Bana gelince, burada sadece gerçeği aktarıyorum, başka bir şeyi değil. Bir gün oda hizmetçisini darıltmıştım ama hemen sonra o davranışım yüzünden içimde öyle bir acı duydum ki bir daha huzura eremedim. Her şeyi düzelten karım oldu, ona sinirlerimin hasta olduğunu açıklayıp aslında kırıcı olmak istemediğimi söyledi – sonunda, kafası karmakarışık olan Louise gelip benden özür diledi. Onu çok sevdiğimi söyleyerek elini tuttum; bana inandı – ondan beri de arkadaşlığımız sürüyor.

Karımı seviyorum ve sadece onun mutluluğunu istiyorum. Bunu sağlamak ve onu bir şeyden yoksun bırakmamak için, kendimi para kazanmaya zorlayacağım. Öldürülecek olursam, onun yaşamını güvence altına alacak denli paramın olması gerek. Ölümden korkmuyorum. O ise, tersine, ölümü feci bir şey olarak düşünüyor ve ölümden ödü patlıyor. Can çekişme düşünsel olduğunda daha da çekilmez bir şeydir, etin ölümünün hiçbir anlama gelmediğini insanların kavramalarına yardım etmek isterdim.

Karımın bu günlüğü doktora vermek istediğini fark ettim ve ona karşı tüm güvenimi yitirdim. Bana soracak olunursa, kimsenin bu defterlere dokunmaya hakkı yok ve kim olursa olsun, kimsenin onlarda neler yazdığını öğrenmesine izin vermem. Gizledim onları ve bu defteri de üstümde taşımayı düşünüyorum; böylece notlarım, gerçeği görmekten kaçan insanların bakışlarından uzakta, güvende olacaklar. Bana zarar vermek istendiğinde, bana kötülük edenleri sevmekten vazgeçmesem de insanlardan kuşkulanmaya başlıyorum. Sonuçta, onlar da Tanrı'nın yarattığı varlıklar değil mi? Kendisine karşı duyduğum aşka karşılık veren karım bile doktorların söylediklerine inanıyor. Onları tanıdığımdan, benim için amaçlarının ne olduğunu kestirmek güç değil. Beynimi muayene etmekte diretiyorlar, bense daha çok onların kafalarından geçenleri inceliyorum. Hem göremedikleri bir beyni nasıl muayene edecekler? Onun nasıl işlediğini onlara gösterebilmek için birkaç şiir yazdım, aklı başında şiirlerdi bunlar ama bu onların bana saçma sapan sorular yöneltmelerine engel olmadı, verdiğim yanıtlar mantıklı ve hızlıydı. Psikolojik açıdan önemli hiçbir şey içermeyecekleri bahanesiyle şiirlerimi okumaya yanaşmadılar – ama aslında bu davranışlarının nedeni, ne yaptığımı bilmediğim düşüncesine saplanıp kalmalarıydı. Aman ne umurumda! Tüm hareketlerim ölçülü ve önceden tasarlanmıştır, tımarhaneye kapatılmak için deli rolünü bile isteye oynuyorum. A.'nın benimle ilgili konuşmak için doktora telefon ettiğini biliyorum. Ama beni asla bırakmak istemeyen karımın bana duyduğu aşkı bildiğimden, bu konuda en ufak kaygım yok. Onu biraz korkutuyorum doğrusu ama beni asla bırakmaz. Bir yere kapatıldığımı, işimden uzaklaştırıldığımı düşündükçe tüylerim ürperiyor.

Aklın ölümünü istemiyorum, sadece anlayış bekliyorum. Bu defterin sayfalarına ağlayıp zırlamak neye yarar? En iyisi, insanın için için ağlamasıdır – ve acılı biçimde, sevgisini kimseden esirgememesidir. Genelde, el yazımın tuhaf olduğu düşünülüyor; hızlı hızlı yazıldığı çok açık.

Wilson'ın başladığı işte başarılı olmasını diliyorum: Onun düşünceleri bana gerçeğe yakın geliyor. Önceden tahmin ettiğim ölümü, beni Clemenceau'nun yaşamı konusunda da kaygı-

landırdı, polislerin aptallığı yüzünden yaşamı tehlikede olan yürekli bir adam o. Onun için tehlike, yapacağı hatalar konusunda kendisinin uyarılmamasından kaynaklanıyor – hoşuma gidiyor çünkü o bir çocuk. Tanıdığım bazı kişiler, düşünmeden berbat işlere kalkışıyorlar. Lloyd George bir gün maskesinin düşeceğini anlayamıyor; o kırıvermek istediğim burnu bu yüzden öyle havalarda. Arkadaşım olmasına arkadaşımdır da sadece gerçeği söylemeyi kendime görev biliyorum ve yazdıklarımı okursa, kuşkusuz kendisi de benimle aynı düşünceyi paylaşacaktır. Clemenceau dürüsttür, biliyorum ki o Fransız polisini temsil ediyor, ama çalışkan biri olsa da ülkesini ölüme götürmekten geri durmuyor. İyilik yapmaya can atan bir adam, ama aynı zamanda korkunç bir beyne sahip bir çocuk izlenimi bırakıyor üstümde. Siyasetçiler arasında da ikiyüzlü olup, Diaghilev gibi evrensel sevgiyi umursamayan ve sadece kendilerine duyulan sevgiyi arzulayan adamlar var.

Ben evrensel sevgiyi seçtim. Yoksullar yararına dans etmek üzere Fransa'ya gitmek istiyorum. Kökenim Polonya olsa da, yüreğim Rus'tur benim, çünkü o güzelim ülkede, Rusya'da büyüdüm. Paderewski siyasete atıldı; aslında sadece bir piyanist o. İşin içine duygularını katarak çalan piyanistleri severim, çünkü öyle çalındığında müzik tanrısaldır. Duygular olmaksızın elimden gelen tek şey sade uygulamadır. Karşı çıkmak ve Paderewski'nin duygulu mu duygulu bir piyanist olduğunun haykırılmasını istiyorum. Siyasetten ve ülkelerinin sınırlarını genişletmekten başka bir arzuları olmayan siyasetçilerden nefret ediyorum. Ancak bir ülkeyi savaştan uzak tutmak anlamına gelen yönetim sanatını onaylıyorum. Ben bu gerçekleri anlatmayı bıraktığımda, başkaları bu işi benim yerime sürdürebilir. Zola'yla akıllarımız bir şekilde uyuşuyor, aradaki fark şu ki ben, duyguları aktarmak için elverişli olmayan romanlar yazmak yerine derdimi sözlerle anlatmayı yeğliyorum. Beni ilgilendiren şey bir kitabın konusu değil, daha çok içinde saklı olan gerçekler. Bir ikiyüzlülük belirtisi olan gizlilikten nefret ediyorum. Suçluları ne ölüme mahkûm etmeliyiz (beni korkutmuyorlar), ne de hapse atmalıyız. Dünya Savaşı sırasında herkes birer suçluydu ve hükümetler bu suçların üstünü örttüler; çünkü asıl kendi

suçlarına alet etmişlerdi insanları. Savaşan hükümetleri Tanrı korumaz. Onları istemiyor ve onlar yüzünden insanlığın üstüne felaketler yağdırdı. Ben de yalnızca bir suçluyum, çünkü düşüncelerden vazgeçebilen ve bilgeliğe gereksinim duyan biri olarak aklı öldürdüm. Ben Tanrı'yım, ben Sevgi'yim.

Doktora yazarken bir mektup sayfası yerine bu not defterini kullanacağım.

"Sevgili dostum, size karşı saldırgan bir tavır sergilediysem, bunu istemeden yaptım çünkü sizi severim ve deli numarası yaparken, size karşı yaptıklarımı hoş görmelisiniz. Neler hissettiğimi, neler düşündüğümü size anlatmak isterdim ama siz benim deli olduğuma inanarak hata ediyorsunuz. Size öyle olmadığımı kanıtlamak için, sinirlerim hastaymış gibi rol yaptım. Duygularımı gizlemesini bilirim. Karıma zarar vermek istemem, o benim için değerlidir, tıpkı sizin de olduğunuz gibi. Ben İsa'nın polisiyim. İsa'nın ta kendisiyim. Gülünç duruma düşmekten korkarım ve ben gülünç *değilim*. İnsanın kalbini dünyaya açmasında gülünç bir şey yoktur. Sizi iyi tanıyorum: Duygudan yoksun değilsiniz ve sinirlerinizin hassaslığı yüzünden sakinleşmek istiyorsunuz, oysa benimkiler çok sağlam. Sinirli insanların kökünü kazımak için bir kampanya düzenlemeyi asla düşünmem. Her türlü propagandadan iğrenirim. Ama siz bir Almansınız, her ne kadar İsviçre'de doğmuş olsanız da, eğitiminiz Alman tarzı olmuş. Almanları severim ben: Yalnız, muayene ücreti almamalısınız çünkü zenginsiniz. Karınıza, onu mutlu edebilecek her şeyi almak istemenizi anlıyorum ama büyük sıkıntılar çeken bir sürü insan olduğunu unutuyorsunuz. Almanya'yı sevdiğinizi söylüyorsunuz. Ben de öyle diyorum – ama siz, bir servete sahip olmanıza karşın, ülkenizde açlıktan ölen yoksullara hiçbir şey vermiyorsunuz. Elbette, İsviçre'nin elindeki küçücük kaynaklarla, onların yardımına koşamayacağını söyleyeceksiniz. Korkunç iki ateş arasında kalmış İsviçre'nin konumunu çok iyi anlıyorum. Yaşamı ortadan kaldıran ateşlerden nefret ederim, benim sevdiğim tek ateş bize sıcaklık verendir. Yönetmek ya da buyruk vermek amaçlı örgütlerin oluşumuna engel olmalıyız. Bu yönetim ateşini ancak sevgi aracılığıyla söndürebiliriz. Wilson'ın tutumu hoşuma gidi-

yor. Sevgili karımın ölümü aklımın ucundan geçmez. Siz yardımıma koşasınız diye kötü davranışlarda bulundum. Evet, tutumum sadece karımın sinirlerinin harap olmasına yaradı ve bir gün çekip gitmek zorunda kalacağımı biliyorum; bavullarım hazır. Bu korkunç bir şey, bir felaket! Karımdan özür dilerim, yeter ki siz bana bunu yapmamı söyleyin. Ona iyi bakın, benim için artık iyileşmek söz konusu değil, iyileşeceğim diye bir umudum yok. Bilgeliği yitirmekten başka hiçbir şeyden korkmuyorum, öte yandan düşüncenin yitmesini arzuluyorum çünkü bu arzu gerçekleşirse karımın delilikten korkmasına gerek kalmayacak. Düşünmek boş bir iştir, ama bilge olmak Tanrı olmaktır. Tahmin ettiğiniz üzere, aklımı büsbütün yitirmiş değilim. Her şeyimin duygulara dayandığını gördüğünüzde bu düşünceye kapıldınız. Bu şekilde yaratılmış birinden korkmanın anlamı yok. Ne var ki, bana yaşam veren duygunun niteliğini kanıtlamak üzere, karımı öpüp bana bunu yaptıranın Tanrı olduğunu söylemek istiyorum kendisine. Size güveniyorum ve bana birazcık olsun anlayış gösterirseniz, en iyi arkadaşım olursunuz. O zaman, ben de size yardıma koşarım."

Yalnız kalmak, tek başıma ağlamak istiyorum. Çok ağlıyorum ama bir türlü yazmayı bırakamıyorum. İş ki arkadaşım Doktor X. gözyaşlarımı görmesin. İçeri girerse, hemen silmeliyim onları, allak bullak olmasın; ama o kadar ağladım ki kimseyle görüşecek halim yok. A. benim yalnızca hasta numarası yaptığımı düşünerek hata ediyor. O çıksın, karımın yanına gidip kendisiyle barışacağım, artık tartışmak istemiyorum. Şimdi artık gözyaşlarımı saklamalıyım, yoksa benim için üzülmeye başlayacaklar; yapmam gereken tek şey insanlara acımak, oysa benim sadece sevgiye ihtiyacım var.

A.'yı geçirmeye gitmedim çünkü Tanrı yazmayı bırakmamı istemiyor – hiç ara vermeden sürdürmeliyim. Onu öpmekle yetindim. Gözyaşlarımı gördü ama Tanrı'nın isteğini yerine getirmek için bana gerekli olan o yapay zayıflığı fark etmedi. Karımı yalnız bırakmamaya özen gösteren akrabalarımın sevecenlikleri beni duygulandırıyor. Ben yoksulum, parasızım, hiçbir şey istemiyorum ve gözlerimden akan yaşlar aslında yüreğimden geliyor. Karıma sıkıntı vermek istemiyorum, onu her şey-

den çok seviyorum ve ayrılmak zorunda kalırsak ölürüm. Nasıl ağlamayayım... Gözyaşlarım sol elime, ipek kravatıma damlıyor, onları tutamıyorum, zaten bunu istemiyorum. Benim için umut kalmadığını hissediyorum ve yok olup gitmemeye çabalıyorum. Gereksinimlerimi karşılayamıyorum ve ev halkını rahatsız etmekten hiç hoşlanmıyorum. Onlara sıkıntı vereceğime öleyim daha iyi. Louise'den ve Louise'in az önce önüme koyduğu yemekleri yapan Marie'den[7] hoşlanıyorum. Karım ihtiyacım olan şeyin uyumak olduğunu anlamıyor. Düş görürken onun aklına düşünceler geliyor. Ben düş görmem, o yüzden uyumayacağım. Kaldı ki, bana zorla içirdikleri o tozlar yüzünden uyuyamıyorum. Her türlüsünden veriyorlar bana ama bir türlü sakinleşemiyorum. Kendimi tanıyorum: Morfin iğnesi bile bana mısın demez. Karımın kafası (doktor onun uyuması gerektiğini söyledi) aldığı bir uyku ilacı yüzünden kazan gibi oldu. Daha uzun süre uyuyacak ama ölene kadar değil – çünkü onun duygularında inanca yer olmadığından, ölüm onun adına zaten gerçekleşmiş bir şey. Ne ki, aldığı tüm ilaçlara karşın, ne yapsa uyuyamıyor. Onun yanında oturup uzun, çok uzun bir süre bekledim – ve ardından, çok uykum gelmiş gibi yaptım; numara yaptım ama gerçekten de gelmiş. Aklıma bir düşünce gelmeye görsün, hemen uygulamaya geçerim ve bir duyguyla asla mücadele etmem. Ne dervişim, ne büyücü – ete kemiğe bürünmüş Tanrı'yım ben. Herkes aslında bu durumun getirdiği yeteneklere sahip ama kim onları kullanmayı biliyor? Bende bu yetenekler var ve onları kullanmasını biliyorum. İnsanlar bunları sadece ruhani işlerle uğraşanlara özgü bir şey sanıyorlar ama benim transa geçmeye ihtiyacım yok. Ben sevgiyim ve geçsem geçsem sevginin transına geçerim. Söylemek istediğim ama söyleyemediğim bir sürü şey var – kendimi trans haline, bilgelik olarak adlandırılabilecek bir trans haline geçiriyorum oysa. Her insan akıllı doğar – ondan yoksun olanlardan sakınmaya dikkat ettiğim gibi, herkesin duygu transına geçebilmesini isterdim. Şu an için Tanrı'nın transına geçmiş durumdayım ve O benim uyumamı istiyor. Büyük olasılıkla, saçma sapan

7 Louise: Oda hizmetçisi; Marie: Nijinsky'nin evindeki aşçı.

şeyler yazdığım söylenecek – ama aslında tüm bunların derin anlamları var.

Bir gün, dağ yolunu tırmanıyordum, zirvede durdum, birden içimde bir konuşma yapma isteği doğdu. Bu şiddetli isteğe karşın, bunun sonucunda insanların benim deli olduğumu düşünebileceklerini fark edip kendimi tuttum, çünkü deli değilim. O konuşma isteğinin içimde büyüdüğü sırada en ufak bir acı duymuyor ve sadece insanlık sevgisiyle dolup taşıyordum. Ah ah! Dağdan Saint-Moritz kasabasına haykırışımı duyursaydım! Ama hayır, yoluma devam etmem gerekiyordu, bunu hissedebiliyordum. Bir ağaca yaklaştığımda, onun konuştuğunu fark ettim. Buralarda konuşmaya çalışmanın boşuna olacağını söylüyordu, çünkü buradaki insanlar duygu nedir bilmezlerdi. Beni anlayan o ağaçtan ayrılmış olmaktan üzgün bir halde, yeniden yola koyuldum ve iki bin metre yüksekliğe vardım, orada uzun bir süre durdum. Derken, içimde bir ses yankılandı ve Fransızca olarak bağırdım: *"Parole!"*[8] Konuşmak istiyordum ama içimden gelen o ses öyle güçlüydü ki ancak haykırabiliyordum: "Hepinizi seviyorum. Sizi seviyorum ve hepinizin mutlu olmanızı istiyorum."

Ah ah! Sevgimi her dilde söyleyebilseydim keşke, o zaman tüm dünya beni sevip anlayabilirdi. Ne yazık ki, yapamıyorum, dolayısıyla yazdıklarımın çevrilmesini beklemekten başka yapacak bir şey yok.

Gezintimi sürdürürken, İsa'nın ruhu göründü bana. Ben Katolik Hıristiyanım ve Rus'um. Savaş yüzünden Rusya'ya gidemiyoruz, o yüzden küçük kızım dilini öğrenemedi ama kendisine öğrettiğim şarkıları söylüyor; onları da, yazıldıkları dili de severim. Tanıdığım birçok insan yürekten Rus olmadıklarından, yabancı dilleri kullanmayı alışkanlık haline getirdiler. Rusya'yı severim. Fransa'yı, İngiltere'yi, Amerika'yı, İsviçre'yi, İspanya'yı, İtalya'yı, Japonya'yı severim. Avustralya'yı, Çin'i, Afrika'yı, Transvaal'i severim. Tüm dünyayı severek, Tanrı'ya benzeyeceğim. Ne Rus'um ne Polonyalı, ne yabancıyım ne kozmopolit: Ben bir insanım. Ama Rus toprakları benim için çok

8 *Parole*: Fr. Söz; söz söyleme yeteneği, konuşma (ç.n.).

önemlidir ve *Rusya'ya bir mendirek dikmek isterim*. Gogol'ün de, tıpkı benim gibi, başka her ülkeden daha duygu zengini olan o ülkeyi sevmiş olmasını çok iyi anlıyorum. Onların hepsinin anası olan ve hepsini seven Rusya, bir siyaset sorunu değildir. Orada beni anlayacak birçok insan var. Rusya bana çok sevgili annemi anımsatıyor. Doğrusu, o Polonyalıydı ama Rus ekmeğiyle beslendi, *schtzi*[9] yedi. Rusyama karşı, onun kusurlarının hepsinden haberdar olsam da, büyük bir aşk beslerim. İktidarı Bolşeviklere bıraktığından, bütünüyle yanlış yunluş savaş planlarını ve savaşın daha önce bitmemiş olmasını ona borçluyuz. Ruslar sevilmek ve aynı zamanda iyi yönetilmek isteyen çocuklardır.

Sözlerime kulak verilseydi, artık hiç savaş olmazdı. Partileri sevmiyorum ama aralarından en iyisi yine de demokrasi partisi, en azından herkesin haklarının eşit olmasını öngörüyor. Gerçekte, kimsenin hakkı yoktur. Partilere karşı en ufak saygı duymayan biri olarak benim elimden gelen tek şey, yapay insani yasalar düzenlemek – Napoléon'un yasaları ötekilerden daha iyi diye, bunları Tanrı yasası gibi görmemek gerekir. İnsanların girişmekten çekinmedikleri kıyalar yüzünden, yasalar olmaksızın yaşamanın pek olanaklı olmadığı söylenecektir. Evet, insanlar birbirlerini henüz sevmiyorlar, bu doğru; ama gün gelecek, sevgi hüküm sürmeye başlayacak.

Birçok kez mahkemede savunma yapma durumunda kaldım, özellikle Diaghilev'e karşı açıp kazandığım davada, çünkü haklı nedenlerim vardı. Diaghilev kuşkusuz kazanmayı umuyordu ama hakkım olanı aldığımdan kuşkum yok. Hiçbir şekilde, Diaghilev'den bana borçlu olmadığı bir parayı almak istemezdim. Ben yaşamımı tehlikeye atacak bir iş yaparken, o bana para vermeyi reddediyordu – İngiliz bir doktor ve karım da buna tanıklık edebilir. Yasa hükmüne göre, karımın mahkemede tanıklık etme hakkı yok, ama adalet karşısına çıktığım zaman her şeyi sağlayacağım ona. O an, Tanrı'nın yanımda olacağı konusunda kuşkum yok.

Kendimi dizelerle ifade etmeyi seviyorum, çünkü ben bir şiirim.

9 *Schtzi*: Rus mutfağından ekşi lahana çorbası.

Gezintiye çıktım ama arkadaşlara rastlamadım.

Karım yazdıklarımın siyasetle ilgili olmasından işkilleniyor hâlâ. Bunu öğrenmek istiyor ama elimle üstlerini kapayıp ona engel oluyorum.

Bir akşam dağda gezinti yapmaya gittiğimde, "Sina Dağı"nda[10] durdum... Hava soğuktu, evden çok uzaklaşmıştım. Birden diz çöktüm, öyle yapmam gerektiğini hissetmiştim. Ayrıca çabucak ellerimi karın üstüne koymam gerektiğini hissetmiştim. Tam o anda, beni bağırtasıya bir acı duydum ve elimi çektim. Bakışım bir yıldıza doğru kaydı, o bana iyi akşamlar demedi. Pırıltılarını vermedi bana. Korkuya kapılıp kaçmak istediysem de kara gömülü dizlerim yüzünden bunu yapamadım, bağırmaya başladım: Kimse çığlıklarımı duymadı, kimse yardımıma gelmedi. Genelde gezintilerden hoşlanırım ama o seferki beni sadece dehşete düşürdü; çünkü güçsüzlüğümün nedenini anlayamıyor, ondan yakamı sıyıramıyordum. Dakikalar geçti, sonunda başka bir yöne döndüm ve panjurları kapalı bir ev gördüm, ardından, biraz daha uzakta, çatısı karla kaplı bir tane daha. Yeniden korkuya kapıldım – sesimin en acılı tonuyla bağırdım: "Ölüm!.." Neden "ölüm" diye bağırmam gerektiğini hissettim bilmiyorum. O sırada içimden biraz sıcaklık yükseldi ve bu beni kendime getirdi, doğrulmayı başardım ve o eve doğru yürüdüm. Büyük bir evdi bu ve lambası yanıyordu. Oraya girmekten beni alıkoyan, korku değil, *girmemem gerektiği düşüncesiydi.* O yüzden yanından geçip gittim, ama insan yorgun olduğunda başkalarının kendisiyle ilgilenmesinden mutlu oluyor ve ben de buna çok ihtiyaç duyuyordum, çünkü bitmiş tükenmiştim. Zar zor ilerliyordum ki aniden bir güç geldi, koşmaya başladım. Ama bu pek uzun sürmedi – ayaz yüzümü ısırırken, soğuğun ve korkunun bana egemen olduğunu anlayıncaya dek yalnızca. Yel güneyden esiyordu ve bu yelin daha da kar getireceğini biliyordum. Ayaklarımın altında gıcırdayan o güzel karda yürüyordum; çıtırdamasını dinlemekten zevk alıyordum, yaşam doluydu. Bakışlarımı göğe yöneltince, bana ışıltılarını yollayan yıldızları gördüm. Bu beni öyle neşe-

10 Simgesel olarak kullanılmış.

lendirdi ki yeniden mutlu ve soğuğa dayanıklı oldum. Az önce fark ettiğim, ağaçlarının yaprakları dökülmüş bir ormana varmak üzere daha hızlı yürümeye başladım. Ama orada yine üşümeye başladım, oysa yıldızları izliyordum. Hiç kımıldamayan bir tane görmüştüm. Bunun üstüne, son hızla karanlık yoldan aşağı doğru inmeye başladım, bir ağaç yüzünden durmak zorunda kaldım. Bir uçurumun kenarında duruyordum ve o ağaç beni kurtarmıştı. Sıcaklığını içime çekip, kollarımla sarmaladığım ağaca teşekkür ettim. O da benimkini hissetmiş olacak ki, benimle duygularını paylaştı. Hangimizin, ötekinin sıcaklığına daha çok ihtiyaç duyduğunu bilmiyorum.

Yeniden yola koyuldum, derken tam bir uçurumun kenarında durdum, bunun bir ağacı da yoktu. Tanrı, daha öteye gitmekten alıkoyarak beni ne kadar sevdiğini göstermişti. Bu nedenle, şu sözcükleri söylemem gerektiğini düşündüm: *"Sen istersen, bu uçuruma düşerim. Sen istersen, kurtulurum."* Her ne kadar ileri itildiğimi hissetsem de, düşmedim. Tanrı beni seviyor ve O'nun iyiliğinin kesinliği, ölmemi istemediği konusunda içime su serpiyor.

Tepeyi çarçabuk inip bir otelin önüne geldim. İsa da gezintiye çıkardı. Ben de Tanrı eşliğinde gezintiler yapıyorum. Otelin önünden geçerken, böyle bir yerde yaşamın ölüm halini aldığını düşünmeye başladım ve bir kez daha sonsuz bir üzüntü duydum. Tanrı üzüntülüydü, oysa insanlar keyif sürüyorlardı. Bu onların hatası değildi elbette.

Karım fazla düşünür ama pek duygulu biri değildir. Onu ağlarken gördüğümde, koskocaman bir yüreğim olduğundan, ona öykünmekten başka bir şey gelmiyor elimden. Ellerimle yüzümü kapatıyorum ama bunu yaparken gizlemek istediğim şey utancım değil, üzüntüm. Onun iyiliğini istiyordum ve sonumun ne olacağını bilmiyordum. Karımın tüm yaşamında, tüm insanlığın yaşamında olduğu gibi, ölümün imgesini görüyorum. Karım beni dinleseydi, aramızdaki her şey nasıl büyüleyici olurdu, diye düşünüyorum ıstırap içinde. Sürdüğü yaşam ağırbaşlı ve erdemli – tıpkı Stravinsky'ninki gibi. Öte yandan, Stravinsky yaşamına bir anlam katmayı başaramıyor ve bana hiç iyi davranmıyor. İgor kendisinin yoluna çıkacağımı

düşünüyor. Onun aradığı şey zenginlik ve ün; benim hiç dert etmediğim şeyler bunlar. İgor Stravinsky, yaşam üstüne derinlemesine hiç düşünmemiş büyük bir besteci. Ahlaksal bir amaç gütmeyen sanatçıların yapıtlarını sevmem ve onunkilerin hiçbir hedefi yok. Birçok kez ona gidip bu konudaki düşüncelerimi aktarmak geçti içimden, ama o beni aptal bir genç olarak görüyor ve düşüncelerini Diaghilev'le paylaşmayı yeğliyor. Onlar bana toy bir delikanlıymışım gibi bakarken, susmaktan başka ne yapabilirim? Stravinsky –babası Polonya kökenli bir Rus'tuzeki bir adam. Ama yüreğinin derinliklerinde benden hoşlansa da ve hak ettiğim değeri bana verse de, arkadaşım değil. Onun tasarılarına karşı olduğumu sandığından, beni kendine düşman biliyor. Diaghilev'in kalbindeki ben değilim, Massine; ve bu da Stravinsky'yi rahatsız ediyor. İgor çocuklarına sevgisini tuhaf biçimde gösterir, onları resim yapmaya yönlendirir; ne var ki, o konuda yetenekliler. Onda bir imparator havası var, karısıyla çocuklarını da askerleri gibi görüyor. Bana göre o, Çar Pavel'i oynuyor – ama onun gibi boğularak öldürülmeyecek denli akıllı. Diaghilev birçok kez onu boğmak istemişti.[11] Ama Stravinsky çok kurnazdır! Birbirlerinden asla vazgeçemezler ve çok iyi anlaşırlar; ama tartıştıkları zaman da Stravinsky Diaghilev'e kafa tutmakta ustadır. İkisinin de çevirdiği dolapları bilirim. Macaristan'da gözaltına alınmamdan sonra, Morge'a, Stravinsky'yle buluşmaya gittim ve isteğimin geri çevrilmeyeceğinden emin bir şekilde, kendisi ve karısının, bizim Amerika'da kalacağımız süre boyunca çocuğumla ilgilenmelerini rica ettim. Onun evinde bir sürü çocuk vardı, Kyra'mın orada, onlarla güvende olacağını düşünmüştüm. Küçük kızımı yanımızda götürmem olanaksızdı ve onu başka bir annenin tatlı ellerine bırakmaya da cesaret edemiyordum. Karısı son derece heyecanlanmış görünüyordu ama Stravinsky çok üzgün olduğunu, ne var ki böylesi bir işin getireceği sorumluluklar yüzünden çocuğa bakma yükümlülüğünü alamayacağını söyledi. Kendisine yalnızca teşekkür ettim, başka hiçbir şey söylemedim. Üzgün bir halde, karısına döndüm ve onun bakışlarında da aynı yanıtı

11 Nijinsky bunu eğretilemeli anlamda kullanıyor.

gördüm. Hiçbir şey söylemedi ama sessizliğimi ve gözyaşlarımı görmüş ve anlamıştı. Bir kadın olarak, trende-gemide, yolculuğun evrelerinde çocukla ilgilenmenin ne demek olduğunu iyi biliyordu ve benim adıma üzülüyordu. Karısı onunla aynı fikirde olmasa da kocası, kısa ve kesin sözlerle kızımı evlerinde istemediğini anlatmıştı. Ona yapacağı tüm harcamaları karşılayacağımı söyledim ama kararında diretti. Sonra, benimle yalnız kaldığında, Kyra'yı bir dadı eşliğinde otele yollamamı önerdi – çocuğumu asla yabancı bir kadının ellerine bırakamayacağımı söyleyerek itiraz ettim, o kadının ona gerekli sevgiyi göstereceğinden emin olamazdım. Her zaman annelerinin yanında olması gereken çocukların yabancılara emanet edilmesini sevmiyorum.

Bu yüzden, Kyra'yı Amerika'ya götürdüm. Yola çıkarken, Stravinsky gara geldi. Elini çok soğuk bir tavırla sıktım, çünkü o anda kendisini hiç ama hiç sevmiyordum ve bunu ona göstermek istiyordum. Ama hiç de oralı olmadı ve beni öptü, büyük bir tiksinti duydum bundan.

Amerika'da bir buçuk yıl kadar kaldık. Sürekli yer değiştirmek durumunda kaldığımız için, çocuğuma zarar gelmesin diye, Kyra'yı New York'ta bıraktım. Stravinsky'den mektup almadım, ben de ona yazmadım. Bir buçuk yıldan daha uzun bir süre ondan haber almadım. Stravinsky taş kalpli adamın teki.

Karıma bir telgraf geldi. Kafasındaki düşünceleri bilmiyorum ama beni sevdiğinden eminim. Evet, Romuska bana âşık elbette ama beni anlamak istemiyor. Benim güzel duygularım var, sözlerim içten ve bana destek olan Tanrı beni seviyor, benim de kendisini sevdiğim gibi. O'nu gerçekten çok iyi tanıyorum: Tanrı'nın ne olduğunu herkes unuttu. O'nu bir aldatmacaya dönüştürmeye çalışıyorlar ve bilginler O'nun var olmadığına inandırmaya çalışıyorlar insanları. Ama ben bir Tanrı var diyorum. O, benim duygularımın içinde ve onlara inanmıyorum – çocuğunu doğururken ölümün çok yakınından geçen bir annenin beni daha iyi anlayacağını biliyorum. Tanrı onun başucunda olmasaydı, hiçbir doktorun kendisini ölümden kurtaramayacağını bilmez mi o? O'nsuz yaşanabileceğini ileri süren kişiler var. Size ne diyeceklerini biliyorum: Tanrı yoktur; her

şey madde ve devinimden ibarettir. Hastalar, can çekişme evresine girerken O'nun varlığını kolayca hissedebilirler. Hastalar farkında olmadan Tanrı için çalışırlar. Bana gelince, sağlığım yerinde olduğunca onunla işbirliği yaparım. Karım şimdi sağlığımın düzeldiğini düşünüyor, gelecekte ilaçları bırakabilirmişim. Bana güveniyor çünkü sıradan bir insanın yapamayacağı şeyleri yaptığımı gördü. Yeni bir dolmakalem icat ettim.

Bu notları insanların önüne koyacağıma karıma vereceğim. Hiç kuşkusuz, ötekiler gibi tavırlar takınan bir adam olursam, çok daha iyi anlaşılacağımı biliyorum. Ama artık yaşamak için fazla zamanım kalmadı ve Tanrı'nın bana verdiği görevi yerine getirmek üzere acele etmem gerekiyor. Duygularımı saklamayı bilmem ama bütün içtenliğimle, doğruyu, yalnızca doğruyu söylersem, insanlar beni öldürür. Kendini toplumdan uzak tutan insanlar beni kaygılandırıyor, insan ırkından korkuyorum. Ama içimdeki acıma duygusu öyle büyük ki, Tanrı'nın beni yönlendirdiği her yolla, onların dertlerine çare bulmak için çırpınıyorum. Tanrı sıkıntı olsun istemiyor, ne karım sıkıntı çeksin, ne de geri kalan insanlık. İkisine de aynı şekilde candan bağlıyım ve ikisi de mutlu olsun istiyorum. Toplum acı çekerken, insanın ilgisini ve sevgisini biricik bir canlıyla sınırlı tutmasının doğru bir şey olmadığı düşünülüyor. Peki, insan ırkı mutlu olsun diye tek bir kişinin her şeye göğüs germesi olacak şey mi? İsa çile çekti, peki kim anladı onu? Tolstoy ve daha başka yazarlar, genel anlatılarının dışında, Tanrı izleği üstüne yazdılar. O'nun öğrettiklerinin ancak bir bölümünü kavramışlar ve yaşam onlara büyük kaygılar kazandırmış durmadan. Karım bana ilişkin kaygılarından söz etti. Ama ben, daha dün, uçurumun kenarında ölümün soluğunu duyumsadığım için, artık hiçbir şeyi dert etmiyorum. Ölmem istenmedi ve bir ağaç beni kurtardı.

Daha küçücük bir çocukken, babam yüzmeyi öğreneyim diye, beni suya atmıştı. Çırpınıp durdum, baktım batıyorum ve soluğum kesiliyor. O zaman ağzımı sıkı sıkı kapayıp, ciğerlerimdeki azıcık havayı korumaya çalıştım ve Tanrı isterse bundan kurtulurum, dedim kendi kendime. Suyun altında nasıl yürümeye başladım ve birdenbire nasıl ışığa kavuştum, bilmiyorum. Suyun derinlerinden yukarı doğru çıktığımı fark ettim

ve elimi çabuk tutarak, düz bir duvara tırmanıyormuşçasına hareket ettim. Gökyüzünü görmüyordum, kafamın üstünde sudan başka bir şey yoktu. Derken bir güç geldi, bir ipe doğru atıldım ve ona tutunup kurtuldum. Burada sadece olanları anlatıyorum. Bu konuyu anneme sormalı. Olayı unutmadı ve sizlere bunun St. Petersburg'da, Neva üstünde, kaplıcalarda olduğunu söyleyebilir. Babam suya atlayıp duruyordu ve bu beni çok korkutuyordu, çünkü tehlikeli hareketlerden hoşlanmıyordum. O zamanlar, altı-yedi yaşlarında küçük bir çocuktum ama olayı unutmadım; çünkü çocuklar başlarına geleni her zaman anımsarlar. Umarım, bu küçük Kyra'ma ders olur. Doktor ona her zaman nazik davranmam gerektiğini söyledi çünkü annebabanın kendisine karşı tavırlarını, çocuk asla unutmaz. Doktor bana, kendi babasının bir gün ona çok sinirlendiğini, bunun anısını kafasından bir türlü atamadığını söyledi. Bunları anlatırken doktorun yüzünde beliren yapmacıklı ifadeler, babanın kızgınlığını hissettirdi bana ve gözyaşlarına boğuldum. O kadar üzüldüm ki bunda babayı mı, yoksa oğlunu mu suçlayacağımı şaşırdım. İkisi de zavallıydı: Oğul babasına duyduğu sevgiyi, baba da Tanrı'ya duyduğunu yitirmişti.

Şimdi karım benim gezmeye gittiğimi düşünerek, doktora telefon ediyor ve onunla tüm açık yürekliliğiyle konuşuyor. Beni seviyor, buna kuşku yok çünkü benim adıma hiç kötü bir şey söylemiyor, dik kafalı oluşum dışında – ayrıca ikna edilmemin güç olduğunu ama yavaş yavaş değişeceğimi umduğunu söylüyor. Hiç kuşkusuz, iyiliğimi istiyor, o yüzden değişmişim gibi yapacağım ve ona bu konuda istediği kanıtları vereceğim. Çok paraya ihtiyacım var ve para bulmak için Zürih'e gitmeyi tasarlıyorum. İnsanlar borsaya para yatırmanın herhangi bir iş olduğunu sanıyorlar. Elimde pek para kalmadı, olsa olsa birkaç yüz frank; Tanrı şahidimdir, son kuruşuma kadar oynayacağım. Ama o zavallılara haksızlık da etmek istemem. Ne zenginden ne yoksuldan çalmak istiyorum, hele yoksuldan hiç istemem, o sadece mutlu olmanın yollarını arıyor ama Tanrı benim yanımda olduğundan, kesinkes kazanacağım. Bu notları kendi ellerimle karıma vermem büyük bir sevgi gösterisi aslında, o bunları bana geri vermek istedi. Onları saklamak gerektiğini

söylüyor. Çalınmamaları için güvenli bir yere koymasını öğütledim ona – o da öyle yaptı ve kendisine bunca acı veren bu yazıların bir gün para getirebileceğini söyledi. Onun çok az parası var. İnsanlar onu milyoner sanıyor ya, taktığı inciler sahte. Yalnızca zengin kişilerin insanlar üstünde güven uyandırdıklarını fark ettiğimden, ona, gönenç içinde yaşadığı düşünülsün diye sahte bir yüzük verdim.

Tanrı karımın mutluluğunu istiyor, tıpkı insanlığın mutluluğunu istediği gibi. Dolayısıyla para kazanmayı görev edineceğim. Kendi adıma arzuladığım mutluluk aracı bu değil ama bu yolla, başkalarına yardım edeceğim. *Arkamda, beni izleyen gözler seziyorum.*[12] Bana kötülük etmek istendiğini hissediyorum ama ben kendimi savunmayacağım ve düşmanım böylece yatışacak. Benzerlerinden birine, öteki karşı koymasa bile, öldüresiye vurmaktan çekinmeyen insanlar var, ama Tanrı onların kolunu tutar. Diaghilev gibileri bunu yaparlar işte; ama çabalarının boşuna olacağına gittikçe daha çok inanıyorum. Beni yaralayabilirler elbette – ama öldüremezler. Acıdan korkmuyorum çünkü Tanrı her zaman benim yanımda ve nasıl acı çekilmesi gerektiğini bilirim.

Lombroso yengeçler üstüne araştırmalar yapmış. Ben Lombroso'yu okumadım ama karımın anlattığı kadarıyla tanıyorum onu. Ben sağduyusu olan ve sinirleri duyarlılaşmış bir deliyim. İnsanların gülmeleri hoşuma gidiyor ama Diaghilev'inki gibi zorlama gülmedikleri sürece. Bunun anlaşılmadığını sanıyor o. Sizi anlamak derdinde değil, bununla birlikte dediği yapılsın istiyor. Paris'te tanıdıklarım arasında bir çift var, kadın tam bir ikiyüzlü; kendisinden bir çocuğu olan kocası, bunun pekâlâ farkında ama adam âşık. Birlikte çay içtik. Adam hoş biri, gülümsemesi duygu yüklü – kadınınki ise kösnülü. Yalnızca adamın gülümsemesine karşılık verdim. Kadın bana mektuplar yazıp beni sevdiğini söyledi ama mektuplarından tam hin bir kadın olduğu anlaşılıyor.

Diaghilev benden önce bir adamı sevmiş. Onu sadece bedensel anlamda sevdiğini ve karşılığında para almak istediğini

12 Bu satırlar, Nijinsky'nin gördüğü sanrılardan kaynaklanıyor.

çok iyi biliyorum. Diaghilev sanat yapıtlarına tutkundur, Massine de onun üne düşkünlüğünün simgesidir. Ben ne sanat yapıtlarına ne üne düşkünüm. Diaghilev bunu fark edince, bana olan ilgisini yitirdi; ben de kızların peşine düştüm. Diaghilev aksini düşünse de, onların tam bana göre olduklarını gördüm. Dans çalışmalarımı sürdürdüm ve kendi başıma bale koreografileri yaptım – bu kendi başıma hiçbir şey yapmamı istemeyen Diaghilev'in hoşuna gitmedi ve bu yüzden aramızda sık sık tartışmalar çıktı. Onunkine bitişik odamın kapısını kilitlemeyi ve kimseyi içeri almamayı alışkanlık haline getirdim. Tüm çevresine hükmetmek isteyen o adamdan korkuyordum. Artık dairemden hiç çıkmıyordum; kendisi de yalnız kalan Diaghilev dargınlığımızdan herkesin haberinin olmasından ve sürekli birilerinin gelip ona "Nijinsky'yle aranızdaki sorun ne?" diye sormasından rahatsız oluyordu, bu onu kudurtuyordu. İnsanların bana ilişkin her şeyi ondan öğrenmiş bir öğrenci olduğumu düşünmelerini istiyordu; ben ise kendimi savunuyordum ve toplum içinde onunla çok sık kavga etmek durumunda kalıyordum. Günün birinde, Stravinsky'den yardım istedi – bu olay Londra'da bir otelde gerçekleşti. Stravinsky, Diaghilev'in beni bırakacağını düşünerek ondan yana oldu ve bu yüzden ondan nefret etmeye başladım, çünkü haksız bir davayı savunuyordu. Onlara boyun eğmişim gibi yaptım ve Stravinsky beni aşağılık bir enayi olarak görmekte haklı olduğunu düşündü. İnsan yirmi bir yaşında genç ve hatalı oluyor; en azından, ben hatalarımı her zaman düzeltmeye çalıştım. Sevilmediğimi hissettiğimden, kaba bir ton kullandım. Diaghilev'i sevmiyordum ama öte yandan onunla birlikte yaşıyordum. Ne var ki kendisini tanıdığım ilk günden beri ondan nefret ettim. Zayıflığımdan ve ayda altmış beş rublenin annemle bana açlıktan ölmememiz için yetmemesinden yararlanıp kendini bana kabul ettirdi. Ayda otuz beş ya da otuz yedi ruble kira verdiğimiz, iki odalı bir dairede oturuyorduk.

Kyra'yı azarladım çünkü beni görmeye geldiğinde uslu durmadı. Bakışlarımla ona kızdığımı belli ettim. Karım onu haksız yere suçladığımı söyleyerek çocuğu savundu. Kendisine öfkeyle karşılık verdim ve odayı terk ettim. Ama onları yalnız bırakınca, doğru hareket etmediğimi düşündüm, çünkü

Kyra'yı korkutmak istemem. Sonradan odama geldiğinde, ona yanımda kalabileceğini söyledim ama o kaçtı, bu beni incitti. Gene de onun kötülüğünü istemem. Çekip gitmesinin nedeni onu sevmediğimi düşünmesi, çünkü bana sokulmaya çalıştı, ben de gitmesinin daha iyi olacağını düşünerek onu ittim. Ardından onu geri getirmek için peşine düştüm. Onu bulduğumda hastabakıcıyla birlikteydi, kadına Kyra'nın beni sevmediği için yanımdan kaçtığı konusunda hayıflandım. Hastabakıcı karşı çıkacak oldu ama en doğrusunun, Kyra'nın beni sevdiğini söylemesini sağlamak olduğuna karar verdi içgüdüsel olarak. Kızımın acı çekmesinden ötürü üzgündüm ve ona ne kadar önem verdiğimi göstermek adına, aklıma, beni sevmediği için uzaklara gideceğimi söylemek geldi. Bu onu epey sarstı. Karım, benim hatam yüzünden, çocuğumuz üzülecek diye endişelenince, ona "Kızımı doğru bildiğim şekilde eğitmeye hakkım var" dedim. Ama bu sözlerimden, evdeki yetkesine zarar vermek istediğim sonucunu çıkardı ve işte sırf bu yüzden, hiç de öyle bir niyetim olmamasına karşın, kendisine saldırdım. O katı terk edip söylemek istediklerimi yazmaya koyuldum.

Yemek sırasında, doktorla birlikte alınan kararın ne olduğunu bildiğimi belli ettim. Karım afalladı ve yalan söyleyerek işin içinden çıkmaya baktı. Bana tatlıdan önce verdikleri yemekler tıka basa ilaçla doluydu; o yüzden tatlı olarak meyve istediğimi söyleyip onları yemedim. O yemeklerin ilaçla dolu olduğunu biliyordum, çünkü karım tabağına çok az almıştı. Ben ise, her şeyin farkında olarak, kendime bol bol yemek koydum ama dokunmaksızın, bana iğrenç bir şey verdiklerini anlatmak için parmağımla tabağımdakileri gösterdim. O sırada, rastlantıyla içeri giren ve tabağımı ittiğimi görmemiş olan hizmetçi, bana "Güzel miydi?" diye sordu. "Nefisti" diye yanıtladım. Ama tatlıdan sadece bir çatal alınıp bırakıldığını görünce ne demek istediğimi anladı. İçine ilaç katılmış besinlere dokunmayacağım.

Müziği çok severdim. Bir kezinde tanışmış olduğum bir Rus prensi beni bir Polonyalı konta takdim etmişti, bu kontun adını bile isteye vermiyorum, çünkü ailesini rahatsız etmek istemiyorum. Bu kont bana bir piyano satın aldı – ama benim asıl sevdiğim kont değil, prensti. İvor da beni Diaghilev'le tanıştır-

dı ve o, beni o sırada kalmakta olduğu Hôtel Europe'a çağırdı. Yapmacıklı ses tonu yüzünden, ondan pek hoşlanmamıştım ama alınyazımı onun değiştirebileceğini düşünmüştüm. Bir fırsat yakalamıştım. Hemencecik benimle sevişmesine izin verdim. Bir yaprak gibi titriyordum ve bende uyandırdığı nefret duygusunu gizlemeye çalışıyordum; çünkü başka türlü davranırsam, annemle birlikte açlıktan öleceğimizi biliyordum. Diaghilev'in ne mene biri olduğunu en baştan beri biliyordum ve hemen onunla aynı düşünceleri paylaşıyormuşum gibi yaptım. Yaşamak gerekiyordu, öyleyse kendimi şunun ya da bunun için kurban etmem arasında ne fark vardı ki? Dansım için çok çalışmam gerekiyordu ve her zaman çok yorgun oluyordum, ne var ki Diaghilev'in arkadaşlığımdan sıkılmasını önlemek adına bunu belli etmekten kaçınıyordum. Onun neyi arzuladığını çok iyi biliyordum: Oğlanları seviyordu – bu da kendisiyle asla anlaşamayacağımız anlamına geliyordu. Diaghilev'in alçağın teki olduğunu ya da hapishaneye[13] atılması gerektiğini söylemek değil benim derdim ve hatta kendisine kötülük edilmesini de istemem. Onu sevmiyorsam, bu onun bir insan olmadığı anlamına gelmez ve tüm insanlara karşı duyduğum sevgi, onlardan herhangi birine zarar vermemi yasaklar. Bu satırları okuyanlar kuşkusuz sarsılacaklar ama bunların ne etki yaratacağını bilsem de, yaşadığım süre içinde yayımlanmalarını istiyorum. Onları canlı kılmak ve gerçeklerle bezemek benim için önemli – öte yandan, yaşamöyküm ün ancak ölümümden sonra yayımlanacağı söyleniyor (Ölmekten korkmuyorum, benim kaygım bana saldırmalarından). Kuşkusuz yanlış anlaşılacağım. Diaghilev'e kötülük gelsin hiç istemem, dileğim *onu rahat bırakmaları*, onu da ötekiler gibi seviyorum. Ben Tanrı değilim ki kendimde onu yargılama hakkını göreyim. Bu iş O'na düşer. Hataları cezalandıran insan yasaları Diaghilev'e uygulanamaz. Onun zarar verdiği benim, yalnızca ben; ve ben ona hiçbir ceza vermiyorum. Herkes kendi hatasını bilmeli ve işte herkesin önünde yaşamımı anlatarak kendimi cezalandırıyorum. Bunu yaparken, ikiyüzlü, art düşüncelerimin olduğunu sanmayın sa-

13 Nijinsky, Oscar Wilde'ın yazgısı ve davasıyla yakından ilgileniyordu.

kın. Sözünü ettiğim kimselere bir saldırı gerçekleşirse, onları savunmaktan geri durmam. Ben insanları birbirlerine düşürmek için yazmıyorum ve bir başkası adına yargıya varma hakkını da görmüyorum kendimde. Ama ben kendini Tanrı'ya adamış bir insanım ve ağzımdan çıkan bu sözler onun sözleri.

Benimle alay edilmeyeceğinden emin olsaydım, Tanrı'nın ne olduğunu açıklardım. Ele aldığım konular bütünüyle evrenle ilgilenen kişilerinkilerle aynı. Ben de savaşı ortadan kaldırmak, yeryüzüne barış ve mutluluğu getirmek istiyorum. Yeryüzü hâlâ sıcak ama yavaş yavaş soğuyor, parçalanıyor. Fazla zamanı kalmadı. Dolayısıyla, Tanrı burada her zaman sevgi olsun istiyor. İnsanlar yıldızlarla çok çok az ilgileniyorlar, ayrıca evreni de doğru dürüst anlayamıyorlar. Yıldızlara sık sık dalıp giden ben, gökbilimi sevmiyorum gene de; çünkü o bize Tanrı'yı açıklamaktansa, yıldız coğrafyasını öğretmekle yetiniyor. Üstüne üstlük, sınırlardan da tiksindiğim için, coğrafyayla da uzaktan yakından ilgilenmem. Bana göre, yeryüzü biricik devlettir. Tanrı'nın alevlendirdiği baştır o. Başım alevli olduğunca, canlı kalacağım. Nabzım deprem gibi şiddetle atıyor ve gezegenin bununla bağlantısı koparsa, soğumaya başlar ve tüm yaşam da onunla birlikte göçüp gider.

Ben ruhsal bir besinim. Dua etmek için kiliseye gidilir. Orada içilen şarabın, İsa'nın kanı olduğu söylenir – sarhoşluk yerine yetingenlik veren bir kandır bu. Katolikler onu bir içecek olarak değil, simgesel anlamda içerler ve kutsal ekmeği de yediklerinde, Efendimizin kanı ve bedeniyle doyduklarına inanırlar. Ben Efendimizin ne kanı ne de bedeniyim ama ette ruh, ruhta etim. Etsiz ya da ruhsuz Tanrı olmaz, çünkü onda bunların ikisi de vardır. O, ruh ve kandır. Ben Tanrı'yım. Ben İnsanoğluyum. Ben ruh ve et olduğunu söyleyen İsa Mesih'im. Ama onun öğrettikleri çarpıtıldı ve insanlar onun yaşamasına engel olmak istediler. Öldürdüler onu. Onu öldürmeleri için kendilerine para verilen o zavallıların hepsi, onsuz yaşayamadıklarından, kendilerini astırdılar. Yaşamın zorlukları insanları kötü olmaya itiyor.

Yaşamım bütünüyle tiyatroya adanmıştır ve isteyen olursa, onu filme çekmelerine izin veririm. Onca sevdiğim sinemaya

zaman ayıramıyorum. Bana sinemanın, insanların daha iyi anlaşmalarını sağlayacak bir yol olduğu kanıtlansa, yaşamımı ona adamaktan hiç çekinmem. Oysa bir sanayii zenginleştirmek üzere kasaları doldurmaya yarıyor sadece. Öte yandan, tiyatrodan birçok kişi yaşamını kazanırken, o çok küçük bir topluluğa kazanç sağlıyor ve ben de, bir filmin çekilmesine katkıda bulunmak yerine, kendimi bir sürü şeyden yoksun bırakmayı yeğliyorum – çünkü kendi adıma, tiyatroda çalışmak çok ağır bir iş. Diaghilev kaç kez bana sinema için dans sahneleri çekmenin iyi olacağını, sinemanın çok etkili bir şey olduğunu söyledi. Rus Yahudisi, ünlü ressam Bakst da bir filmin değerinin ancak parasal açıdan anlaşılabileceğini ileri sürüyordu. Bense ağzımı açmıyordum, Bakst'la Diaghilev benim sadece bir çocuk olduğumu düşündüklerinden, düşüncelerimi kendime saklıyordum. Diaghilev her zaman düşüncede mantık arar. Mantıksız bir düşünce değersizdir kuşkusuz, ama içinde duygu da yoksa, o düşünce bir şey ifade etmez. Diaghilev'de hem mantık hem duygu vardır: Yalnız onun duygularıyla benimkiler nitelik açısından farklıdır: Koskocaman bir kafası vardır onun, kafası birçoklarınınkinden daha büyüktür ama içindeki duygular beş para etmez. Lombroso kafatasının çıkıntılarıyla insanın yapısının açıklanabileceğini söylüyordu, bana kalırsa, o çıkıntıların özellikleri insanda yol açtıkları davranışlarla anlaşılır. Ben bir bilgin değilim ama insanları iyi bilirim – aynı şekilde, emprezaryoların çevirdikleri dalavereleri de iyi bilirim. Sanat yönetmeni Diaghilev de bir gün emprezaryo oldu, insanları aldatmayı öğrendi. Hepsinin hırsız olduğu düşünüldüğünden, ne zaman kendisine böyle dense, çılgına döner. Kendine "sanat koruyucusu" denmesini istiyor ve bu adla tarihe geçmek istiyor. Tüm dünyayı kandırıyor, kimsenin, onun aslında ne olduğunu fark etmediğini sanıyor ve daha genç görünmek için, ak saçlarını siyaha boyuyor. Ben kirli çamaşırlardan korkarım, onun leş gibi yastık kılıflarını gördüğümde iğrendim. Öndeki iki dişi takma ve dilini oraya götürdüyse, bu onun sinirlendiği anlamına gelir. Öyle yaptığında, kızgın bir yaşlı kadını anımsatır bana. Alnının üstünde bir tutam ak saç bırakır ve bunun fark edilmesini ister. Bir zamanlar o tutam sarıya kaçardı, çünkü kullan-

dığı boya kötüydü. Rusya'dayken daha iyi görünüyordu. Zamanla bunların hiçbirini fark etmez oldum, çünkü başkalarının saçlarına dikkat etmiyordum. Şeklini sürekli değiştirdiğim saçlarım zaten bana yeterince sıkıntı veriyor. Bana şöyle diyorlardı: "Saçınıza ne yaptınız ki? Sadece tarama şeklinizi değiştirmişsiniz." Aslında, tüm şeklini değiştirmek istediğimi söylüyordum onlara; kanımca, her zaman aynı olmamalıydı. Sürekli ilgi çekmek isteyen Diaghilev, monokl takıyordu. Bunun gerçekte gerekli olmadığını anladığımda, ona nedenini sordum, o da bana o gözünün bozuk olduğunu söyledi. Diaghilev'in saflığımdan yararlandığını gösteren bu yalan, bende öyle bir öfke yarattı ki bir daha onun hiçbir sözüne güvenmedim ve o günden sonra, ondan bağımsız olarak çalışmaya çaba gösterdim. Dikkatinden kaçmayan bu değişiklikten ötürü bana kin güttü, ama tutumunu değiştirenin asıl kendisi olduğunu bildiğinden, beni yanında tuttu.

Artık kendisinden nefret ettiğimi belli etmeye başlamıştım. Günün birinde, Paris'in bir sokağında, korkmadığımı göstermek için dirsek attım ona. Ama tam başka bir yöne doğru ilerliyordum ki, bana bastonuyla vurdu. Cidden onu terk ettiğimi düşündüğü zaman da peşimden koştu. Fark edilmekten çekinerek, acele etmeden yürüyordum çünkü insanlar zaten bize bakıyorlardı. Onu iterken, bacağını incitmiştim – oysa sert bir hareket yapmamıştım; bende öfke değil üzüntü uyandırıyordu. Ardından, ağlamaya başladım, o ise bana sövüp duruyordu, sözleri öyle ağırdı ki sanki bir kedi ordusu ruhumu didikliyordu; ben olmaktan çıkmıştım. Yan yana yavaş adımlarla yürüyorduk – nereye gittiğimizi şimdi anımsamıyorum.

Bu olayların sonrasında uzun süre birlikte yaşadık, ben kendi içime kapanmış, acılar içinde gözyaşları döküyordum. Annemi çok severdim ve ona her gün yazardım. Mektuplarımda ona yaşamımdan, geleceğimden söz ederdim, ama aslında ne yapacağını bilemez bir durumdaydım ve doğrusunu söylemek gerekirse, ona tam olarak neler yazdığımı anımsamıyorum, bildiğim bir şey varsa yüreğimin ıstırapla dolu olduğuydu. Annem bunun farkındaydı ama o mektuplara yanıt vererek beni bu durumdan kurtaramazdı. Sorunu benim çözmem gere-

kiyordu, bunun için de tasarılarımı gerçekleştirmem ve isteklerime sahip çıkmam zorunluydu. Öte yandan, kararları bana bırakmıştı o. Gençliğimin o döneminde, yaşama ilişkin kaygılarım yoktu. Şimdi evleneli beş yıl olmuş; Diaghilev'le de beş yıl birlikte yaşadım. Rakamlardan çok emin değilim ama bugün neredeyse yirmi dokuz yaşındaysam, tahminim, Diaghilev'le tanıştığımda on dokuzumda olmalıyım. Ona gerçekten hayrandım ve bana kadınları sevmenin iğrenç bir şey olduğunu söylediğinde ona inanmıştım. İnanmasaydım, yaptığım şeyleri yapmam olanaksız olurdu.

Massine yaşamı bilmez: Onun ailesinin hali vakti yerindeydi, her şeyleri vardı. Biz ise ekmek alamıyorduk. Annem bizi neyle besleyeceğini şaşırıyor ve geçimimizi sağlamak için Ginizellis Sirki'ne çalışmaya gidiyordu, oradan birazcık para kazanıyordu. Ama o işten utanç duyuyordu, çünkü bir dansçı olarak Rusya'da haklı bir ünü vardı. O çocuk aklımla tüm bunları anlıyor ve içimde büyük bir üzüntü duyuyordum. Annem ağlıyordu. Bir gün artık dayanamayıp okuldan bir arkadaşımın evine gittim ve ona annemin parasızlıktan ne kadar sıkıntı çektiğini anlattım. Arkadaşımın babası –piyanistti– İmparatorluk Tiyatrosu'nun idare memuruna başvurmamı öğütledi. Hiç zaman yitirmeden gittim ona. Memurun adı İvanoviç Krupensky'ydi, müdürün ise Telikovsky, imparator da II. Nikolay'dı. Tiyatroya duyduğum aşka karşın –o zamanlar on dört ya da on beş yaşındaydım–, o büroya girdiğimde ürktüm, içeride Krupensky oturuyordu. Oradaki insanlar sürekli güldükçe heyecanım daha da arttı. İdare memurundan, o kara sakalından çok etkilenmiştim, –yaprak gibi titriyordum– tek sözcük olsun edemedim. Krupensky ve diğerleri gülmeye başlayınca, olduğum yerde donup kaldım. O kahkaha bombardımanı sırasında, Krupensky bir de ne istediğimi sordu, iyiden iyiye allak bullak oldum. Ona, annemin borçlarını ödeyebilmek için beş yüz rubleye ihtiyacım olduğunu söyledim. Bu rakam hiç düşünmeden ağzımdan çıkmıştı. Anında yüzler asıldı. Kalkıp kaçtım, kalbim kırılmıştı. Kara sakallı Krupensky kovmuştu beni, sessizce yürüyordum, göğsüm öyle bir sıkışıyordu ki gözyaşlarım bir türlü akamıyordu – içimden kendime şöyle deyip

duruyordum: "Bir daha böyle bir şey yapmayacağım, asla böyle bir şey yapmayacağım!" Hemen, annemin yanına dönmeli, ona anlatmalı, anlayacaktır... Olan biten her şeyi anlatmak üzere annemin yanına koştum. Yalan söylemeyi bilmezdim ve söylediğim zaman da, Tanrı'nın yaprakları gibi titrerdim. Tanrı'ya duyduğum sevgiye karşın, dua etmekten hoşlanmazdım. Ne yapacağımı bilemeden yaşıyordum – ve yaşam geçip gidiyordu. Maddi gerçekleri kavrayamıyor, kavramak da istemiyordum ama Tanrı yardımıma koştu. Dans dersleri vermeye başladım, bundan kendime gelir sağladım. Öte yandan, sık sık ağlıyordum; iki odamız olduğu için kendimi kutluyordum, artık bir erkek olduğumu düşünüyordum, çünkü odalardan birinde tek başıma istediğim kadar ağlayabiliyordum.

Dostoyevski'nin *Budala*'sını okumaya başladığımda on sekiz yaşındaydım. Yazarın amacını çok iyi anlamıştım, acemice onun kitaplarını ve Gogol'ünkileri incelemeye başladım, çünkü içimde yazar olma arzusunun filizlendiğini hissediyordum. Puşkin'in şiirlerini kopya ettim, bu yolla onun gibi öyküler yazabilmeyi umuyordum. Çok sayıda şiiri kopya ettikten sonra, yaptığım işin saçma olduğunu fark edip buna bir son verdim. Sade bir yaşam sürüyorduk ve artık ekmeğimizi kazanabiliyorduk. Konuşmayı çok seven annem, yeterince yiyeceğimiz bulunduğundan emin olduğunda birçok insanı eve çağırıyordu. İnsanlarla ilişki kurmaktan hoşlanıyordu ve ben de bu toplantılarda önemli insanları dinlemekten keyif alıyordum. Onların sözlerinden öğrendiklerim, en az o çevre kadar çekici geliyordu bana. Daha sonraları, onların kafalarına taktıkları şeylerin benim önemsediklerimden ne kadar farklı olduğunu anladım. Onları çok seviyordum ve onlarla, aralarına giremediğim gençlerden çok daha iyi anlaşıyordum. Ben hiç içki içmezdim ama gittiğim okuldaki bir çocuk votka içiyordu. Okul bizi aynı çatı altında tutuyor ama alışkanlıklarımızın aynı olmasını sağlayamıyordu ve o solgun yüzlü, sivilceli çocuğun o kadar içme alışkanlığını nereden edindiğini bilmiyordum. Sınıfındaki çocuklarla bir türlü anlaşamayan bir öğretmenimiz vardı. Çocuklar çalışma salonuna kapanıp hoşlarına giden kitapları okumayı ya da orada arkadaşlarıyla görüşmeyi alışkanlık haline getirmiş-

lerdi. Çocuklarla birlikte bulunmanın bir öğretmen için çok yorucu olduğunu kabul ediyorum ama bunu çocuklar anlamayabilir. Bu gibi koşullarda eğitim almanın ne demek olduğunu bildiğimden, Kyra'nın aynı şeylere tanık olmasını istemiyorum. Kanımca, çocuklarını yabancılara emanet etmek yerine annebabalar bu eğitimi kendileri üstlenmeli, o yabancılar hiç de keyif almadan, tüm yaşantıyı etkileyebilecek denli zor bir göreve soyunuyorlar. Evli bir öğretmen başkalarının çocukları için iyi bir eğitimci olmayı beceremez, çünkü bir an önce karısına, ailesine kavuşmak ister. Öğretmenlerimden İvan adındaki birinin sınıfta gözdeleri, çok sevdiği öğrenciler vardı. Ona karşı duyduğum sevgiye karşılık vermediğini biliyordum ve kafasında bana zarar vermek gibi bir istek olduğunu düşünüp kaygılanıyordum. Günün birinde, beni evine çağırdı – söylediğine göre, bana Fransızca öğretmek istiyordu. Oraya giderken gerçekten bir şeyler öğrenmeyi umuyordum, ama içeri adımımı atar atmaz elime bir kitap tutuşturup bir sandalyenin üstüne oturttu beni. Kısa süre sonra sıkılmaya başladım, sadece okumam için bana bir kitap verecekse beni neden evine çağırdığını anlayamıyordum. Yüksek sesle okuyordum ama o olaydan aklımda kalan tek anı, çok sıkıldığımdı. Sonra İvan beni ikindi kahvaltısına çağırdı. Oda kirasını ödediği kişiler Rusça konuşuyorlardı. Kadın genç ve cılızdı, sinirleri çok gergindi, bu yüzden sürekli hareket halindeydi. Adamın halini tavrını pek anımsayamıyorum ama kadının yüzünü hiç unutmadım. Küçücük, zayıf bir köpeği vardı, masanın altında koşturup duruyor, tabakları yalıyordu. Kadın ona bayılıyordu; bense, köpeğin o sağlıksız, çarpık ve sıska vücudundan, upuzun ayaklarından, patlak gözlerini çevreleyen küçücük kulaklarından pek hoşlanmamıştım. Bende acıma duygusu uyandıran, hali içe dokunan, çirkin bir köpekti kısacası. Minnacık boyu İvan için alay konusuydu.

Orada olmamdan pek de hoşnut olmadıklarını ve kimi konuları ben yokken konuşmak istediklerini sezdim ama nasıl yapıp da oradan ayrılacağımı bilemedim. İşte tam o sırada, İvan'ın bana gülümseme şekli tiksindirdi beni ve tabağıma koydukları hiçbir şeye dokunmadım. İvan ve ötekilere ilişkin öyle şiddetli bir duyguya kapıldım ki midem bulanmaya başla-

dı – ondan sonra, Fransızca derslerini sürdürmek benim için olanaksızdı. İvan'dan kaçmaya çalıştım, notlarım da düştü. Bizdeki sisteme göre, en yüksek not on ikiydi ve ben bir almıştım – bu da canımı iyice sıktı ve Fransızca öğrenmekten vazgeçtim. O dersin öğretmeni buna çok kızdı ama dersleri aksatmadım ve sınıfta yanıt verme sırası bana geldiğinde arkadaşlarımdan kopya alıyordum. Sınıfındaki öğrencilerin çalışkan olduklarını kanıtlamak isteyen öğretmen, bana en iyi notları veriyordu. Bu numarayı öğrendiğimde, kâğıt üstünde notlarımı değiştirmeye de başladım: Bir'i dokuz yapıyordum ve Fransızca öğretmeninin hiçbir şey fark etmediğini görüyordum. Kimse beni uyarmadığından, bu dili öğrenmeyi bütünüyle bıraktım.

Kutsal Yazıları sevmiyordum, onları okumak beni çok sıkıyordu. Buna karşın, din derslerinden zevk alıyordum çünkü pederin, *batiuçka*'nın[14] şakalarını dinlemek hoşuma gidiyordu. Bu peder benim peder değildi, "kendi çocukları"ndan söz ediyordu. Bize madeni bir para gösterip derdini her zaman bu para aracılığıyla anlattığını söylerdi. Bu beni çok üzerdi, annemin ne kadar paraya ihtiyacı olduğunu düşünürdüm. Batiuçka gerçek bir peder değildi; öyle olabilmesi için iyi bir adam olması gerekiyordu, oysa o, öfkesini dışa vurmamak için sürekli kendini tutmak zorundaydı. Tüm çocuklar bu durumdan haberdardı ve ona bir sürü oyun oynamaktan geri durmuyorlardı. Okul şakalarını çok iyi bilirim ve yaptığım birçok şakayla arkadaşlarımın takdirini kazandım. Bir gün, toplu halde, arabayla tiyatroya giderken, aramızdaki en iyi nişancının ben olduğumu kanıtlamak istedim ve yaptığım bir sapanla *droşki*'sinde[15] oturan okul doktorunu gözünden vurdum. Arabayla yolculuk etmeyi severdim, çünkü arabadan gelip geçene rahatlıkla ateş edilebiliyordu. Kısacası, çok iyi nişan almıştım ama insanlar beni suçladığında, doktoru vuran merminin benim olup olmadığından emin değildim. Bununla birlikte, tüm çocuklar beni işaret ettiklerinden, yapmadım demekten utandım ve ayrıca herkesi okula geri götürmelerinden korktum. Dolayısıyla, suçun

14 *Batiuçka*, Rusya'da rahiplere verilen ad.
15 *Droşki*: dört tekerlekli, alçak bir araba.

sorumluluğunu üstlendim. Müdür yardımcısının beni azarlarkenki kızgınlığı gerçekten ödümü patlattı. Ama Pornçevsky sinirli bir adam olmasına karşın, bir çocuğu, hele ailesi yoksul olan bir çocuğu sokağa atacak biri değildi. Bu yüzden, annemi çağırdı ve ona beni kovmayacağını, bir yandan da cezasız kalmamam gerektiğini söyledi ve sonuç olarak, annemden, bana on beş gün evden çıkmama yasağı getirmesini istedi. Bu beni o derece sarstı ki düşüp bayılacaktım az daha. Aslında bu kuşkusuz annemin yüzündendi: Para kazanmak için didinip duruyordu. İkimiz de ağlamaya başladık, öğretmen gözyaşlarımızdan etkilenmeden edemedi. Ayyaşın teki olmasına karşın, çok iyi bir adamdı ve onu gülünç bulan, onunla alay eden çocuklar bile kendisini seviyorlardı, çünkü kimseye bir kötülüğü dokunmamıştı. İçkiden öldüğünde, birçok insan gözyaşlarını tutamadı ama öğrencilerden hiçbiri cenazesine katılmadı, ben de gitmeye cesaret edemedim.

Annem *dvornik*'in[16] kendisine getirdiği dallarla bana sıkı bir dayak çekti. Dayaktan değil annemden korkuyordum. Çok kötü dövdü beni – ne var ki hiç acı hissetmedim, çünkü annemin öfkesini de aynı şekilde hissetmiyordum. Beni dövmesinin tek nedeni, bunun en doğru yol olduğunu düşünmesiydi. Ona duyduğum sevgi üstüne yemin edip, bir daha yapmayacağıma söz verdim ve bana inandı – bunun sonrasında, sıkı çalışmaya karar verdim. Notlarım iyileşmeye başlayınca, herkes annemin köteğinin işe yaradığını söyleyip kahkahalara boğuldu. Öğretmenimden arkadaşlarıma herkes gülüyordu ve bana hakaret ettiklerini hiç düşünmediğimden, ben de onlarla birlikte güldüm. Annemi çok seviyordum, başıma gelenleri herkesin öğrenmesini engellemeye çalışmadım, hatta olayı arkadaşlarıma kendim anlattım, annemin beni nasıl yola getirdiğini söyledim. Ama öyle şaşırdılar ki kahkahaları birden kesildi. O günden sonra, derslerime çok daha fazla özen göstermeye başladım ve iyi örnek oldum; sadece Fransızca dersleri ve Kutsal Yazıların işlendiği dersler bana hâlâ zor geliyordu. Rusça Kutsal Yazıları biliyordum çünkü bayram günleri kiliseye gidiyordum, oradaki gü-

16 *Dvornik*: Kapıcı.

neşte parlayan gümüş ikonlara bakmaktan büyük keyif alıyordum. Kilisede mum satılıyordu ve kimi zaman, yanımda çok yakın arkadaşım İssaev'le, benim de mum aldığım oluyordu.

Mastürbasyon yapma zamanımın geldiğini fark ediyor ve bundan kaygılanıyordum. Ne zaman yatmaya gitsem, bu isteğe kapılıyordum. Öğretmenim İvan bu durumun farkına varmıştı ama beni uyarıp küçük düşürmedi, okulda başka kimsenin bir şeyden haberi yoktu. Dansımın bozulmaya başladığını anlayana dek öyle devam ettim. Annemin yoksul düşeceğini ve benim ona yardım edemeyeceğimi düşündükçe, müthiş bir telaşa kapıldım. O zaman, o pis alışkanlıktan kurtulmaya çalıştım; kendime engel olmaya çalışıyor, durmaksızın kendime: "Yapmamalısın!" deyip duruyordum. Derslerime daha da özen gösterdim ve sonunda elimi vücuduma götürmekten kendimi alıkoymayı başardım. O zamanlar, aşağı yukarı on beş yaşındaydım ve anneme duyduğum sevgi sayesinde yeniden düzelmiştim. Çok sıkı çalışıyordum ve gösterdiğim ilerleme insanların ilgisini çekti. Bir kezinde on iki alınca, annem çok sevindi ve bana attığı dayağın işe yaradığını söylemeyi de unutmadı. Bunu orada kabul ettim, çünkü onu gerçekten çok seviyordum, ama bu konuyla ilgili düşüncem farklıydı. Koreografiye daha çok zaman ayırdım, inceldim ve bir tanrı gibi dans etmeye başladım. Herkes bundan söz etmeye başladı ve henüz öğrenci olmama karşın, tiyatroda başdansçı oldum. Bunun ne demek olduğunun bilincindeydim ama bana böylesi bir yeteneğin neden verilmiş olduğunu anlamıyordum. Kendimi göstermeyi sevsem de, övgülerden de övüngenlikten de sakınıyordum.

Tiyatro öğrencileri bana yakınlık gösteriyordu, ben de sık sık onların arasına katılıyordum. İşte bana hayran olan bir kız öğrenciyle de böyle tanıştım. Bana Nijinka diyordu ve gazetelerden kestiği parçalarla dolu, kadife ciltli bir albüm armağan etmişti. O makalelerden birinden, Svetlov'un beni "harika çocuk" diye adlandırdığını öğrendim. Her zaman hoşuma gitmeyen bana ilişkin yazılarda, övgüleri hesaba katıyordum. Bu konuda o kız arkadaşıma açılıp benimle ilgili yazılan hiçbir şeyden hoşlanmadığımı söyledim. Onlardan hiçbir şey anlamadığımı söyledi ve beni anne-babasıyla tanıştırmak üzere evine ça-

ğırdı. Kendisine bunu itiraf etmeye cesaretim olmasa da, ona âşık olmuştum, onu ruhsal açıdan seviyordum ve sürekli gülümsüyordum kendisine. Aslında, her zaman herkese gülümsüyordum, sevildiğimi hissediyordum ve insanların sevecenliğine bu yolla karşılık verdiğimi düşünüyordum.

Bu yeni arkadaşlarıma konuk olduğum sırada, bir ruh çağırma toplantısı düzenlendi. Eller bir masanın üstüne kondu ve masa hareket etmeye başlayınca herkes şaştı kaldı. Arkadaşımın babası generale göre, bu kınanması gereken, yersiz bir işti. Salonu terk etti, ben de hemen hemen aynı düşüncede olduğum için, ben de çıkıp gittim. Eve döndüğümde, neden beni çağırdıklarını anlayamıyordum ve o dönemden beri, hiç kimsenin davetinden hoşnut olmadım, onları reddetmeye karar verdim.

Rusya'da, on altı yaşında, ünlüydüm – insanlar benden ders vermemi istiyorlar, bu da biraz olsun para kazanmamı sağlıyordu. Annem beni seviyordu ve aynı zamanda bana acıyordu. Ona duyduğum sevginin sınırı yoktu. Çalışarak kazanacağım parayla onun gereksinimlerini karşılayacağıma söz vermiştim kendi kendime. On sekiz yaşında, sonunda bitirme sınavlarını verdim. Sürekli üniforma giymeye alışmış olduğumdan, hiç de zevkime uymayan sivil kıyafetlerle nasıl yaşayacağımı bilmiyordum; koskocaman tabanlı ayakkabıların daha güzel olduğunu düşündüğümden, kalın mı kalın bir çift ayakkabı satın aldım.

Sınavı verdikten sonra kendimi özgür hissettim – ama özgürlük beni ürkütüyordu. Bir ödül, din öğretmenimden bir *Kitabı Mukaddes* kazanmıştım. Ama ne konuşmasını ne de yazmasını doğru dürüst becerebildiğim Latince ve Lehçe yazılmıştı, o yüzden hiç işime yaramazdı; Rusça yazılmış bir *Kitabı Mukaddes*'i anlamak benim için çok daha kolaydı ve ne zaman ötekini okumaya kalksam, çoğu kez anlamamaya başlıyordum, bu da hiç hoşuma gitmiyordu. Kitap da, içindeki karakterler de çok güzeldi ama ben anlayamıyordum. Dostoyevski okumak çok daha kolaydı ve bir solukta hepsini yalayıp yutuyordum. Yalayıp yutmak en uygun söz, çünkü *Budala*'yı okurken, Budala'nın bir budala olmadığını, iyi bir adam olduğunu anladım. Daha gençken ve yaşamı tanımazken, ne o kitabı ne de o kişiyi anlayabiliyordum, oysa bugün hiç de yabancısı değilim artık onun,

değil mi ki beni de budala yerine koyuyorlar ve o ruh halinden hoşlandığım için öyleymişim gibi davranıyorum. Sinir hastalığının kolayca deliliğe yol açacağını ve bunun benim de başıma gelebileceğini biliyorum. Ama ben bir deli değilim ve Dostoyevski'nin *Budala*'sı da budala değil. Sinirlerim bana ihanet edebilirdi –Tanrı bana bunun ne demek olduğunu gösterdi–, o taşkınlıkları da, sonuçlarını da biliyorum ve onlardan korkuyorum. Sinirlenmeden, huzur içinde yazmaya çalışıyorum, yavaş da yazmıyorum üstelik, el yazısının güzel olmasına dikkat etmektense hızlı yazmanın daha yararlı olacağını düşünüyorum. Yazının görünüşüyle hoşa gitme çabası bence boş bir iş. Asıl değerlendirilmesi gereken o değil, düşünce. Onca sözcüğü arka arkaya sıralamaktan elim yorgun düşüyor, o yüzden harflerim darmadağın. İnsanlar el yazımı sinirli bir adamın el yazısına benzetmekten geri durmayacaklardır. Oysa huzurla, şiddetsiz biçimde akıp giden düşüncelerimde sinirli bir hal yok – Wilson'ın düşünceleri geliyor sürekli aklıma. Umarım başarıya ulaşır ve umarım bu kitap ona destek olur. Dolayısıyla, bu kitabı yakında ortaya çıkarmak yerinde olacak. Yayımlanmasını hızlandırmak için, Paris'e gitmem gerekiyordu; bu önceden hazırlık istiyor. Kötü niyetli bir dolu insan var, o yüzden önlemler almam gerekecek. Reszké'ye yazacağım ve ona, Lehçe yazmayı deneyeceğim iletide gerçeği söyleyeceğim; bana yardıma koşacak. Yani, Reszké'ye Lehçe bir mektup yazdım ama o mektubun bu kitapta bulunmaması gerekiyor.

JEAN DE RESZKÉ'YE MEKTUP

Uygun biçimde Lehçe bir mektup yazacak durumda olmamak beni çok üzüyor ama Polonya aşkına, size yine de bu dille yazıyorum.

Beni bir memleketli olarak tanıdığınızı biliyorum. Sizden bir şey istemiyorum, sadece ihtiyacım olan kimi belgeleri bana sağlamanızı rica ediyorum. Bu şimdilerde çok güç bir iş: Dileğimin gerekçesi bu. Fransız yetkililerle görüşüp sözü geçen belgeleri almanın olanaklı olup olmadığını öğrenmenizi rica ediyorum sizden. Bana çok bağlı olan karım, bana eşlik etmek istiyor. Bir kızım var, ona Kyra adını

verdim çünkü sanatıyla beni her zaman büyülemiş olan Yunanistan'ı[17] *severim. Yunan sanatı bana* Bir Kır Tanrısının Öğleden Sonrası'*nı anımsatır. Sizden yardım istememin nedeni, özel yaşamda benimle çok ender karşılaşmış olsanız da, beni arkadaşınız olarak gördüğünüzü bilmemdir.*

Lehçeyi iyi konuşamıyorum, çünkü İmparatorluk Okulu'nda Lehçe konuşmamız yasaktı. Bildiğim şuncağız şeyi, kendisiyle görüşmekten büyük keyif aldığım, Varşova kökenli dansçı Bonislavsky'den öğrendim, çünkü o, öğrenimi sırasında Mickiewicz'in yapıtlarını okumuş. Polonya yazınını sadece çevirilerden okudum ve hatta diyebilirim ki; Rus yazını konusunda daha çok fikir sahibiyim. Annemle babam Polonya'yı gençliklerinde terk etmişler. Ben Kiev doğumluyum, Varşova'da, Saint-Croix Kilisesi'nde vaftiz oldum. 1889'da doğdum ve annem Kiev'de beni yeniden vaftiz ettirdi, o yüzden adım iki yerin doğum kayıtlarında da var. Annem, Rus ordusuna hizmet vermemi istemediğinden, beni Varşova'ya kaydettirdi, böylelikle oraya hizmet edebilmemi istedi.

Gönülden Polonyalı olan annem beni kendi sütüyle besledi. Rusya'da öteki Rus çocuklar gibi büyütüldüm ve babam gibi Polonyalı olsam da, Rusya'yı severim. Devrimler beni dehşete düşürür ve onların zafere ulaşmasından nefret ederim. Bana kalırsa, zafere ulaşan inançsızlık ve şiddettir. Onca sevdiğim o halk için üzülüyorum.

İnsanlığım beni insanlıktan yakınmaya itiyor ve devrimin insanları öldürdüğünü duyduğumda, ağlamadan edemiyorum. Anarşist değilim. Hiçbir partiden olmadığım gibi, siyasal görüşüm herkes için iyi biri olmayı *gerektiriyor. Paderewsky'yi seviyorum ama onun siyasal eğilimlerinden hoşlanmıyorum. Buna karşın, Wilson'ın düşünceleri ve insanlığa ilişkin tasarıları benimkilerle aynı. İnsanların birbirleriyle kavga etmelerine, birbirlerini öldürmelerine yol açan türden siyasetler, kitleleri suç işlemeye yönelten partiler bende tiksinti uyandırıyor. Benim sevgim herkes için aynıdır. Ailemi seviyorum ve size karşı duyduğum sevgiyi hissettiğinizden eminim. Eşiniz çok kez bana dostluk gösterdi ve bunca uzun zamandır karşılaşmamış olsak da, sizi hiç unutmadım.*

Kardeşinizin ölümünü öğrendiğimde ağladım. Birbirimizi tanı-

17 Kyra bir Bizans adıdır.

mazdık ama bu derin bir üzüntü duymama engel olmadı, çünkü onunla düşüncelerimizin uyuştuğunu hissediyordum ve sizin ona ne kadar bağlı olduğunuzu da bilmiyor değildim.

Hiç eğitimini almamış olmamdandır ki Lehçeyi akıcı şekilde yazmam pek olanaklı değil.

Dansta çok başarılıyım, çünkü ona yaşamımı adadım ve Fransa'ya giriş izni istememin nedeni de Paris'te dans etmeyi tasarlamış olmam. İsviçre'ye geldim geleli, hiç kimseyle bağlantı kurmadım. Sadece dansla ve bir "Dans Tiyatrosu" kurmakla uğraştım. Şarkıcı olmamama karşın, sesli müziği takdir ederim. Sesiniz eskisi gibi değil ama ne zaman sizi dinleme fırsatı yakalasam, mutlu olurum. Ben "dansla ezgi" yapıyorum ve çok genç olduğum için de "ses"imi henüz yitirmedim. Ripon Markizi bana sizden çok söz etti – yaşamınızda ne kadar şarkı söylemişsiniz öyle, size büyük ün kazandıran İngiltere'deki başarılarınızdan da haberim var. Tüm dünyanın hayran olduğu ve birçok tanıdığı olan bir sanatçının ünü bu, işte bu yüzden bana ancak sizin yardım edebileceğinizi düşündüm. Benim de Paris'te bir sürü hayranım var ama onları tanımıyorum. Benimkilerle tanışmamı sağlamak için, rica etsem, sizinkilere sizin orada dans etmek istediğimi söyler misiniz?

Savaş sırasında zamanımın çoğunu dans ederek geçirdim ve çok ilerleme kaydettim. İzleyiciler çabalarımın sonucunu görecektir. Öte yandan, artık Diaghilev'le hiçbir şey yapmak istemiyorum çünkü bana yığınla üzüntü verdi. Ondan pek hoşlanmadığınızı ve desteğinize güvenebileceğimi biliyorum. Diaghilev benim "sanat anlamında ölü" olduğumu düşünüyor ve söylüyor. Bu yanlış. Şu anda hiç yaşamadığım denli yoğun yaşıyorum.

Fransız sanatçılara büyük saygı duyduğumdan, onlar için dans edebilmek adına yanıp tutuşuyorum. Onların birçoğu savaşta öldü, biliyorum – aralarında aile babalarının olduğunu, arkalarında dul ve yetimler bıraktıklarını da biliyorum. Hükümetin bu konuya ancak bir ölçüde çare bulabildiğinden de haberim var. İşte ben de yoksul Fransız sanatçılar yararına gösteriler düzenlemek istiyorum. Başka ülkelere de gittiğim zaman, Polonyalılar için, herkes için dans edeceğim.

Polonya'nın Fransa'ya duyduğu aşk, o ülkenin ruhla dolu olmasından ileri gelir. Polonyalılar ona savaş alanlarında ölerek teşekkür etmişlerdir. Savaş iki ulusu birleştirmiştir ve Fransa o Polonyalıların

kahramanca hareketlerini hiç unutmamıştır, ne yazık ki Polonyalıların dilini bilmiyorum ama onlarla aynı durumdayım. On yıldır, Lehçe bir mektup yazmamıştım. Hem yazsam da kime yollayacaktım ki? – babam Kharkov'da öleli de on yıl oldu. Ondan önce, ona her zaman anadilde mektuplar yazardım. Karısını ve çocuklarını Saint Petersburg'a yerleştirmişti, bizim orada büyümemizi istiyordu. Eğitimimizle Rus hükümeti ilgilendi. Sonradan, Diaghilev tarafından Paris'e getirildim. Paris, Fransa'nın yüreği, nasıl da istiyorum orada yerimi almayı... Aracı olup bana gerekli belgelerle Polonyalı kimlik belgelerini sağlamayı kabul edeceğinizi umuyorum. Yakında görüşmek üzere.

Sizi çok seven:

VASLAV NİJİNSKY

O bir Polonyalı. Bunun gereksiz olduğunu düşünmeme ve öyle bir adam olmamama karşın, ona iltifat ettim. Kaldı ki, ben gerçeği söylüyorum, bu çok daha farklı bir şey. Diaghilev'e de aynı şekilde onun arkadaşlarıyla ilgili bir mektup yazdım. Diş gösterdiğim bir mektup bu – ısırmayan dişler.

SERGEY PAVLOVİÇ DİAGHİLEV'E MEKTUP

Adama,

Sizi nasıl adlandıracağımı bilemedim, çünkü size uyacak bir ad bulamadım. İnanın, size ne hınç ne de nefretle yazıyorum, bu işi elimden geldiğince dingin bir şekilde halletmek istiyorum. Kendimi güzel tümcelerle ifade etmeyi öğrenmedim ben ama düşüncelerimi size açıklamaktan hoşnutsuzluk duymam.

Sizden korkmuyorum; yüreğinizin derinliklerinde, aslında benden nefret etmediğinizi biliyorum. Sizi bir insan olarak seviyorum ama artık sizinle ortak hiçbir şeyim olsun istemiyorum. Size söylemek istediğim bir şey var: çalışmayı bırakmadım. Ben ölü bir adam değilim. Tanrı bende, ben O'nda yaşarken nasıl ölürüm! Tüm zamanım dansa adanmış durumda ve durmaksızın ilerleme kaydediyorum. Elime her fırsat geçtiğinde yazıyorum ama sizin öylesine sevdiğiniz o

güzel tümcelerle değil. Sizin gibi sanat toplulukları kurma kaygım yok benim – çünkü benim ilgilendiğim şey sadece bir tiyatro kumpanyası değil, tüm insanlık.

Size gelince, siz ölüsünüz, yaptığınız işler ölüm kokuyor.

Sizi en amansız düşmanım bilirken, dostum diyemem, ama bunu söylerken size ilişkin kötü düşünceler beslemiyorum: Kin ölümün izini taşır, bense yaşamaya can atarım... Siz kötüsünüz, bense tüm insanlığa derin, içten bir sevgi duyuyorum; tıpkı iyi insan Dostoyevski'nin duyduğu gibi.

Benim deli olduğumu söylediniz, ben asıl delinin siz olduğunuzdan eminim. İnsanların küçük düşmelerini görmeyi seviyorsunuz, ben kendimi aşağılamayı reddediyorum. Ölümün işareti o gülümsemenizi istemiyorum. Ben kendiminkini yitirdim, ama hiçbir şeye zarar vermediğimden üzülmüyorum buna. Mektubumun amacı sizi eğlendirmek değil, tam tersine, sizi ağlatmak için yazıyorum. Ben duyarlı, aklı başında bir insanım; sizse düşünceden büsbütün yoksun olmamanıza karşın, her türlü duyarlılıktan uzaksınız ve duygularınız tehlikeli. Ben sizi kurtarmayı düşünürken, beni perişan etmeyi dilediniz. Sizi seviyorum, benden nefret eden ve kötülüğümü isteyen adamı mutlu görmek istiyorum.

Sizi kurnaz bir kişi olarak tanıdım. Önceleri, sizinle yaşadığım zamanlarda, sinirlerimi koyverirdim ama düşüncem tüm o çocukluklardan daha yükseklerdeydi, çünkü Tanrı yanımdaydı. Sizse, tersine, sevginin ne olduğundan tamamen habersiz bir hayvansınız.

Düşünüp taşınmaya kalkmayın boşuna: Sizin bana ait olmadığınız gibi, ait değilim size ve duygularım her zaman aynıydı: "Sizin" ama sakınarak "sizin". Geçmişte ben de sizin gibi Tanrı'yı unutmuştum – yalnızca ben O'na yeniden kavuştum. Siz yıkımlardan, sizde büyük dehşet uyandırmasına karşın ölümden hoşlanıyorsunuz; bense onu, herkesin önünde sonunda ulaşacağı bir yaşam evresi olarak gördüğümden ve ona her zaman hazırlıklı olduğumdan, en ufak korku duymuyorum. Sevgiyi seviyorum ama et ve kan değilim, büsbütün ruhum, akılım ben. Ben sevgiyim... Anlayış göstermek istemediniz, oysa gösterseydiniz, birlikte, gerçekten dostça yaşayabilirdik. Ne kadar güzel olabileceğini bir düşünün.

Size anlatılması gereken bir sürü şey var. Sadece şunu bilin ki, artık sizinle asla çalışmak istemiyorum. Amaçlarımız bütünüyle fark-

lı. Siz bir ikiyüzlüsünüz; ben öyle olmak istemiyorum – çünkü soylu ve iyi bir amaca hizmet etmedikçe, ikiyüzlülüğe hoşgörü gösteremem.

Siz kötü bir adamsınız –ne çarsınız ne önder– ve benim İmparatorum değilsiniz, yalnızca başınıza kötü bir şey gelmesini istemeyenlerin kötülüğünü –sizin için bir ninni, uyumanızı sağlayacak bir şarkı[18] *yazmaya çalışan benim kötülüğümü– isteyen berbat bir adamsınız...*

Rahat uyuyun, uyuyun, rahat uyuyun.

Adamdan adama,

VASLAV NİJİNSKY

Et yemekten iğrenirim çünkü kuzuların ve domuzların nasıl öldürüldüklerini gördüm. Ölüm onlara yaklaşırken çektikleri acıları gördüm ve hissettim, o sahneye daha fazla dayanamayıp onların ölümünü görmemek için kaçtım. Tıpkı bir çocuk gibi, gözyaşları içinde, soluk soluğa koşarak bir tepeye çıktım, orada soluğum iyice tıkandı, aklımda hep o kuzunun ölümü vardı. Gülünç duruma düşmekten korkmuş, kimsenin olmadığı bir tepeye gitmeyi yeğlemiştim.

Ne yapsalar birbirleriyle anlaşamayan insanların ne olduklarını çok iyi anlayabiliyorum ve onları kötülüklerden kurtarmak, korumak için çabalıyorum. Ama kurtarılmak istemediklerinden, onlara engel olmaktan vazgeçeceğim, hiçbir şekilde esenliğe kavuşamayacaklar. "Yanıma gel" diyor bana yıldızım, "gel". Neden parıldadığını ve ölümün karşıtının yaşam olduğunu biliyorum. Yazmaktan bitkin düştüm; yorgunluğumun nedeni çok uykumun gelmiş olması. Şimdi görevi sürdürmeli ve ancak Tanrı istediği zaman yeniden uyumaya gitmeli. İnsanların beni dinlemesi gerek. Ben kendimi Tanrı yerine koyuyorum, Tanrı, Tanrı, Tanrı. Bir sürü bağlantısı olan ve kendisinden bana Polonyalı kimlik belgeleri göndermesini isteyeceğim Reszké[19] dışında, Fransa'daki herkese mektup yazdım. Sözünü ettiğim belgeler, doğum belgemin bir sureti ve vaftiz belgem.

18 Bu ninninin, aynı anlama gelebilecek karşılıklarla olsun, çevirisi olanaksızdır.

19 Nijinsky burada bir bellek hatası yapıyor. O yüzden, daha önce okuduğumuz sözlerini yineliyor. Bunu kaldırmamamız gerektiğini düşündük.

Kiev'de doğdum ve çocukluğumu orada geçirdim, iki farklı kentte vaftiz edildim. Annem bugün artık bunun doğruluğuna tanıklık edemez. Bana sevgisini vermesini diliyorum ondan, öyle çok ihtiyacım var ki.

Yalnız başıma yapmaktan keyif aldığım o gezintileri anlatmayı çok isterim. Hepimizin gündelik yaşantısı yalnız değil mi? Biz, biz – biz siziz ve onlarız. Ve ben şunu demek istiyorum – demek istiyorum ki yatmaya gitseydin iyi ederdin. Yazmak ve uyumak. Yazıyorum, yazıyorum, yazıyorum. Sana söylemem şart, yapmaman gerek, yapamazsın. Yazıyorum, yazıyorum, bu bir ihtiyaç –işte ben Fransızca böyle yazarım– beni anlayacaklar umarım, karşılıklı sevgi konusunda sorduğum soruları anlayacakları gibi. Belki de gönderdiğim mektuplar insanların gülmesine yol açacak ama şiirlerimi okuduklarında nasıl da şaşıracaklar ve kuşkusuz, dünya benim öldüğümü düşünüyor, çünkü kimseye haber vermedim. Şimdilik, sadece unutulmak istiyorum, böylece ileride daha yeğin bir izlenim yaratabilirim. Önce Paris'te ortaya çıkacağım, Châtelet'de, boyutları geniş olduğundan ve yalınlığından ötürü o tiyatroyu yeğledim. Bu bana kişisel olarak para sağlasın derdinde değilim ve gerçekten böyle düşündüğümü; savaşta acı çekmiş, yoksul Fransız sanatçılar yararına bir gösteri düzenleyerek kanıtlayacağım. Onlarla konuşacağım, uğrunda canlarını vermeleri gereken sevgiyi öğreteceğim. Bana geldiklerini görmek istiyorum, kuşkusuz o "yardım gösterisi"nden çıktıklarında bunu yapmayı kendilerine görev bilecekler. Hepsiyle ilgilenip, elimden gelen yardımı esirgemeyip onları ne kadar sevdiğimi ve her zaman bana güvenebileceklerini söyleyeceğim. Karşılığında bana sevgilerini verirlerse, sık sık onları yeniden görmeye gideceğim. Beni daha iyi anlasınlar diye palyaço kılığına gireceğim. Shakespeare'in palyaçoları nükte doludur, severim onları ama kinci bir yanları da vardır, o yüzden Tanrı'dan ayrılırlar. Ama düşünüyorum da bir palyaço kusursuz olmak için sevgiyi dışa vurmalı, yoksa benim için Tanrı'nın palyaçosu değildir.

Ayaklarım üşüdü ve sanırım yakında yatmam gerekecek. Üst katta biri yürüyor, çok geçmez, bana bakmaya gelirler.

Ama gün içinde çok uyuduğum için, ancak beni zorlamaları durumunda yatarım.

"Canım sevgilim Romuska'ya

Seni üzdüm; bunu bilerek yaptım çünkü seni seviyorum ve mutlu olmanı istiyorum. Ama sen benden korkuyorsun, değiştiğimi düşünüyorsun. Ben Tanrı nasıl isterse öyle davranırım: Öyle istiyordu, ben de öyle istedim. Doktorları çağırdın, böylece bana inanmayıp bir yabancının düşüncelerini dinlediğini gösterdin. Hepsinin bana ilişkin hemfikir olduğunu sandın, oysa onlar hiçbir şey bilmediklerini saklamaya çalışıyorlardı. Onların ruh ve beyne ilişkin öğrendikleri, hiç ama hiçbir şey değil. Bana gelince, ben her türlü öğrenimi reddetmekten de, cahilliğimi apaçık ortaya koymaktan da çekinmem. Eskiden yaptığım gibi dans edemiyorum artık, çünkü ölüme bağlı olmayan dans kalmadı. Bu sözcük bana yalnızca bedenlerin yıkımı sonucunu veren o durumu ifade etmiyor; beden ölür ama ruh, o güvercin yaşamaya devam eder, tıpkı benim gibi, Tanrı'nın göğsünde oturur o. Sen de ötekiler gibi bir kadınsın ve ben de bir erkeğim, fazlası değil, ama ötekilerin hepsinden daha çok çalışıyorum. İleride bir gün Nijinsky Tanrı'ya benziyordu dendiğinde anlayacaksın. O zaman sen de buna inanacaksın.

Seninle sık sık dolaşmaya çıkmak istiyorum ama sen hiç oralı olmuyorsun. Benim hasta olduğumu düşünüyorsun, çünkü bunu kafadan uyduran doktorlar sana böyle söylediler.

Sana Rusça yazdığım bu mektubu kitabıma koyuyorum çünkü onu Rusçasından okumanı istiyorum. Benim Fransızca konuşmayı öğrendiğim gibi, sen de Rusça öğrenmek istemez misin? O kısacık konuşmanı yaparken, Rusçayı kullandığını gördüğümde sevinçten ağladım. Senin ülkenin dili olması nedeniyle pek sevdiğim Macarcayı öğrensem, mutlu olmaz mıydın?

Rusya'da yaşamak isterdim. Sense, ne istediğini bilmiyorsun. Bir kır evi yaptırmak isterdim. Sen orada yaşamaktan hoşlanmazdın. Ama asla sıkıntı çekmeni istemem; seni seviyorum, sense bana duyduğun aşkı gizlemek için kendini engelliyorsun. Bırak sev beni, sev beni işte. Beni gerçekten sevdiğini duymaya ihtiyacım var. Bırak kendini ve sev beni."

Öğlen, yemeğe çağrıldım. Aç olmama karşın, masada et görünce yemek yemeyi reddettim. Karım et yemek üzereydi. Çorba da etle hazırlanmıştı. Onu elimin tersiyle ittim – bunun üstüne, karım sinirlendi. Zorluk çıkardığımı düşünüyordu. Etten tiksiniyorsam, hayvanların nasıl öldürüldüğünü bilmemden kaynaklanıyor bu, hayvanlar boğazları kesilirken nasıl da bağırıyorlar. Eşlerin zevkleri birbirine uymadığı zaman, birlikte olmanın ne denli güç olduğunu göstermek adına, alyansımı masanın üstüne attım – sonra, onu oradan alıp yeniden parmağıma taktım. Bu hareket karımı çok kızdırdı ama ben, onun etle beslenmek istediğini düşününce, yüzüğümü bir kez daha masa örtüsünün üstüne attım. Hayvanları severim ve onların etini yersem, başkalarının da öldürüleceğini bildiğimden, ete elimi sürmeyi reddediyorum. Öte yandan, oldum olası azla yetinen biri olduğumdan ancak gerçekten acıktığımda yemek yerim, karım buna sinirleniyor. Ne pahasına olursa olsun, beslenmemi istiyor. Et yemekten vazgeçeli beri, kendimi çok daha iyi hissediyorum; üstüne yağ sürülmüş ekmekleri, peynirli yumurtayı seviyorum. Tüm bunların saçmalık olduğunu söyleyecektir doktorlar size, "gerekli olan ettir". Bu doğru değil; kösnül duyguları uyandırmaktan başka işe yaramıyor o, ben et yemeyi kestiğimden beri o duygulardan da kurtuldum. Üstelik et yiyen çocukların sürekli mastürbasyon yaptıklarını biliyorum – bu da onları aptallaştırıyor ve akılları bulandıkça, içgüdüleri etkisini yitiriyor. Benim de kendimi sürekli o işe verdiğim zamanlarda, sersem gibiydim, ateşim varmış gibi titriyordum, baş ağrıları çekiyordum, kısacası hastaydım. Gogol'ün de bu kötü alışkanlığa sahip olduğunu bilmiyor değilim ve onun çöküşünü mastürbasyona bağlamak gerekir. O denli duyarlı bir adam nasıl oldu da aşama aşama yeteneklerini yitirdi, ben biliyorum. Ölümün yaklaşmakta olduğunu sezince, en son yapıtlarını yok etti. Ben kendiminkileri yok etmeyeceğim.

Kyra daha küçük, ona sık sık yüzüstü yatmamasını öğütlüyorum. Ben de arada sırada öyle uyurum ama benim midem küçük ve bunu kaldırabilir. Henüz gelişimini tamamlamamış olanlar bundan vazgeçseler iyi olur. Erkekler yan yatmalı, kadınlarsa sırtüstü. Tüm bu düşünceler aklıma kendimi müthiş

yorgun hissettiğim zamanlarda geldi, daha sabah kalkışta yaşamdan nefret ediyordum. Eti bırakalı beri kendimi çok daha iyi hissediyorum, düşüncelerim çok daha berrak, yürüyeceğime koşuyorum, yürüyorsam da bunu sırf dinlenmek için yapıyorum. Kendimde bulduğum güç beni koşmaya itiyor, kaslarım, saçlarım çok daha yumuşak, daha hafif dans ediyorum ve iştahım açık. Önüme ne konulursa konulsun, ne olduğuna bakmaksızın çabucak yiyorum – konserve dışında her şeyi. Ben vejetaryenim. Karım et yemeyi bırakmanın daha doğru olduğunu pekâlâ biliyor ama doktorların bu konuda benden daha fazla şey bildiklerine inandığından, ondan vazgeçmeye cesaret edemiyor. Doktorlar, uzmanlar gücümüzü besinlerden aldığımıza inanmışlardır, kendileri de bol bol yemek yemeye özen gösterirler. Ama bana göre, güçlü olmamızı sağlayan besinler değil, ruhtur. İnsanlar buna karşı çıkadursunlar, ruhun besinlerin yerini tutabileceğini söylüyorum. Ruhun gerektirdiği kadar yemek yerim ben sadece.

Karımla bir türlü anlaşamadığımız için evden çıktım. İkimiz de birbirimizden korktuk. Ben –onun iyiliği için– et yemesini engellemeye çalışıyorum, o ise kendisini açlıktan öldürmek istediğimi sanıyor. Bizim evin bulunduğu tepeden aşağı inip koşarak kaçtım. Koştum, durmaksızın koştum ama içimde öfke yoktu, karıma sinirlenmemiştim. Görünmez bir güçle itiliyormuşçasına, kısa süre sonra, yamacın altında görünen Saint-Moritz kasabasına vardım. Son hızla, göle giden bir yola saptım. Kasabadan geçerken, doktoru gördüm. Hızlı adımlarla ve bir hata işlemişim gibi başımı öne eğerek yanından geçtim. Göle varınca, biraz insanlardan uzak kalmak istedim. Cebimde bir frank ve on santim vardı, ama bankada kalan birkaç yüz frankı anımsayınca, bir oda tutabileceğimi düşündüm. Dolayısıyla, geri dönmemeye ve kendime kalacak bir yer bulmaya karar verdim. Bir pastaneye girip içeride çalışan kadına –aynı zamanda oranın sahibiydi– bana bir oda kiralayıp kiralayamayacağını sordum. Kendime biraz acındırmak için, önce hiçbir şey yemediğimi söyledim ama ondan da önce, onun yemeğini yiyip yemediğini öğrenmek istedim. Şimdi yemekten kalktığını söyledi.

Aç olduğumu yineledim ama buna bir yanıt vermedi, kuşkusuz orada yemeyeceğimi düşünüyordu. Oraya gidip sık sık şeker alırdım. Beni zengin sanan kadın patron, bana her zaman ince davranırdı. Onun çocuğunu öper, kafasını okşardım, bu hoşuna gidiyordu sanki. Savaş yüzünden sıkıntı çekmesinden üzüldüğümü söyledim ona, o da o zor zamanlardan yakınmaya başladı. Bende acıma duygusu uyandırmayı başardı ve belki bir yardımı olur diye, bir sürü pastane ürünü ısmarladım. Ama ondan bana bir oda kiralamasını istediğimde, hepsinin dolu olduğu yanıtını verdi, ne var ki sonraki hafta bir daire boşalacakmış. Ona ihtiyacımın bir daire olmadığını söylediğimdeyse, çok üzgün olduğunu ama bana bir oda vermesinin olanaksız olduğunu dile getirdi. Oraya bir kadınla geleceğim fikrini koymuştu kafasına. İçtenlikle, karımla tartışmış olmam yüzünden, sadece çalışmak için odaya ihtiyacım olduğunu açıkladım. Sızlanmalarımı dinledikten sonra, salonu terk etti. Konuşmamıza tanık olan ve beni bir kadına ihtiyaç duymayan ciddi biri olarak tanıyan kocası, bana hak verdi ama benim için hiçbir şey yapamadı. Ona kimi zaman evli insanların anlaşmalarının zor olduğunu anlattığımda, gizlice, karısının bir kezinde tabakları yerleştirirken sakarlık yaptığını, bu yüzden kendisinin ona başka türlü yerleştirmesini salık verdiğini, ama kadının buna kulak asmadığını söyledi. Saygıyla onun yakınmalarını dinledikten sonra, ilk kez onunla tokalaşıp dışarı çıktım ama çok dertliydim, çünkü sokakta kaldığımı düşünüyordum. Saint-Moritz kaplıcalarında her yer kapalıydı,[20] orada oturanlar gitmiş, dükkânların tümü kapanmıştı. Birkaç tanesinin önünden geçtim ve sırtımı duvara vererek bir pencerenin altına oturdum, böyle uyuyup uyuyamayacağımı deniyordum. İlk başta sıcak bastı, sonra üşümeye başladım. Evlerin birinden benim gibi ayazdan titreyen bir kadın çıktı. Kış mevsiminde ve iki bin metre yüksekteydik. Yoluma devam ederken açık bir kapı gördüm. Girdim. Kimse yok. Boş odaları dolaştım ve birden, yarı kapalı bir kapının önünde burnuma berbat kokular gelmeye başladı, içeriden geliyor gibiydiler. Aralıktan baktım, tuvaletti burası. Çok

20 Kışları her yer kapalı.

pisti ve bu iğrenç yerde de uyumak zorunda kalabileceğimi düşündükçe az daha ağlayacaktım... Sokak boştu. Doğru yolda olmadığım izlenimine kapılmıştım ve sola dönmem gerektiğini düşündüm. Dönünce, hemen yakında, kireç rengi bir ev çıktı karşıma ve oraya doğru yöneldim. Orada, kuşkusuz evin sahibi olan, kentli giysilerine bürünmüş ve uzaktan bana bayağıymış gibi gelen bir kadın, bana bir oda verebileceğini ama o odanın ısıtılmadığını söyledi. Hemen, "Benim için fark etmez" diye yanıt verdim, kendisini izlememi işaret etti ve ikinci kata çıktık. Katlar yüksekti. Basamakları kırık dökük merdiven evin dışındaydı. Merdivenlerin çatırdadığı duyulmuyordu ama ayaklarımızın altındaki kar hışırdıyordu. Odaya girdim, beş numaraydı ve içinde pek bir şey olmadığını görünce kendimi rahat hissettim. Günlük ücreti bir franktı. Evin beyazlığı, temizliği burada yaşayan insanların, yoksul olsalar da özenli olduklarını gösteriyordu. Tam zevkime göre olduğunu düşündüğüm bu odada yazma arzusuna kendimi kaptırdığımdan, oradan ayrılmak istemiyordum. İlk bakışta yastıksız, sert bir yatak, bir sürü koltuk gördüm, yatağın yanındaki teknesiz ve ibriksiz lavabonun ahşabı çok yıpranmıştı. Gerçekten orada kalmak isterdim ama Tanrı gitmemi buyurdu. Ev sahibesine teşekkür edip akşama geleceğimi söyledim ve ayrıldık. Üstümde çok iyi bir izlenim bırakmıştı. Geldiğim yoldan döndüm, o sırada derin bir üzüntü sarmaya başladı benliğimi. O küçük evden benimki görülebiliyordu – bunu görünce ağlamaya başladım. Çok ama çok mutsuzdum, hıçkırıklara boğulmak üzereydim ama acım ne denli şiddetli olursa olsun, gözyaşlarım bir türlü akmıyordu: uzun süreli bir üzüntüydü bu.

Küçük bir koruluktan geçip, yolun sonundaki başka bir eve girdim. İçeride çocuklar vardı, beni gördüklerinde, onlarla oynamaya geldiğimi sandılar ve bana kartopları atmaya başladılar. Ben de daha küçük kartoplarıyla karşılık verip, "Bu kibar bir davranış değil" diye seslendim. Onlarla Almanca konuşamıyordum ama ne dediklerini pekâlâ anlıyordum. Sonra onları bir kızağa yerleştirip gezdirdim. Gülüyorlardı ve neşeli olmaları beni mutlu ediyordu. Onlarla birlikte girdiğim bir evde, bir kadın onlara kurabiye verdi, ben de isterdim doğrusu. Kadın

hiçbir şey yememiş olduğumu anladı, bana bir şeyler verdi; ona uzattığım on santimi almak istememesine karşın, bunun zavallı yumurcaklar için olduğunu söyleyip eline sıkıştırdım. Bunun üzerine, bana sıkıntılarını anlatmaya başladı ve mezarlığı gösterip bundan üç ay önce çocuğunu yitirdiğini söyledi.

"Acınıza katılıyorum" dedim ona. "Ama Tanrı yavrunuzu aldı diye kendinizi üzmemelisiniz, çünkü bu onun iradesidir."

Yanıt vermedi çünkü bu gerçek içine dokunmuştu. Üstüne, Tanrı'nın verdiğini geri alması durumunda, insanın kendini üzmemesi gerektiğini söyledim – gülümsedi, rahatlamıştı. Ben çıkmak üzereyken çocuklara tatlı dağıttı, hareketsiz kaldığımı görünce bana da bir tane verdi. Kendisi bile onlardan yememişti ama neden orada kalıp beklediğimi anlamıştı. Sonunda kendisine teşekkür edip dışarı çıktım. Çocukların benimle birlikte olmaktan zevk aldıklarını düşünüyorum, kaldı ki onlarla on beş dakikadan fazla oynamamıştım. Yeniden koruluk yolu-na koyuldum, kuş cıvıltıları yankılanıyordu ve kimi zaman kayakçıların sesini de duyuyordum. Ayaklarımda kayak yoktu ama yaya yolunu izlerken ayakta durabiliyor ve kazasız belasız ilerleyebiliyordum; yalnızca ayaklarım donmuştu ve ince giyinmiştim. Hızla yamacı tırmandıktan sonra, durdum, karar veremiyordum, Tanrı'nın bana bir şey buyurmasını bekledim ama boşuna. Bir yandan sıcak basıyordu, bir yandan da üşüyordum, insanın soğuktan öldüğünü bilsem de, ne donmaktan ne ölmekten korkuyordum. Ardından, biri beni itiyormuş gibi, daha yükseklere çıkmam gerektiğini duyumsadım, yürümeliydim, daha uzağa gidecek halim kalmayana dek yürümeliydim. Tir tir titreyerek durdum, bu kez ölümün yanı başımda olduğunu duyumsadım. O zaman cesaretimi toplayıp, beni bulmaları ve yeniden karıma götürmeleri umuduyla uzanmayı düşündüm. Üzgün bir halde, neye karar vereceğimi bilmiyordum. Pekiyi ya hangi yöne gitmeliydi? İlerlemeyi başarsaydım bile, en az yirmi beş verstlik* bir alanda sığınacak bir yer bulamazdım. Bir yanda yorgunluk, öte yanda şu donma tehlikesi vardı. Çark edip yaya yolunda ilerleyince, en sonunda birtakım in-

* Verst: Yaklaşık 1.067 metreye denk, eski bir Rus uzunluk birimi (yay.n.).

sanlar gördüm; tasalarım hemen kayboldu. Kayakçılardı bunlar, yanlarına gidip hünerlerine iltifat ettim ama bana hiç ilgi göstermediler. Yürümekte olduğum, berbat haldeki, çivilerle delik deşik olmuş yolda, kendimi öteki tarafa bakmaktan alıkoymaya çalışıyordum çünkü orada, aşağısında nehrin aktığı bir uçurum vardı. İşte tam oradan, İnn'in kaynağından yola koyulmuştum. Yorgun olmama ve dinlenmeye inanılmaz ihtiyaç duymama karşın yürümeyi sürdürüyordum, ucunda bir han görünen bir yola vardığımda, bir ağaç kütüğü gördüm. Birazcık oturup dinlenmeyi düşündüysem de, düşüp akıntıya kapılmaktan korktum, hem dağın yüksek olduğu bu noktada akıntı çok hızlıydı. Ara vermeden yürümeyi sürdürdüm, yorgunluğuma karşın birden bana tek hamlede yirmi beş versti katetme arzusu ve umudu veren bir güçle harekete geçmiştim. Ama bunun ne kadar uzun bir yol olduğunu hesaba katmadığımdan, yeniden yorulmaya başladım. Geldiğim yolu bulmayı umarak, ayazda dümdüz yürüyordum ve böylece Campfer kasabasına ulaştım. Çocuklar şarkı söylüyorlardı –onların şarkıları yürekten gelen bir müzik gibi çınlamıyordu: ezberletilmiş şarkılardı hepsi– ve okulun ne biçim bir şey olduğunu bildiğimden, onlar adına üzüldüm... Yürüyordum, sürekli yürüyordum. Bir yol. Bir yanda oturduğum eve gidiyor, öte yanda yeni barınağıma. Yaşamımı tümden değiştirmek istiyorsam belki o yönde gitmem gerektiğini hissediyorum. O yana gitmeye karar verdiysem de, gizli bir güç beni eve dönmek konusunda ikna etti. Yol uzun ve yokuşluydu; durmadım, zorlandım, soluk soluğa kaldım ve sonunda, yol kenarına oturdum. Bu bir dinlence ama soğuktan titriyorum ve ölümden korkuyorum. Bedenim hâlâ biraz sıcak. Oturdum. Dinlence. Kızaklar, insanlar gelip geçiyor – kıpırdamıyorum. Sonsuza dek orada kalacağımı sanıyorum, sonra yeniden bir canlanma; ayağa kalkıp yeniden yola koyuluyorum. Kereste yüklü arabalar geçiyor. İlerliyorum, onların yanında yürüyorum. Atlardan biri tepeyi aşmak için tırısa kalkıyor, içgüdüsel olarak ben de aynı şeyi yapıyorum. Bitmiş tükenmiş, soluğum kesilmiş bir durumda, yeniden yavaşlıyorum. İşte olaylar böyle gelişiyor. Atlar kırbaçlanıyor, güçleri tükendiğinden insanlar kütük gibi düşüyorlar. Davranışlarımı atla-

rınkine uyduracağım: İstendiği zaman bizi kırbaçlayabilirler, duygularımızın bize buyurduğu şeyleri asla yapmayacağız çünkü yaşamak istiyoruz. At yavaşlıyor, ben de öyle yapıyorum. Kızakta, iri bir adam somurtkan karısının yanında oturuyor – arabacı da somurtuyor. Hepsinin iç karartıcı bir hali var, oysa ben asla böyle görünmem, çünkü düşünmekten vazgeçtim ve sadece sezgilerime göre hareket ediyorum. En sonunda Saint-Moritz kasabasına vardım, postanenin önünde durdum, savaş raporlarını okumaktan her zaman sakınırım – birden, biri omuzlarıma yapıştı. Döndüm: doktor bu. Beni kendi evine götürmek istiyor; yalnız kalmaya ihtiyacım olduğunu ve bugün kimseyle konuşacak halim olmadığımı bahane ederek, kesin olarak reddediyorum teklifini.

— Bize gelseniz daha iyi olur, karınız orada.

Ama ben şöyle diyorum:

— İnsanların barıştırılmasından korkarım. İnsanlar kavga ettiklerinde barıştırılmasalar da gül gibi geçinip gidebilirler.

Eskiden sevdiğim biri olan doktorun çok sinirlendiğini gördüm ve ben de kendimi çok üzgün hissetsem de, evime gitmeye karar verdim – *kendi* evime. Yeniden tepeyi tırmandım ve eve daha varmadan, kapıların açık olduğunu fark ettim. Hizmetçi Louise, benim için açmıştı onları. İçeri girdim, piyanonun başına oturdum ve bir cenaze marşı çalmaya başladım. Ruhumu ancak böyle hafifletebiliyor ve ağlamasını ancak böyle sağlayabiliyordum... Hizmetçi kadın her şeyi anladı ve bağırdı:

— Ne kadar güzel!

Yemek yemeye gidene dek çaldım. Doğrusu aç değildim ama benim için birçok şey hazırlanmıştı, yağlı ekmekler, peynir, tatlı olarak da iki tane reçelli pasta. Ardından, tüm bunları yazmaya başladım. Daha sonra, beni akşam yemeğine çağırdıklarında ve bana yemeği yalnız başıma yedirmek istediklerinde, bunu açık ve kesin olarak reddettim. Ben bir çocuk değilim ve şımartılmaya ihtiyacım yok. Beni kandırmak için elinden gelen her şeyi yapan Louise bağırdı: "Makarna sıcak!" Ben sessiz kaldım. Telefon durmaksızın çalıyor. Kimin arayabileceğini bilmiyorum – kaldı ki telefonda konuşmayı sevmem. Karımın, buraya daha yeni gelen ve sağlık durumumu öğrenmek isteyen annesi olmalı

bu. Hizmetçi onunla konuşurken ağlayacak gibi. Herkes benim hasta olduğumu düşünüyor, yazıyorum, ağlıyorum, benim barbar bir Rus olduğumu söyleyerek çekip giden karımı düşünüyorum. Bu sözlerin Macaristan'da bana söylendiğini duymuştu, ben orada yaşarken o ülke Rusya'yla savaş halindeydi. *Dans Kuramı*'mı orada, gözaltına alındığımda yazdım. Çok ender dans edebiliyordum. Aşırı üzgündüm: Karım beni sevmiyor sanıyordum. Rio de Janeiro'da nişanlanmış ve orada, Güney Amerika'da ani bir kararla evlenmiştik. Ona ilk kez "Avon" adlı gemide rastlamıştım. Onunla evlenirken, geleceği hiç düşünmediğimi itiraf etmeliyim. Büyük sıkıntılar çekerek biriktirdiğim parayı harcamaktan başka bir şey yapmıyorduk. Ona güller alıyordum –her biri beş franktı– ve her gün yirmi tane götürüyordum. Karıma onları vermekten hoşlanıyordum, çiçekler aşkımın renginin kırmızı değil, bembeyaz olduğunu öğrettiler bana. Kırmızı güllerden korkuyorum, oysa ödlek değilim. Evlenirken hissettiğim aşk kösnül değildi; onda sonsuz bir anlam vardı. Birbirimizi tutkuyla seviyorduk; mutlu gibi görünüyordu ve verebileceğim her şeyi veriyordum ona. İlk acıyı evliliğimizden üç ya da dört gün sonra yaşadım. Benim için yaşamdaki en üstün şey dans olduğundan, karıma dans etmeyi öğretmek istedim. Sanatımı kimseye öğretmemiş, sadece kendime saklamıştım – ama karımın dansın tüm sırlarını öğrenmesini istiyordum. Bu konuda çekingen davrandı, bu da bana güvenmediğini gösteriyordu. Sonsuz bir ıstırap duydum ve o dönemden sonra, ölümün çevremde gezindiğini hissettim. Acaba evlenerek artık düzeltemeyeceğim bir hata mı yapmıştım? Kendi isteğimle beni sevmeyen birinin kollarına mı atılmıştım? Bir şeylerin yanlış anlaşıldığı gün gibi ortadaydı. Karım beni dünyadaki herkesten daha çok seviyordu ama bana uyum sağlayamıyordu. Çekip gitmek istedim ama bu bana çocukça geldi ve onun yanında kaldım. Kuşkusuz beni seviyordu – evet, ama sanatım için ya da sadece bedenimin güzelliği yüzünden olmasındı bu sakın?

Akıllıydı ve yaşamda gerekli olan her şeyi ondan öğrendim. Londra Sarayı'na karşı bir dava kaybetmiştim. Bundan daha önce de söz ettim, hâlâ sürüyor.

Aşırı çalışma temposu beni tüketmiş ve yüksek ateşle, ölü-

mün kapısına yöneltmişti. O zamanlarda, bana âşık olan ve canımın çıkmasını dert eden karım, bunun para için olduğunu sanmıştı. Sade bir yaşam sürmekten başka bir şey istemediğimden, parayı kafama hiç takmıyordum. Tiyatro ve sürekli çalışma tutkusu benliğimi sarıyordu. Ne var ki daha sonradan, insanların bana hak ettiğim değeri vermediklerini anlayınca isteğim kırıldı ve kendi içime öyle bir kapandım ki kimseyle anlaşamaz duruma geldim. Durmaksızın ağladım. Ama ya karım şimdi ne hakla ağlıyor? Belki yaptığı hataların farkına vardı ve benim kendisini terk etmemden kaygılanıyor. Şimdi kızımla birlikte burada, evde, ben ikisinin de dışarı çıktığını sanıyordum. Ağladığını duyuyorum, bu bende acıma ve üzüntü duygusu uyandırıyor, yazmaya ara vermem gerekecek. Gözyaşları, onda gözyaşları – gözyaşları, daha da gözyaşı bende. Arkadaşları onun yanında, dolayısıyla gidip ona bakmama gerek yok. Tanrı'nın yardımıyla, beni anlayacağını umuyorum.

LADY X'E MEKTUP

Sevgili Hanımefendi,

Mektubunuzdan çok mutlu oldum ve niyetinizin ne olduğunu çok iyi anladım. Rus balelerinin eskisi kadar iyi olmadığını bana anlatmak istiyorsunuz. Ayrıca, Massine'in benden iyi söz ettiğini bilmemi istiyorsunuz. Bana ilişkin iyi sözler ediyorsa, ona gönülden inanırım. Ama inandığım bir şey daha var ki, o da burada çelişkili bir tutum olduğudur, bunun nedenini Massine'in Diaghilev'e duyduğu sevgide aramalı – çünkü ben bu sevgiyi paylaşmıyorum.

Diaghilev benden nefret ediyor: Barselona'da beni hapse attırmaya çalıştı. Orada –her zaman yaptığım gibi– aşkla dans etmiştim. Massine, dramatik sanata belirgin bir düşkünlüğü olduğundan, aşksız dans eder. İyi çocuktur ve gerçekten onu severim. Ne var ki kafasında Diaghilev'e zarar verdiğim gibi bir düşünce varsa, benim için arkadaşça duygular beslediğini düşünemem. O adam, benden hoşlanmamasının nedenini, kendisinden almam gereken ücretler konusunda ettiğim sözler olarak gösterdi Massine'e.

Diaghilev para vermeyi sevmez, Massine de bunun er geç farkına varacaktır. Bana gelince, düzenli bir şekilde emeğimin karşılığını almayı bekliyorum, çünkü benim bir annem var ve kendisiyle ilgilenmeseydim açlıktan ölürdü. Massine de parayı önemsemeyen biri değil. Kalbinizdeki yerimi artık o aldıysa buna gücenmem, çünkü kendisine karşı sevgi doluyum – son görüşmemizde onu bir kardeşi öper gibi öptüm. Ama ne yazık ki, o benim öpücüğüme karşılık vermedi.

Diaghilev'le artık çalışmak istemiyorum ve gelecekte ondan ayrılmayı düşünüyorum, düşüncelerimiz bütünüyle farklı. Takdir ettiğim Massine, önünde sonunda bana gelecektir, en azından bunu umuyorum. Umarım Diaghilev'den korkmaz ve o adam da Massine'in bana katılmasına izin verir.

Bir zamanlar ben de Diaghilev'den korkardım ama geçti artık. Şimdi canla başla çalışıyorum ve büyük ilerlemeler kaydediyorum. Bunlar Diaghilev'in elinden gelebileceklere hiç benzemiyor, ben de ona hiç benzemiyorum, çünkü benim bir kalbim var. Kalbim ve ruhumla çalışarak, varlığımı geliştirme arzusuyla dolup taşıyorum. Ben artık Rus Balesi'nin Nijinsky'si değil, Tanrı'nın Nijinsky'siyim. Bana sevgimin karşılığını veren Tanrı'yı seviyorum.

Şimdilerde nasıl dans ettiğimi size göstermek isterdim – tek başıma, başka dansçılar olmadan. Yakın zaman içinde gitmeyi düşündüğüm Paris'e gelip beni görmenizi istemem bundan.

Yakında görüşmek üzere, dostunuz

VASLAV NİJİNSKY

RIPON MARKİZİ'NE

Sevgili Hanımefendi,

Ekteki, Dimitri Romanoviç Kostrovsky'ye yazılmış mektubu kendisine ulaştırmanızı rica edeceğim sizden. Bu sanatçı saraya yakalanmıştır ama parlak bir zekâya sahiptir.

Ona duyduğum büyük sevgiden ötürü mektup yazdım. Saklayacak bir şeyim yok, mektubun zarfı açık ama yitmesinden korktuğum için, onu İngiliz yetkililere göstermenizi rica ediyorum. Sizden bir ri-

cam daha var, o da Kostrovsky'nin benimle sizin aracılığınızla yazışmasına izin vermek.

Büyük bir iyilik de isteyeceğim sizden – çok yoksul ve çok hasta olan Kostrovsky'yi korumanız altına almanızı diliyorum. Çocukları Rusya'da ve öyle sanıyorum ki, karısı onun yanında kaldığı için, kadın çocuklarını göremediğinden ötürü çok acı çekiyor. Kostrovsky'nin Rusya'ya gitmesini istemem; karısının oraya tek başına gitmesi daha iyi olur. Bolşeviklerden neden korktuklarını anlıyorum: Annem de Devrim sırasında onların korkusundan Kiev'e gitmişti.

Size şimdiden teşekkür ederim. Dostlukla,

VASLAV NİJİNSKY

PARİS MÜTTEFİK KUVVETLERİ KURULU BAŞKANI'NA

Ekselansları,

Ekteki mektubun anneme ulaşmasına izin vermenizi rica ediyorum. Annemi seviyorum ve hayatta olduğumu bilmesini istiyorum. Çok yoğun bir kişisiniz ama ayrıca iyi bir insan olduğunuzu biliyorum.

Beni dans ederken görseydiniz, beni anlardınız.

Rica ediyorum bana bu iyiliği yapın, bu mektubu anneme ulaştırın. Onu başka yetkililere de sunmanız gerekse de, bunun asıl sizin elinizde olduğunu biliyorum.

Israrımın nedeni, bir oğlunu yitirmiş olan annemin hasta olmasıdır. Bana duyduğu derin sevgi, yokluğumda ona acı çektiriyor ve onun, yetmiş yaşında bir kadın olarak, siyasetle uzaktan yakından ilgisi yok. Benim ünlü olduğumu, her yerde arkadaşlarımın olduğunu ve onların etkili kişiler olduklarını bilmiyor değil. Dolayısıyla, benden haber alamazsa öldüğümü sanacak.

Bir buçuk yıldır onunla bağlantı kuramıyorum. Son olarak İngiltere'de dans ettiğimi düşünüyor olsa gerek ve Devrim sırasında başıma bir şey gelmiş olmasından kaygılanıyordur, özellikle de orada beni devrimcilerden sanmalarından. Ama ben hiçbir partiye, hiçbir siyasi topluluğa üye değilim ve bunu bilen annem, insanları nasıl sevdiğimi de çok iyi bilir. Şiddetten tiksindiğimi ve daha çocukken bile, arkadaş-

larımla kavga etmekten nefret ettiğimi bilir. Beni o büyüttü, bana ilişkin bilmediği şey yoktur. Kavgadan nefret ederim – herkesi aynı derece severim, kimsenin ölmesini istemem.

Macar kökenli karıma karşı büyük sevgi duyuyorum. Savaş sırasında, onunla Fransa'yı gezdik, yetkililer bize izin vermişti. Fransa'yı severim, aynı şekilde İngiltere'yi, Polonya'yı, İtalya'yı ve Rusya'yı da severim. Tüm dünyayı severim.

Şimdiden teşekkür ederim,

VASLAV NİJİNSKY

ELEONORA NİJİNSKY'YE[21]

Sevgili anneciğim,

Seni her zamanki gibi çok seviyorum ve sağlığım yerinde. Senden haber alamayınca mektuplar yazdım ama onlara yanıt gelmedi ve mektuplarım da geri döndü.

Mutluyum – ama aynı zamanda seni göremediğimden ötürü mutsuzum. Seni seviyorum ve yanıma gelmeni istiyorum. Mobilyalı olarak kiraladığım küçük bir evim var, sana kapıları ardına kadar açık. Seni çok ama çok seviyorum. Beni sen büyüttün – ve şimdi benim de bir kızım var, onu da senin eğitmeni istiyorum. Sende Tanrı vergisi birçok özellik var ve onları kızıma öğretmeni çok istiyorum. Hoşuna giden şeyleri dinleyen harika bir çocuk o, senin sözünü kesinkes dinleyecektir. Tanrı senin, onun yanında olmanı istiyor ve ben de yanımda olasın istiyorum. Zaman kaybetmeden gel hadi, sana yol parasını yollarım. Bir siyasetçi değilim ben, sadece bir insanım, Tanrı'nın yarattığı bir varlığım, siyasete asla karışmam. Herkesi seviyor ve hiçbir cinayeti onaylamıyorum. Gencim, güçlüyüm, çok çalışıyorum ve çok param olmasa da, yaşamının sonuna dek senin gereksinimlerini karşılayacak kadar var.

Şimdi senin yanında olan Bronya ve Saşa'yı[22] da görmek isterim. Onların sana nasıl bağlı olduklarını bilirim ve yaşamlarını kazanmak

21 Nijinsky'nin annesine yazılmış bu mektubun başı Rusça, sonu Lehçedir.
22 Bronya Nijinsky'nin kız kardeşi, Saşa ise kayınbiraderi.

adına karşılaştıkları zorlukların ve çok yorulduklarının farkındayım. Para bana gerekli olmadığından onlara yardım etmek istiyorum.

Karım da tıpkı benim gibi seviyor seni. Gelmeni gönülden istiyor. İngiliz yetkililer aracılığıyla ne olur yaz bana. Bu mektubu da onlar sana ulaştıracaklar. Seninle tanıştıklarında, seni sevmeden edemezler. Ama yanlarına yalnız git, Saşa'yı alma. Devrimcileri onaylamıyor olabilirler, Saşa'yı da uzun zamandır görmediğimden şimdi nasıl olduğunu bilemiyorum.

Kerensky'den hoşlanırdım ama o, Bolşevikleri onaylamıyordu. Şimdilerde durumunun ne olduğunu bilmiyorum, çünkü ondan hiç ses çıkmıyor. Ben asla düşüncelerimi açığa vurmam, hiçbir siyasal partiye üye değilim. Her partiden uzak duruyorum ve Tanrı'nın hepimizi sevdiğinden emin olduğum için, kimsenin ölmesini istemediğini de biliyorum.

Birçok insan Tolstoy'a ilişkin yanılıyor. O bir anarşist değil. Birçok kez okuduğum yapıtlarında, sevgisinin herkese yönelik olduğunu görebiliyorum. Onun sevdiği bir parti değil, Tanrı'ydı. Ben de kendimi Tanrı'nın partisinde tutuyorum: O benimle birlikte, ben de O'nunla.

Öpüyorum seni, sevgili anneciğim, beni seven herkesi öp benim için.

Oğlun

VASYO

II

Ölüm

27 Şubat 1919

Ölüm ansızın geldi. Gelmesini umuyordum, yaşamak istemiyordum, uzun da yaşamadım. Deli olduğum söyleniyordu ama bana hiç huzur vermemelerine karşın yaşamayı sürdürdüm. Yaşamaktan mutlu olduğum zamanlarda, benim kötü bir adam olduğum söylendi. İşte bu beni ölüm üstüne yazmaya itti. Ah! Gözyaşlarım, büyük ıstırabım, çevremde bu boşluğu görmek ne acı... Yarın kırıp döktüğüm, parçaladığım şeyleri görünce hizmetçi Louise üzülecek, ağlayacak. Altı aydır üstünde çalıştığım tabloları, desenleri karım arayacak ama bulamayacak, hepsini duvardan indirdim. Mobilyaları yerlerine, abajuru daha önce durduğu yere koydum. Benimle alay edilmesine daha fazla hoşgörü göstermeyeceğim, yalnızca Tanrı'nın buyruklarına boyun eğeceğim ve izlenimlerimi not edeceğim. Yazacağım...

Kayınvalidem ve kocası konusunda tamamen kararsızım. Onları iyi tanıyorum ama kesin kanıtlara ihtiyacım var. Yazdıklarımda hiçbir şey hayal ürünü değil; sadece yaşadığım şeyleri anlatıyorum. Önümdeki masa boş; çekmecede renkleri kuruyan tablolarım duruyor. Onca çalıştıktan, onca ilerleme kaydettikten sonra, artık resim yapmayacağım. Yeniden isteklensem bile bu iş, burada olmaz, buraya ölüm geldi artık. Paris'e gitmek gerekirdi ama bunun için geç kalmış olmaktan korkuyorum. Şimdi bana kala kala ölüm üstüne yazmak kaldı. Kitabı-

mın ilk bölümünün adı *"Yaşam"* olacak, bunu da *"Ölüm"* olarak adlandıracağım. İnsanların birbirlerini anlamalarını sağlayacağımı umuyorum. Bu kitabın yayımlanmasından sonra, benim vasat bir yazar olduğumun söyleneceğini düşünüyorum. Ama benim derdim bir yazar olarak değerlendirilmek değil; ben bir düşünürüm.

Ruh ölümde değil yaşamda cisimleşir. Bunu yazarak, kendimi felsefeci yerine koyuyorum – oysa değilim. Felsefe bana kalırsa, kokuşmuş insanların geçici bir hevesinden başka bir şey değil – beni tiksindiriyor. Ben Schopenhauer değilim, sevilmediği takdirde ölecek olan Nijinsky'yim. Tanrı'nın merhameti adına, kendime merhamet duyuyorum ve ölümde bile, bana yaşam verenin sevgili kuluyum. Uyumak istemiyorum, yazıyorum ve şimdi gece. Karım uyanık, o da – ve düşünüyor. Ölüm burada...

Yaşamın o hazlarından tat almaya bakan insanların düzeyine kendimi çekmesini bilirim ben de, ama onların çirkinliği bana itici geliyor. Yazdıklarımın ne olduğunu görünce karım gerçekten çok şaşıracak! Kesinkes canı sıkılacak ve bunlardan onu sevmediğim sonucunu çıkaracak. Belki bana olan güvenini yitirir ve artık benimle birlikte olmak istemez. Ona yürekten bağlıyım ve ondan ayrılmak bana acı verir, ama acı çekmek gerektiğinde acı çekmesini de bilirim. Bildiğim şeyi söylememem olanaksız ve ne pahasına olursa olsun, yaşama ve ölüme bir açıklama getirmem gerekiyor. O onca sevilen ölümü tanırım, birçok kez kıyısından döndüğüm için onu tanımlama ve onun berbat bir şey olduğunu söyleme görevini üstlenebilirim.

On beş yaşındayken, yürekli bir çocuktum. Atlayıp sıçrarken düşüp ciddi şekilde yaralandım, beni hastaneye götürdüler, işte orada ölümle karşılaştım. Bir hasta gördüm, ağzından köpükler çıkıyordu, aşırı dozda ilaç almıştı, oysa aynı ilaçtan çok daha az bir miktar ona iyi gelebilirdi. Ölümden kurtulamadı; ölümcül bir zehirdi aldığı. Bu dünyanın dışında hiç ışık yok, o yüzden öteki dünyadan korkuyorum. Aydınlıkta olmak, yıldızlarımın parıldadığını görmek benim için yaşamsal bir gereksinim, onlardan biri sönerse bu benim için ölümün işaretidir. Birçok insanın da parıldamadığını fark ettim. Ölüm, aklını yitir-

miş bir adamın yaşamı gibi sönmüş bir yaşamdır. Ben de aklımı yitirdim ama ancak delirdikten ve Saint-Moritz'te yüzüstü bırakıldıktan sonra, her şey üstüne derinlemesine düşünmeye başladım ve gerçek bana göründü. Yalnızlıkta pek duyarlılık gösterilemeyeceğini biliyorum ama duygular da böyle anlaşılmaz.

Benim yüzümden karım hesaplı davranmak zorunda kalıyor. Her şeye karşın, bunu yapmasına gerek olmadığını, her şeyin yoluna gireceğini söyledim kendisine. Çıkıp bir şeyler yemek-içmek istiyorum, sonra da dönüp izlenimlerimi yazacağım. Duyduğum, gördüğüm her şeyi not ediyorum.

Bir şişe suyun hepsini içtim. Bu kitabı bitirdiğimde yapmak istediğim ve kesinlikle yapacağım şey, eskiden yaşadığım gibi yaşamak.

Kitabımın konusu ölüm olduğundan, yeni izlenimlere ihtiyacım var, böylece karşılaşacağım şeyleri çarpıcı biçimde aktarabilirim. Kazanacağım deneyimlerle, eksiksiz bir tablo çizmek istiyorum.

Hiç kuşku yok! Herkes benden korkuyor, beni delilerin arasına kapatacaklar. Hiç fark etmez, hiçbir şey umurumda değil, her şeye hazırım. Yaşamın iyileşmesini isteyen Tanrı'nın aracısıyım ben ve kendimi ölüme hazır hissediyorum.

Bir saat daha geçti ve hâlâ uyanığım. İnsan geceleri daha iyi çalışıyor, iş o zaman daha hafif geliyor. Ama yarın gözlerim kıpkırmızı olacak, bu da kayınvalidemi kaygılandıracak, benim deli olduğumu söyleyecek. Tımarhaneye kapatılmayı umuyorum.

Bir kezinde, Richard Strauss'un müziği üstüne bir bale hazırlamıştım. Bu işe New York'ta başladım, çabucak da bitirdim. Bana onu hazırlamam için sadece üç hafta verilmişti, bir bale yapıtı düzenlemek için üç haftanın çok kısa bir süre olduğunu söyleyerek karşı çıkmıştım buna – bu kadar kısa bir sürede işi tamamlamak elimden gelmezdi. Metropolitan Opera'nın müdürü Otto Kahn, süreyi uzatmasının olanaksız olduğunu söyledi ama bunu, tiyatro işleri konusunda benimle görüşmekle yükümlü olan M. Coppicus aracılığıyla iletti. Şartlarını kabul ettim, çünkü reddetseydim artık geçinmeme yardım etmeyeceklerini biliyordum. Dolayısıyla, başka seçenek olmadığından, canla başla işe koyuldum, ırgat gibi çalıştım, yorgunluğa aldırmadan çok az

uyudum. Gösterdiğim çabalara tanık olan karım çok tasalandı ve doğrusu, kendime tuttuğum masajcı olmasaydı devam etmem olanaksızdı. Gücüm neredeyse tükenmişti ve bunun farkındaydım. Kostümleri, istediğim ayrıntıları iyice anlatarak oradan, Amerika'dan sipariş ettim. Yine bir Amerikalıdan, Robert Edmond Jones'tan dekorları hazırlamasını istedim. Ne var ki, dilediklerimi yerine getirmek için büyük çaba harcayan bu sanatçı, tiyatro duygusunu kavrayamıyordu, sürekli rahatsızdı. Ona elde etmek istediğim tabloyu yavaş yavaş yaptırdım, anlatılacak dönemle ilgili kitaplardan yararlanmasını önerdim. Verdiğim bilgiler ışığında desenler yaptı; kostümler için yaptığı o rengârenk desenler harikaydı (Renkli bir yaşamı severim ben). Bir düşünceyi doğru kavrayabilmek için ne yapılması gerektiğini kendisine gösterdiğimde, sözlerimi iyi anladı, bana minnettar göründü ama sonuç konusunda hâlâ kaygıları vardı. Bana her şeyden tasalanan karımı anımsatıyordu.

Ona şöyle diyordum: Ne diye dertleniyorsunuz? Kendinizi bu kadar sıkmayın. Kaldı ki ne yapsa kuruntularından kurtulamıyordu ve başarıya ulaşacağımızdan kuşkuluydu, oysa ben emindim.

İşte böyle ırgat gibi çalıştım. Ama günün birinde o ırgat, bitkinlikten düştü ve ayağını burktu. Beni Doktor Abbe'ye götürdüler, o iyi doktor çok basit bir tedavi uyguladı, uzanıp dinlenmemi öğütledi. Öylece yattım durdum, yanımda başımdan hiç ayrılmayan bir hastabakıcı vardı. Bir hastabakıcı gözetimi altında uyumaya alışık olmadığımdan bir türlü uykuya dalamadım. Gözlerini bana dikip duracağına o da uyusaydı, belki uyuyabilirdim. Ama sürekli aynı şeyi söyleyip duruyordu: "Uyumaya çalışın, hadi ama, uyuyun" – böyle olunca uyuyamıyordum. Bu şekilde iki hafta geçti. *Till*[23] adlı balem henüz sahnelenmemişti. Halk sabırsızlanıyordu, gecikmenin bir sanatçı kaprisinden kaynaklandığını düşünüyordu – ama insanların ne düşündüğüne çok da kulak asmıyordum. Müdürler balenin sahnelenmesini bir hafta ileri attılar ve para kaybetmemek adına, sezonlarını bensiz açtılar. Gene de yeniden dans et-

23 *Till Eulenspiegel*, bu balenin ilk sahnelenişi Amerika'da, 1916'da gerçekleşir.

meye başladığımda, halk koşup beni görmeye geldi, bu da beraberinde başarıyı getirdi.

Beni seven ve bana güven duyan Amerikan halkı, ayağımın acıdığını fark etti. Dansım bundan etkileniyordu ama izleyiciler her şeye karşın tatmin olmuş gibiydiler ve ne kadar çabuk sahnelenmek zorunda kalsa da, *Till* balesi büyük başarı kazandı. Çok çabuk "fırından çıkarılmıştı", o yüzden biraz pişmemiş bir görünüm almıştı. Amerikan halkı bu "çiğlik"ten tat aldı. Tadı güzeldi, çünkü onu ben hazırlamıştım. Bense, onu sevmememe karşın, yine de övüyordum. Böyle gerekiyordu, çünkü başka türlü davransaydım hiç kimse onu görmeye gelmezdi ve o sezon parasal açıdan başarısız geçerdi. Başarısızlıkları sevmem, o yüzden "onun iyi olduğunu" söyleyip duruyordum. Otto Kahn'a bütünüyle tatmin olduğumu söyledim ve izleyicilerin ondan hoşlandığını görünce, kendisi de baleyi övmeye başladı. Beni savaşı göz önünde bulundurmaya iten duyarlılığım yüzünden balemi gülünç temeller üstüne kurmuştum. İnsanlar artık bıkmıştı; onları canlandırmak gerekiyordu. *Till*'i sade güzelliği içinde ve Almanları da aslında oldukları gibi[24] insanlara göstererek, onlara cesaret verdim. Gazeteler benim yanımdaydı; eleştirmenlerin birçoğu Alman'dı. Balenin ilk sahnelenişinden önce, *Till*'in özetini ve öyküsünü anlatmak üzere bir araya geldiğim gazeteciler, bana çok minnettar kaldılar, çünkü böylece makalelerini yazmaları kolaylaşmıştı. Eleştiriler harikaydı ve aralarından bazıları gerçekten çok akıllıca yazılmıştı. Beni göklere çıkarıyorlardı, ne var ki artık küçük bir çocuk olmadığım ve pohpohlanmaktan nefret ettiğim için, bundan hoşlanmamıştım. Ama eleştirmenler balemi anlamışlardı. Öte yandan, aralarından birinin vurgulamak istediği hatanın ben de farkındaydım. Müzikle ilgiliydi, bir geçişi yorumsuz atladığımı düşünüyordu. Oysa tam tersine, anlamı çok iyi kavramıştım ama bana sürekli acı veren ayağım yüzünden kendimi aşırı yormamaya özen gösteriyordum. Özellikle o geçişin yorumu çok güçtü ve başımı belaya sokmak istememiştim. Her zaman sanatçılardan daha akıllı olduğunu sanan eleştirmenler, onların

24 Nijinsky hâlâ hayatta olmasına karşın 1940-1945 arasındakileri bilmedi.

yorumlarına yüklenip ayrıcalıklarını kötüye kullanırlar ve kırdıkları, üzdükleri, ruhları allak bullak olmuş o zavallılar, önlerinde titresin isterler.

Eleştiriyle uğraşan bir sanatçı tanıyorum, adı Alexandre Benois. Resim konusunda engin bilgiye sahip akıllı bir adamdır. Onun *Sanat Mektupları*'nı okudum. Sürekli, Saint-Petersburg İmparatorluk Tiyatrosu'nun dekoratör ressamı Alexandre Golovin'i hedef alıyordu. Eleştirileri, Nabokov'un yönettiği *Retch* adlı gazetede yayımlanıyordu; Nabokov, arkasına Filosofov'u aldıktan sonra, yazılarında aralıksız olarak *Novoye Vremya* gazetesine saldıran uyanık bir adamdı. Boş ve ruhsuz bir gazete olan *Retch*[25], *Novoye Vremya*'nın abonelerini ele geçirmek istiyordu. Daha genç yaşlarımda, orada yayımlanan her şeyi okuyor ve anlıyordum, gazetelerin ve gazetecilerin ne menem bir şey olduğunun farkına varıyordum. Bayat, bildik konular üstüne makaleler yayımlanıyordu, insan rahatlıkla onları okumadan geçebilirdi. Yer doldurmak için, tüm sayfalar bunlarla kaplanıyordu. Yeniyetmelik dönemimde, eleştiriyle pek ilgilenmezdim – ama Valerian Svetlov adlı adamınkiler karşısında saygıyla eğilirdim. Bale üstüne yazıyordu ve birlikte yaşadığı bir dansçı kadın ona, mesleğinin teknik terimlerini öğretmişti, o da bunları nefis tümcelerin içine yediriyordu. Başka eleştirmenler de aynı konuya eğiliyorlar ama hiçbiri Svetlov kadar ruhsal ve iğneleyici görünemiyordu. O her zaman hazırcevaptı, öylesine iyi yazılmış yazılarını oluşturmak için büyük çaba harcıyordu. Ama iyi yazmasını bilmekle kendinde koreografi sanatını yargılama hakkını görmek arasında çok büyük fark vardır. Bunu anlayabiliyordum, çünkü ben bir dansçıydım. Sözünü ettiği hiçbir balede dans etmemiş olan Svetlov, orada ne yapılmak istendiğini tanımlayabilir miydi? Ona "Papağan" adını takmışlardı, gerçekten de öyle bir hali vardı. Kendisini sevmeyen Nikolay Legat[26] onu bu şekilde gösteren bir karikatür yapmıştı. Benim ona bu adı yakıştırmam bu benzerlikten kaynak-

25 *Retch*: konuşma = söz.

26 Nikolay Legat, Nijinsky'nin İmparatorluk Okulu'ndaki dans öğretmenlerinden biriydi.

lanmıyordu, o, yazılarında da kendini yinelemekten başka bir şey yapmıyordu, bu eleştirilerin büyük çoğunluğu bildik şeyleri yineleyip duruyordu. Svetlov ipek giysiler giyer, kokular sürer, pudralanırdı. Parası vardı, kadın arkadaşlarına pahalı armağanlar verirdi ama onlarla genç bir adamın sevişebileceği gibi sevişemezdi. Aşağı yukarı altmış yaşındaydı, makyaj yapıyordu ve kadınlar onu seviyordu. O etkili eleştirileri bu iş için çok uygundu. Kendisinden korkuluyor ve dansçı kadınlar bu korku yüzünden ona boyun eğiyorlardı. Yaşam onun için kolaydı, yüzünde sakin bir ifadeyle –deri maskelerde gördüğüm türden bir ifadeyle–, halinden her zaman hoşnuttu. Bale konulu bir sürü gazete yazısını alıp sadece biçemlerini değiştirme kaygısıyla, eski makaleleri yineleyip duruyordu, yazdıkları yeni hiçbir şey içermiyordu. Sırf kapristen, beni eleştiri oklarının hedefi haline getirdi, bunların beni hasta edeceğini hiç düşünmüyordu. Ondan korkuyor ve nefret ediyordum. Bir sürü okuyucusu vardı, bunu bilmiyor değildim; onun yanlışı yüzünden, sanatsal açıdan cahiller takımının oluşturduğu *corps de ballet*'de dans etmek zorunda kalacağımı düşünmek hiç hoş değildi. Oradaki dansçılar gerçekten çok titiz çalışıyorlardı ama sırtlarını dayayacak ya da onlara etki edecek kimse bulunmadığından, *corps de ballet*'ye gönderiliyorlardı; öte yandan, bu *corps de ballet*, birkaç usta dansçı sayesinde, nitelikliydi. Onların hoşuna gidiyordum, bu da benim için hayra alametti çünkü daha o dönemde, insanların bana sevgi ve arkadaşlık göstermesine ihtiyacım vardı. Sadece *corps de ballet* beni sevsin istemiyordum, başdansçılar, solistler, bale öğretmeni, balerinler tarafından da sevilmek istiyordum. Sevgiyi ararken, onu bulamayacağımı, aslında var olmadığını düşünüyordum. Her şey bana iğrenç geliyordu, herkes pohpohlanmaya, övgülere meraklıydı ve ben onların hepsini küçümsüyordum.

Krupensky Tiyatroları'nın yönetim görevlisinin bürosuna gitmeyi alışkanlık haline getirmiştim, dans etmeme izin vermesini istiyordum ondan, Saint-Petersburg'da sekiz ay süren bale sezonu boyunca, sadece dört kez dans edebilmiştim, oysa halk beni çok beğenmişti. Bunun nedeni, öteki dansçıların çevirdikleri dolaplardı, biliyordum. Neşemi yitirdim, ölümcül sıkıntılarla

kıvranarak, insanlardan kaçmaya başladım. Evimde, yüksek tavanlı, dar bir odaya kapandım, içeride bakışlarımı tavan ve duvarlar üstünde gezdirmekten zevk alıyordum. Derdime derman bulamadığımdan, ölümü düşünmeye başladım. Ölmüş ressamların yapıtlarını saklamak uğursuzluk getirir bence: Genç sanatçıları eski ustalarla karşılaştırmakta diretmek gençlere sadece zarar verir, çünkü onların tabloları, müzelerde görülenlere benzemez. Resim Akademisi'ne alınmayan bir ressam tanımıştım. Bir Yahudiydi, adı da Anisfeld'di. Evli, aile babası, karısıyla kavga ediyordu; Diaghilev'e yakınırken duymuştum bunu. Karısını seviyordu ve üzüntüsü yüzünden okunuyordu. Kendisine birçok bale dekoru ısmarladığım iyi bir adamdı. Bugün Amerika'da bulunuyor, portre de yapıyor ve gazetelerin dediğine inanacak olunursa, işinde gayet başarılı. Bakst, Anisfeld'e kızardı, çünkü onun yaptığı dekorlar nitelikliydi ve Paris'te olsun, birlikte iş yaptığımız birçok kentte olsun, çok beğenilmişti.

Topluluğumuzun adı: "Rus Baleleri"ydi. O Rus balelerini seviyordum, bedenimi ve ruhumu ona adamıştım, ırgat gibi çalışıyor, bir keşiş yaşamı sürüyordum. Diaghilev'in karşılaştığı zorlukları, para sıkıntılarını biliyordum. Biriktirdiğim paramın tümünü, balelerde kullansın diye kendisine vermediğim için bana kızıyordu. Bir gün, benden kırk bin frank istedi, ihtiyacı olduğunu bildiğimden verdim bu parayı. Ama borcunu ödemeyeceğinden korkuyordum. Bu arada, aslında nasıl para kazanacağını iyi bildiğini fark ettim ve benden yine istemesi durumunda, ona para vermemeye karar verdim – Châtelet sahnesinde dans ettiğimiz günlerde, bir kez daha istedi. Duraksamadan, artık kazandığım parayı kendisine vermeyi düşünmediğimi, çünkü annemi dara düşürmemek için ona yardım etmek istediğimi söyledim. Annem geçmişte yeterince acı çekmişti ve bundan sonra rahat bir yaşam sürmesini arzuluyordum. Benim adıma tasalandığını anlamıştım, birçok kez bu konuyu açacak oldu. Ama Diaghilev'den ayrılırsam açlıktan öleceğimi pekâlâ bildiğim için, konuşmasını engelledim. Yaşama hazırlıklı değildim: O zamanlar, annemden kaynaklanan korkum, Tanrı'nın buyruklarını bekleyerek geçirdiğim bugün artık pek dokunmuyor bana.

Üstümü başımı değiştirmeye tuvaletime gittiğimde, saat beş olmuştu bile. Merdivenleri çıkarken, karımın nerede olabileceğini düşündüm. Yatak odamızda mı – yoksa başka bir odaya mı geçti?[27] Birden bedenimin soğuktan titriyormuş gibi titrediğini hissettim, aynı zamanda büyük güçlük çekerek yazmaya çalışıyordum, öyle zorlanıyordum ki yazdıklarımın okunmaz olmasını engellemek için sonradan düzeltmem gerekecek. Daha yatak odasına girmeden tir tir titremeye başlamıştım. Sonra da yatakta onun yastığını görmeyince, örtüler de katlanmış... Uyumama kararı alınca yeniden aşağı indim. İzlenimlerimi not etme işini bitirmeliyim. Bedenim soğuktan donuyor, ancak zar zor yazabiliyorum. Tanrı'dan yardım istiyorum çünkü elim öyle acıyor ki, harfleri çizerken gerçekten çok zorlanıyorum.

Karım uyumuyor, ben de uyanığım. O düşünüyor, bense kendimi duygularıma bırakıyorum. Beni çok kaygılandırıyor: Yarın ne diyeceğim ona? Yarın herhangi biriyle konuşmak bile söz konusu olamaz, yarın uyumak gerek. Yazmak mı? Olanaksız. Düşünmek... Nasıl da üşüdüm, tüy kalem parmaklarımın arasından düştü düşecek: Uyuşmaya başladılar. Onun beni sevmediğini söylemem gerek, üzüntümden içim yanıyor. İnsan önünde sonunda üzüntüye alışır, biliyorum ve kuşkusuz, bana da olacağı bu; ama peşinde ölümü getiren bu alışkanlığa boyun eğmekten korkuyorum. Karımdan beni affetmesini istesem, anlamaz ve benim haksız olduğum konusunda diretir.[28] Kalbi soğuyacak. Dondum, kaskatı kesilmiş parmaklarım yazmakta zorlanıyorlar. Onun için üzüldüğüm gibi kendi dertlerim de var. Üşüyorum, hiçbir şey hissetmiyorum, öleceğim...

Uyumak. Hayır, Tanrı'nın arzusu bu değil. Kendime ve bana benzeyenlere acıyorum. Benim kötü bir adam olduğum söylenecek, herkes beni yaralamak isteyecek, oysa ben kimsenin kötülüğünü istemiyorum.

Bugün saat üçte yataktan kalktım. Ama daha önce uyandı-

27 Bayan Nijinsky kimi zaman, kocasının sinirliliği yüzünden başka odalara geçmek durumunda kalıyordu.

28 Burada söz konusu olan, hâlâ, etten ötürü çıkan kavga.

ğımdan, konuşmalar duydum ve bunların kim olabileceğini düşündüm. Sonra sesleri tanıdım: Karımın annesiyle kocası gelmişti. Tanrı bana ne yapacağımı söylesin diye bir süre bekledim. Öyle boş boş durmaktan sıkılıyordum ama o süre boyunca, hiç kimsenin tüm bir yaşam boyunca öğrenemeyeceği şeyleri öğrendim. Düşüncem Tanrı'ya yöneldi ve O'nun beni sevdiğini hissettiğimden, iradesine boyun eğmekten hiç çekinmedim. Üzgündüm, ölümden korkuyordum, karıma içim acıyordu, onun gözyaşları bana ıstırap veriyordu, Tanrı bu ıstırabı bana çektirdikçe ölümün anlamını kavrıyordum. O'nu anlıyor ve buyruklarını bekliyordum. Kalkacak mıydım, yoksa yatmayı sürdürecek miydim? Ruhum acılar içinde kıvranıyordu ama Tanrı beni yaralamazdı... Her an gözyaşlarına boğulabilirdim. Hüngür hüngür ağlayan karım, birden gülmeye başlıyordu. Annesinin tehditkâr sesine dayanamıyor yüreğim. Duvarda duvar kâğıdını görüyorum, lambanın camına dönüyorum; sonra da önüme bakıyor ve boşluktan başka bir şey görmüyorum. Üzgün, sıkkın, isteksizim. Tanrı bana yardım etmezse, karımı nasıl avutacağım? Gülerek mi? Orada dur bakalım! Ölüm burada. Benimle ilgili neler söylediklerini duyuyorum, ne düşündüklerini kestirebiliyorum. Tasalarını gidermek isterdim ama iç sıkıntısı canımdan bezdiriyor beni, ruhum perişan, yatmayı sürdüreceğim. Duyarlılığım öyle büyük ki, beni anlamadıklarında çok sarsılıyorum. İçimdeki o ateş bir türlü dinmek bilmiyor. Tanrı'yla yaşıyorum. İnsanlara yeryüzündeki cenneti verme umuduyla yardım etmek istiyorum. Ama bu yeryüzü şu anda bir cehennem. Kavganın olduğu her yer cehennemdir. Dün, ben de karımla bir kavgaya tutuştum ama bunu sadece onun yapısını düzeltmek amacıyla yaptım, öfkelenmedim, onu hırpaladıysam, bunun tek nedeni içindeki aşkı uyandırmak istememdi. Yeryüzünden ateşi kovacağım ve insanlığın yüreğinin alev almasını sağlayacağım. Çözüm onları söndürmekte değil; onlar sönsün isteyenler bilginlerdir, tıpkı karşılıklı sevgiyle yanıp tutuşan yüreklere yaptıkları gibi. İnsanlar birazcık acıma gösterseler, yaşam ışıldar.

Asker olsunlar diye çocuk yapmak gerektiği söyleniyor – sonra da, yeryüzü böyle küllerle kaplı olduğu sürece, o çocuk-

lar öldürülüyorlar. Rus olduğumdan, yeryüzünün, toprağın ne olduğunu biliyorum ve sürmesini bilmesem de, toprağın sıcak olduğunu biliyorum; bize sağladığı bu sıcaklık olmasaydı, yiyecek ekmeğimiz olmazdı; doğuştan güçlü olan insanoğlu, yaşamına dikkat etmediği için zayıflıyor. Yürekten dilediğim sevgi yaşamın alanına girer, gülmekse ölümünkine. Ama kuşkusuz şöyle denecektir: Nijinsky ne sıfatla Tanrı'dan böyle söz ediyor? O sadece bir dansçı, başka bir şey değil, aklını yitirdi. Benimle alay edeceklerini biliyorum, buna öfkelenemeyeceğim, yapacağım tek şey ağlamak olacak. Bu doğru değil. Yaşıyorum, öyleyse acı çekerim ama yüzümde gözyaşlarıma pek ender rastlanır: Onlar benim ruhuma akarlar.

İnsanların önemini kavrayamadıkları yaşam çetindir, kısadır ve canlılık olmazsa yaşam da olmaz. Kendimi eğlendirmek için değil, insanlık adına, yaşama ve ölüme bir açıklama getirmek için yazıyorum, her ikisini de çok severim. Tanrı istiyorsa ölüm büyüleyici görünebilir; O olmazsa korkunçtur.

Karımın babası intihar etti. Çalışıp çok şey öğrenmişti ve bitkin düşen beyni yüzünden sinir hastası oldu çıktı. Aşırı öğrenimden sakınırım, Yaratan'ın bana yeterli gördüğü kadarından ileriye gitmem, çünkü O insanların mutluluğunu ister ve kendilerini bitkin düşürmelerini arzulamaz: nasıl böyle bir savurganlık yaparlar! Ne kadar çok şeye sahip olunursa, o kadar mutlu olunur diye düşünülüyor, oysa elimizdeki az olduğunda daha mutlu oluruz. Ben vasat bir yazarım ve karıma çekici gelen tek yanım duygularım. Onu nasıl seviyorum anlatamam! Yazdıklarımı okuyor ve anlıyor. Çalışırken beni rahatsız etmemesini istediğimde, hiç de bozulmuş görünmeden odayı terk etti. Bugün onu daha duyarlı görmek beni mutlu etti, daha da ilerleyeceğini umuyorum. Karıma duyduğum sevginin büyüklüğünü fark edeli beri annesi tasalanmaz oldu.

Bencillikten nefret ederim, yalnızca sade bir yaşam ve herkesin mutluluğunu arzuladığımdan, para almaksızın dans edip oynayabilecek duruma gelince, en mutlu adam olacağım. Kurnaz insanlar beni kaygılandırır. Onların karşısında donup kalırım ve soğukluklarını hissederim. Tartışmak ya da ikna etmek amacıyla yazmıyorum, açıklamak, insanlığa yardım etmek için

yazıyorum; çünkü yazmak benim işim değil ve özenle basılırsa, düşüncelerimin anlaşılmasını sağlayacak olan bu kitapla hiç övünmüyorum. Karımın paraya çok ihtiyacı olmasaydı, bundan gelir sağlamayı bile düşünmezdim ve yaşamı pek dert etmememe karşın, karıma bir şeyler bırakmak zorunda hissediyorum kendimi.

Emma ve kocası Oscar, karımın annesi ve üvey babası, pek sevdiğim, iyi insanlar. Her birimiz gibi onların da yanlışları var elbette, o yanlışları buraya yazacağım ki okuyunca düzeltebilsinler, daha iyi insanlar olsunlar. İşimi tamamlarken beni görmelerini isterdim, ben işçilerin dostuyum: Uzun yoldan geldiklerinden beni deli sanıyorlardı, şimdi yanlışlarından döndüler. Oscar siyasetten iyi anladığımı görünce, söylediklerimi ilginç buldu. Bana tiksinti veren her şeye eğilimi var onun: siyaset, iş güç, parasal sorunlar... Onu seviyorum ama bana kalırsa, kafası birçok düşünceyle karmakarışık olmuş.

Utangaçlığın ve korkunun hata sınıfına konmaması gerektiğini düşünüyorum. Bunlarla cebelleşen kişiler genelde iyi insanlardır. Kimi insan vardır, hiçbir şeyden korkmazmış gibi yapar – kimisi, bunun bir zayıflık olduğunu söyler. Bilmediğim şeylerden söz ettiğim söylenecektir, çünkü savaşa katılmadım. Siperlerde çarpışmadım. Doğrudur, ama yaşamak için savaşmak zorundaydım ben, kendi evimde bile ya da Macaristan'da, kayınvalidemin evinde, gözaltına alındığım sırada. Orada rahatımın yerinde olduğu ileri sürüldü. Evet, kayınvalidemin evinde rahat yaşıyordum, tıka basa yemek yiyordum ama ya ruhumun çektiği o ıstıraplar! Yalnızlığı seviyorum. Yapacak hiçbir şeyim olmadığı için birkaç bale üstünde çalıştım, ama bunu yaparken kimsenin beni sevmediğinden emindim. Emma bana karşı çok sevgi doluymuş gibi davrandığından, ona duygularımı açıklamak istedim. Hiçbir şey anlamadı ve benim kötü bir adam olduğumu düşündü, oysa ben kurbandan başka bir şey değildim. Karım da anlayışsızlık gösterince, yüreğim acıyla doldu. Oscar da benim düzeyime erişemedi. Evimizin masraflarına kaç para gideceğinden ve bunun yaratacağı zorluklardan başka düşündüğü bir şey yok. Kendisinin akrabası olduğumdan, kayınvalidem karşılığında para beklemeden beni beslemek zorundaydı ve aile içinde,

insanlar birbirlerine pek ilgi göstermediklerinden, böyle kırılgan bir adam oldum. Emma durumu anlamıyordu, beni sadece ona masraf olacak parasız pulsuz bir adam olarak görüyordu. Para gereklidir, buna kuşku yok; ama ona aşırı önem verilmesini reddediyorum. Daha çocukken, paraya verilmesi gereken değeri bilirdim. Annem bana her zaman, şeker almam için haftada elli kopek verirdi. Ancak odaları kiraya vererek yiyeceğimizin parasını denkleştiriyordu. Ben her zaman açtım, –bir yetişkin kadar– çok yiyordum ve on iki yaşında olduğumdan, bunda bir sakınca görmüyordum.

Kayınvalidemin evinde de iştahım açıktı ama o sırada savaş vardı, yiyecek pahalıydı. Kazandığım başarılardan ötürü bana saygı duyan Emma, çok sinirli bir kadındı. Beni dans ederken görmekten mutlu oluyordu ama o zamanlarda, gözaltında tutulduğum için duyduğum üzüntüden ötürü canım hiçbir şey yapmak istemiyordu. Öte yandan, her yerde yaşanabileceğini anlamıştım. Bir koreografik notalama düzeni üstünde çalışırken, masanın altındaki kediler feci gürültü çıkarıyorlardı (Pis kedileri sevmem ve tertemiz değilseler bende tiksinti uyandırırlar). Ama sonra tüm o yaygarayı koparanın kediler değil, insanlar olduğunu fark ettim. Öyle olunca, kedilere büyük ilgi duydum ve bütün dikkatimi işime verip balemin –"Bir Kır Tanrısının Öğleden Sonrası"nın– notalarını düzene koymaya odaklandım. Uzun bir çalışma oldu bu: İki ayımı aldı, kaldı ki bale gösterinin kendisi sadece on dakika sürüyordu.

Yeniden üzüntüye kapılıp, iç sıkıntısı ve mutsuzluk duygusuyla ağlıyordum, korkunç derecede çökmüştüm. Tolstoy okumak beni biraz rahatlattı ama yaşamın anlamını kavrayamıyordum hâlâ. Günü gününe yaşıyordum, çalışmalarımı yapıyor, kaslarımı güçlendirmeye çabalıyordum. Gerçekten de çok gelişmişlerdi ama dansım beni tatmin etmiyordu: Dansımın sonunun geldiğini düşünüyordum ve yüreğimi öyle daraltıyordu ki bu, kayınvalidem gibi hemen kızıveren biri olmuştum. Evet, ikimiz de içi daralan, sinirli kişilerdik. Ondan hoşlanmıyordum ve bir hiç uğruna kendisiyle kavga etmeye bakıyordum. Bayağı olmaktan korkarım ama, işsiz güçsüzken o tartışmalar benim eğlencemdi. Karım hep kaygılanıyordu. İp üs-

tünde yürüyen ben, ancak onların hepsinin hareketlerini onaylıyormuş gibi yapmam halinde kabul edileceğimi anladım. Bu yüzden, onlarla hemfikirmişim gibi görünmeye başladım.

Bazen bir kahveye ya da bir daireye girerken duraksıyorum, aklıma bunun, Tanrı'nın hoşuna gitmeyebileceği düşüncesi geliyor. Buna karşın, bir kezinde, bir kahvenin önünden geçerken, Tanrı içeri girmeme izin vermiş ama birden tüm bedenimde aşırı bir bezginlik, ruhumun göçüp gideceği endişesi baş göstermişti. Tam içeri gireceğim sırada, Tanrı beni tuttu. Şimdi şöyle denecektir:

— Bize ne anlatıyor bu Nijinsky? Yaptığı tek şey, Tanrı'nın ona şunu yap bunu yapma dediğini söylemek, kendisiyse hiçbir şey yapmıyor. Ben sıradan bir adam değilim. Tanrı beni seviyor, ben de O'nu, herkesin bana benzemesini istiyorum. Ruh çağırıcı değilim, medyum değilim, hayır, Tanrı'daki insandan başka bir şey değilim ve anlaşılmama korkumdan, kusursuz olmaktan sakınıyorum. Başkalarınınkine benzemeyen yaşamım özveriyle doludur. Günlerce çalışıyorum, bundan keyif alıyorum ve herkesin beni örnek almasını diliyorum.

Savaş sırasında, Budapeşte'deki yaşantım üzüntü doluydu. Uzun süre, kayınvalidemin evinde kaldım, ne yapacağımı bilemiyordum ve sıkıntıdan patlıyordum. Özgürlüğüme kavuşacağımı öğrenir öğrenmez, kendimi çok güçlü ve yürekli hissettim, kaçmak istiyordum. Elime geçen azıcık parayla, karımı ve çocuğumu da yanıma alıp bir otele yerleştim. Kayınvalideme karşı öfkeli değildim, hatta ona karşı minnet duyuyordum, bizi konuk etmek herhalde epey yormuştu onu. Ama bir yandan da kendini suçlu hissetmiş olacak ki, otele gelip geri dönmemiz için yalvardı. Yakın zamanda ülkeyi terk edeceğimizi düşünerek reddettik ve ev sahipliğinden ötürü teşekkür edip kendisiyle vedalaştık. Oscar düşüncesini söylerken öyle bağırdı ki, kendimi savunmam ve onunla dövüşmem gerektiğini düşündüm. Ama karım beni engelledi, annesi de Oscar'ı tutuyordu. Kavganın nedeni siyasaldı ve Rusya'yla ilgiliydi. Rusya'nın haksız olduğunu söylüyordu, bana göreyse haklıydı – bunun üstüne, kendisini düelloya davet ettim. Burada anlattıklarımın gerçekliği konusunda kimileri kuşkuya düşeceklerdir – ama bunun pek

önemi yok. Öte yandan, birçokları bunlardaki gerçeği göreceklerdir. Oscar'la bir daha konuşmadım ve vedalaşmadan ayrıldım yanından. Onları hazırlıksız yakalamıştım – düşünecek zamanları olduğunda, farklı tutumlar sergiliyorlardı. Sözlerimin ne anlama geldiğini pekâlâ anlamışlardı çünkü iyi bir oyun çıkardım –onlardan yana olan bir oyuncuydum– ve derdimi gayet iyi açıkladım. Kızgın değilim, onları severim ve öfkem bir aldatmacadan başka bir şey değildi aslında, ama bu komediyi sonuna kadar sürdürmem gerekiyor.

Romola'nın annesi karmaşık bir kadındı, hali tavrı bütünüyle kendine özgüydü. Kocasını kıskandığından, sürekli sorun çıkarıyordu. Bense, adamın hizmetçiye sadece meraktan baktığını biliyordum, acıyıp onu savunmaya çalışıyordum. Başta ben de onun hizmetçilere kur yaptığını düşünmüştüm ama çok geçmeden tüm bunların, Emma'nın hayal ürünü olduğunu anladım. Oscar onu seviyordu ve tavrını ortaya koymaktan hiç çekinmezdi. Onu öyle canı sıkkın görünce, yanlış anlamasından çekinerek, kendisine acıdığımı belli etmek istemedim. Şimdi onu daha iyi tanıyorum ve kendisinin de beni takdir ettiğini umuyorum. Ona desenlerimden birçoğunu armağan ettim, onlara hayran oldu.

Beni taklit etmeye çalışacaklar. Ne var ki, taklitte cansız bir unsur vardır, onda yaşam eksiktir. Raffaello ve Andre del Sarte, söylendiğine göre, La Gioconda'nın bir kopyasını yapmışlar – ortaya çıkan iş o kadar iyiymiş ki, asıl tablonun Andre del Sarte'ninki mi, yoksa Leonardo da Vinci'ninki mi olduğunu saptamak güçmüş. Ama bana kalırsa, Raffaello'nun kopya yapıtlar gerçekleştirmesinin tek nedeni, tekniğini kusursuzlaştırma çabasıydı. İyi tekniği takdir ederim ama taklidi sevmem. Bu yüzden, yapıtlarımın kopyalanmasına katlanamam. Desenlerim söz konusu olduğunda, basit olmaları nedeniyle, rahatlıkla kopyalanabilecekleri ileri sürülebilir ama kimsenin öylesini yapamayacağını bildiğimden, üstlerine imzamı atmaya bile gerek duymadım. Bununla birlikte, benden bir şey çalınmasını engellemek için elimden gelen her şeyi yaparım. Taklitçiler bana maymunları, insanları anlamadan taklit eden şu geri zekâlı hayvanları anımsatıyorlar.

Bu sabah herkesi korkuttum, onlara sinirlerimin nelere yol açabileceğini gösterdim. Birdenbire Chaliapin'inki kadar pes bir sesle şarkı söylemeye başladım. Chaliapin'i, ezgilerindeki ve oyunlarındaki o derinliği çok severim. Öte yandan, kendisine uymayan roller verildiğinden, yeteneğinin gelişimine engel olunuyor. Ama her zaman, kendisi için yazılmamış oyunlarda bile mükemmeldir o. Her şeyi oynayabilecek büyük bir sanatçıdır.

Bana bakacaklarından emin olmak için davranışlarımı başkalarınınkilere göre ayarlayacağım. Bencillik mi? Hayır. Ben sevgi dolu ve tüm insanlar için elinden gelen her şeyi yapmak isteyen bir adamım. Yalnızca benimle ilgilenilsin, karım ve çocuğum sevgi görsün, sonunda da herkes sevgiden payını alsın, işte benim umudum, dileğim budur. Halkın hoşuna gitmek için, sahnede benden istendiği gibi olacağım. Ama bundan alacakları tadın ötesinde, herkese sevginin ne olduğunu anlatmak; insanların kendilerini ruhsal ölüme bırakmamalarını, Tanrı'dan gelen o ölümden korkmalarını, sonunda da ruhun ölümünü engellemek üzere kendilerini toparlamalarını sağlamak istiyorum. Ben bir güvercinim. İkonların üstünde de güvercinler görülür – ama bunun üstüne düşünen kişiler kilisenin gerçek anlamını kavrarlar; insanlar kiliseye alışkanlıktan, Tanrı'dan korktuklarından giderler. Tanrı'yı ikonlarda değil, insanların ruhunda aramalı. Nijinsky delirdi, denecektir sürekli, o bir dansçı, bir şarlatan. Ama bu evde sürdüğüm yaşamı görebilselerdi, beni sevmekten başka bir şey yapamazlardı. Herkes beni rahatsız etmekten, tedirgin etmekten korkuyor, oysa hiçbir şey canımı sıkmaz, hiçbir şey beni öfkelendirmez. Ben bir sevgi insanıyım. *Mujiği** de, çarı da severim, ayrım gözetmeksizin herkesi severim ve hiçbir partiye üye değilim. Ben Tanrı'nın sevgisiyim. Karımın yanlışlarını biliyorum ve onları düzeltmesi için kendisine yardım etmek istiyorum. "Nijinsky karısına sövüyor, herkese yaptığı gibi ona da kan kusturuyor" diyenlere, düştükleri hatadan ötürü sadece acıyorum ve İsa'nın ağladığı gibi ağlıyorum. İsa değilim; Nijinsky'yim, basit bir insanım. Kötü alışkanlıklarım var, bu doğru ama onlardan kurtulmaktan başka

* *Mujik*: Rus köylüsü (yay.n.).

bir şey düşündüğüm yok. Hatalarım konusunda uyarılsam, ben başkalarıyla ilgilenmekten başka bir şey istemezken insanlar da benimle ilgilenseler, daha ne isterim! İstediğim, sevgi dolu bir ilgi. Bunu istemeye istemeye yapanlar olmaz olsun: Onlara hoşgörü göstermem gerek.

Tanrı'nın bana destek olacağını hissediyorum, ben de öteki insanlar gibi biriyim, birçok yanlıştan sorumluyum. Tanrı insanlığa yardım etmek istiyor ve O'nun varlığını hissedenleri kurtaracak. İnsanlar beni örnek alacak olurlarsa, ne olduğunu çok iyi bildiğim Tanrı hoşgörüsü tüm evrene yayılacak. İnsanlar bana saydam geliyor ve konuşmalarına gerek olmadan onları duyabiliyorum. Ama şöyle diyeceklerdir: "Beni nasıl tanıyacaksınız? Hiç görmediniz ki..." Tanıyabiliyorsam, bunun nedeni bir yandan hissedip, bir yandan da düşünebilmemdir. Yeteneklerim öyle gelişmiştir ki insanlara tek söz etmeden derdimi anlatabilirim. Onların hareketlerine bakarım ve birden her şey aydınlanır. Ben bir *mujiğim*, emekçiyim, fabrika işçisiyim, hizmetçiyim, işverenim, aristokratım, ÇARIM – Tanrı'yım. Ben Tanrı'yım, ben Tanrı'yım. Ben her şeyim, yaşam ve sonsuzluğum. Her zaman ve her yerde var olacağım. Öldürselerdi beni, yine de yaşamayı sürdürürdüm, çünkü ben her şeyim. Ölümü reddediyorum ve sonsuz bir yaşam süreceğim. Ben bir komedyen, bir oyuncu değilim. Gelin, bakın bana, hatalarım olduğunu göreceksiniz, baştan aşağı hatalarla doluyum ama yardımıma gelinirse hepsi silinip gider. Kapım her zaman açıktır, her zaman konuklar gelsin isterim. Dolaplarım, bavullarım asla kapalı durmazlar. Beni görmeye geldiğinizde kapım açık olacaktır, çalın: Eğer oradaysam, kapıyı size açarım. Karımı seviyorum, mutlu olsun istiyorum; ama daha beni tanımıyor, ihtiyaçlarımın ne olduğunu bilmiyor ve hizmetçilere beni odaya kapatmaları emrini veriyor. Evin insanlarla dolup taşması onu çileden çıkarıyor. Keşke herkes kendi evinde otursa ve benim onları ziyarete gitmemi beklese. Beni çağıran herkesin evine giderim. Bedenim orada olmaz, ruhumla bulunurum evlerinde. Ama bana gelip şöyle demesinler: "Evime gelin", çünkü o zaman gitmem, Tanrı bana gitmemi buyurursa, o başka. Bir isyan başlatmaya çalışmıyorum. Ölümü sevmiyorum, onu istiyorum

ve niyetim beni anlayanlarla bir bütün olmak; insanların hepsini, Tanrı'yı, yaşamı seviyorum ve insanlık yararına hareket etmek için her zaman hazırım. Dilencilikten ne kadar nefret ediyorsam, yoksullara yardım kuruluşlarından da o kadar nefret ediyorum. Hepimiz yoksuluz ve bu ruhsal düşünce içinde herkes birbirine destek olmalı. Gerekli olan bedensel aşk değil, beden sadece koruduğu ruh ölçüsünde değerlendirilmeli. Kitabımı kimse okumak zorunda değil. Ne var ki, insanların onda neler yazdığını bilmeleri ve esin istiyorlarsa, tiyatroya gelip beni dans ederken izlemeleri hoşuma gider. Bugün artık hiçbir şeyin parasız elde edilmediğini biliyorum ama yine de tiyatroların bedava olmasını isterdim ve insanların para vermeden gelip dans etmemi izleyebilmeleri için elimden gelen her şeyi yapacağım. Para kazanmak için de bir o kadar çaba harcayacağım, geçim sıkıntısı içinde olmadığımı, rahatımın yerinde olduğunu göstermek istiyorum. Parası olmayan insanlar hemen tembellik ve aptallıkla suçlanır. Sırf bu yüzden, ilkelerime karşı gelip zengin olmak istiyorum. Kendi adıma, aslında kim olduğumu gösterebilmenin tek yolu bu ve bu iki kitabı yayımlarken tek amacım, herkesin hareketlerimi ve tavrımı takdir etmesini sağlamak. İşimi tamamlamak için kapanmam gerekecek. Yalnız başıma çalışarak yaşamımı kazanmada aslında daha başarılı olacağım. Ayrıca borsaya da atılmak istiyorum – kısacası, zengin olmak adına her yolu deneyeceğim: Paranın ne kadar yararlı olduğunu çok iyi biliyorum! Yanıma Oscar'ı alıp Zürih'e gideceğim ve değerlerime uyan şeyleri yapmayı yeğleyeceğim. Sünepe Oscar, para kaybedebileceğimizi düşünüp beni bu işten vazgeçirmek isteyecek. Rockefeller çok iyi bir adam ama bilimsel çalışmalara para vererek, sağduyuyla verici olmayı bilmediğini kanıtlıyor. Ben paramı sevgiye yatıracağım, insanların yüreklerinde bulunan tanrısal bir duygu o. Tiyatrolar satın alıp, insanlara bedava dans edeceğim. Para verebilecek durumda olanlar sıralarını bekleyecek ve ilk sıralara kimlerin oturacağına oybirliğiyle karar verecek olanlar, giriş parasını ödeyemeyenler olacak. Herkes birbiriyle uzlaşarak yerleşmek zorunda kalacak. İtiraz edenler olursa, mağdurlar gelip beni görebilecekler, itiraz edenden tiyatroyu terk etmesini isteyeceğim. İnsanların ne ol-

duğunu yüzlerine baktığım anda anladığım için, bir adam hile yaptı mı anlarım. Herkesin gözünde bilgilerimin ve yargımın değeri böyle olacak işte. Bana gelin, göreceksiniz! Sadece zenginlere destek olmayı yeğleyen kimileri var. Ben her sınıftan insanı desteklemek istiyorum. Hiçbir partiye üye olmadığım için, adlarına liberal denenlerden değilim, sadece Tanrı'ya aidim ben, O'nun her zaman hizmetindeyim. Soruları duyabiliyorum: — Ne yapmanız gerektiğini size söyleyen hangi Tanrı bu? Siz yalancıdan başka bir şey değilsiniz, kültürden nasibini almamış, yontulmamış bir kişisiniz.

Bu sözleri bilirim. Benim kültürüm insanlarınki değil, Tanrı'nınki. Ben insanların yaşamalarını diliyorum, ölümü istemiyorum. Ya bencillik, aşağılık hareketler, bunlar da kültür mü? Sanmam. Sevdiklerimizin tümünü eşit düzeyde sevmeliyiz, işçileri, yoksulları, zenginleri... Sadece para için çalışan hizmetçilerim olsun istemiyorum. Benimkilerle başlangıçta kavga ettiysem de, şimdi beni seviyorlar. Birçok insan hizmetçilerin aptal olduğunu ve bunu onlara anlatmak için sert davranmak gerektiğini ileri sürebilir. Ben bile, eskiden, onlara öyle davranırdım ama bugün o türden hareketler yaparak ne kadar hata yaptığımı anlıyorum. Onlara acı çektirmemeli; minnet göstermeyi pekâlâ biliyorlar ve bizden daha az bilgili olsalar da, onlar bizim gibi birer insan. Onları sevmediğiniz zaman, bunu hissediyorlar ve size hınç besliyorlar. Kimileri hizmetçilerin para aldıklarından ötürü kızmaya haklarının olmadığını düşünür. Ama burada söz konusu olan para onların parası, değil mi ki onu kazanmak için çalıştılar. Paranın işten daha önemsiz olduğu unutuluyor – aslında bugün herkes işin ne kadar değerli olduğunu fark edebilir, çünkü işçi sayısı aşırı derecede azaldı. Ben de onlardan biriyim, herkes öyle olmalı. Buna karşın, her işin aynı değerde olmadığını ve niteliğin zorunlu olduğunu söylemek gerekir. Bu kitabı yazmak da emek ister. Ben bunu keyiften yapmıyorum; yazıp yazmama konusunda özgürken, insan tüm zamanını buna harcamayabilir. Söylediklerimi anlamak için bu işi birçok kez yapmış olmak gerekir. Çetin bir iştir bu: Sürekli oturmaktan yorulursunuz, bacağınıza kramp girer, kolunuz kasılır, gözleriniz yıpranır, zar zor soluk alırsınız, hava ağır gelir

– tüm bunlar bir insanın ölmesini çabuklaştırır sadece. Ayrıca, geceleri yazanlar gözlerini bozarlar ve gözlük takmak zorunda kalırlar – sahtekârlar monokl kullanırlar. Gözlerime kan oturduğu olmuştur ve bunu sürekli yapanlar gerçek birer kurbandırlar (Kurbanları Tanrı aşkına severim). Genel kanıya göre, insan yazıyorsa ücretli bir iş de bulmalıdır, çünkü parasız yaşanmaz. Ama bunun, sizleri çarmıhtaki İsa'nınkine benzer bir duruma getirdiğini görünce gözlerime yaşlar hücum ediyor. Çünkü dans için para almak zorunda kaldığımda, ben de başka bir şekilde aynı yerlerden geçtiysem de, kırbaçlanarak çok ağır bir yükü taşımak zorunda bırakılan bir at gibi bitkinlikten yarı ölü hissediyordum kendimi. Arabacılar bazen hayvanlarını öldüresiye kırbaçlarlar, hayvanın dayanacak gücü kalmadığını anlamazlar. Bir yokuşta atını öyle kırbaçlayan bir arabacı görmüştüm. At düştü ve ben allak bullak olmuş bir halde avaz avaz ağlamamak için kendimi zor tuttum, çünkü zayıf biri gibi görünmek istememiştim. İçim yanıyordu ama sesimi çıkarmadım: Ama yerde yatan at acıyla kişniyordu – o acıyı ben de duyumsuyordum. Veteriner acıyıp onu tabancayla vurdu.

Fransız bir sporcu olan M.R.'yle karşılaştığımda, köpeğinin ne kadar güzel olduğu konusunda iltifat ettim kendisine. Çok üzücü bir şekilde, onu öldürmek zorunda olduğunu söyledi.

— Onun açlık çekmesindense ölmesini yeğlerim, dedi bana. Bu sözlerden parasız olduğunu anladım ve ona yardım etmek istedim. Skeleton yarışında gümüş kupayı almak istediğini biliyorum, hani şu çelikten bir kızak üstüne yüzüstü yatıp son hızla gitmeye dayanan spor dalı. Onun üstünde çok tehlikeli bir hıza ulaşılabilir ve bir yarışmada birçok sporcu ölebilir. Çoğunlukla, tütün ve içkiye düşkünlükleri yüzünden sinirlerine hâkim olamıyorlar. Pisti son hızla iniyorlar, refleksleri onlara ihanet ediyor ve sonunda kendilerini öldürüyorlar. Bu düşüncelerimi paylaştığım M.R. de benimle aynı fikirde. Kendisi de bir şampiyonluk yarışında düşmüş, az kalsın ölüyormuş. Onu sinirli buldum, sanki bir sıkıntısı varmış gibiydi ve bunu kendisine de söyledim ama ağlamasından korkup gözlerinin dolu olduğundan söz etmedim. Köpeğini öldürmek zorunda kalacağını söyledi bana. İçine düştüğü derin üzüntü, bende de

dile gelmeyen bir acı yarattı. Onun köpeğine ilgi duyduğumu hissedince, karımla benim yanımızdan ayrıldı.

Doktorun davetine uyup kendisiyle yemek yedik. Akli dengemi denetlemek adına beni gözlemledi, kuşkusuz bende "özellikleri belirgin" bazı bozukluklar bulgulamıştı. Ben onun durumunun normal olmadığını biliyorum: Sinirli bir adam, öğrenimi sırasında çok tütün içme alışkanlığı edinmiş. İnsanların, çoğu zaman, sadece kendilerine önemli bir hava vermek için tütün içtikleri kesin, bana kalırsa. Bu yolla gururlu, saygın bir havaya bürünen insanlar var. Saint-Moritz Belediye Başkanı M.G.'ye ziyaretimin nedeni, sadece biraz çene çalmak, kafamı biraz dağıtmaktı. Ama Oscar başkanla konuşmaya girişince, adam birden saygın bir hava takındı. Oscar da hemen ona uydu. İkisi de tütün içmeye koyuldular. Bense, bir teleskoptan dağlara bakıyordum; söylendiğine göre, geyikleri bile görebilirmiş insan. Ama hiçbir şey görmüyordum. M.G.'ye bunun önemi olmadığını söyledim, sonuçta asıl kendisini görmeye gelmiştim, geyiklerle uğraşmanın anlamı yoktu. Herkes gülmeye başladı ama benimle ilgilenmediklerini ve dikkatlerin Oscar'a yöneldiğini hissediyordum. Bu yüzden, onları bırakıp yeniden geyikleri gözlemeye koyuldum. Teleskopu doğru dürüst ayarlayınca, bir tane gördüm. Kendisine baktığımı fark ettiğinde hiç de ürkmedi. Çok net görüyordum onu. Yaşlı ve şişkoydu. Orada olduğumu anlasınlar diye bağırmaya başladım: "Geyik gitti!" Ama kimse bana dikkat etmedi, kimsenin benimle ilgilenecek zamanı yoktu. O zaman da, Oscar'a eve dönmemiz gerektiğini, yemeğin büyük olasılıkla hazır olduğunu söyledim. M.G. ve karısı gülmeye başladılar ama onların kalbinde bana yer olmadığını anlamıştım. Sadece düşünmeyi biliyorlardı, beni deli sanıyorlardı ve tek yaptıkları bana saldırmaktı. Ama başkanın eşi sağlık durumumu sorduğunda, her zaman çok iyi olduğumu söyledim kendisine, gülmeye başladı ve bu kendimi öyle kötü hissetmeme yol açtı ki için için ağlamaya başladım.

Kayınvalidem, karım ve Oscar, yapacak daha iyi bir işleri olmadığı için salona girdiler ve karım benden, onlara yeni yaptığım desenleri göstermemi istedi. Canım hiçbir şey yapmak istemiyordu ve daha önce gördükleri desenleri uzattım onlara.

Bunun üstüne, karım ötekileri göstermemi istedi. Ben de iki aydan fazla bir süredir durmaksızın üstünde çalıştıklarımı alıp hepsini yere fırlattım. Bu hareketimden desenlerimden hoşnut olmadığım sonucunu çıkardılar. "Desenlerim kimseyi ilgilendirmez" diye bağırdım ve duvarda asılı olanları bir bir çıkarmaya başladım. Ama benden özür dilediklerinde, onlara ötekileri gösterdim ve ne anlama geldiklerini söyledim.

Parisliler duyarlı insanlardır, belki onlar beni anlar. Ötekiler desenlerimi anladıklarını söylediler ama onlara yanıt vermedim. Onlara gösterdiğim şeyler, üstlerinde duygusal açıdan hiç tepki yaratmadı. Onlar kafalarında düşünceleri evirip çevirirler, yapabildikleri tek şey budur. Yanlarından ayrılırken içim daralmıştı. Anlaşılmadığımı hissettiğimde bu kadar üzülmemin nedeni, bir ruhumun olmasıdır. Şimdi de böyle olmuştu - odamın duvarındaki desenleri kaldırıp piyanonun kapağının altına sakladım. Yazılarımı kimsenin beğenmeyeceğini biliyorum ama doktor, bence, çevirtmek üzere onlara el koymak isteyecek. Doktorun onların anlamını kavrayamayacağına eminim, benim bir akıl hastası olduğumu, onları kendisine bu yüzden göstermeyi reddettiğimi düşünecek. Karımdan da çekiniyorum, defterlerimi ve dekor tasarılarımı saklayabileceğim bir yer buldum, böylece hevesleri kursaklarında kalacak. Kayınvalidem burada kaldığı sürece kendisiyle hiç tartışmaya girmemek ve böylece olası bir geçimsizliği karıma aktarmasını önlemek yerinde olur. Param yok ve tımarhaneye kapatılmaktan korkuyorum. Hiçbir şeyin farkında olmadığımı sanıyorlar ama asıl isteklerinin bu olduğunu biliyorum, iğreniyorum bundan, kızgın değilim ama iğreniyorum. Oscar'dan ve Emma'dan korkuyorum; ikisi de benim için ölü.

Oscar'ın yanıma yanaşmaya çalıştığını görüyorum. Bu yüzden, şu andan başlayarak, onunla konuşurum.

Kâğıt parası daha da artacak; dolayısıyla, Zürih'ten büyük miktarda kâğıt alacağım, çünkü sıkı çalışmak istiyorum. Bana kötü davranılıyor, gerekli olan şeyler verilmiyor. Kendi kendime bakmam, gereksinimlerimi kendim karşılamam gerek. Tanrı, çözülmesi gereken sorunlar vererek bana olan ilgisini kanıtlıyor. Sık sık bana başarılı olamayacağımı söylediğini duyuyo-

rum ama işin üstesinden geleceğime kuşkum yok, çünkü Tanrı'nın karşımıza çıkardığı sorunlar çözülebilir.

Yarın Oscar, karım ve kayınvalidemle birlikte Zürih'e gideceğim. Kötü insanları sevmiyorum. Diaghielev ve ötekilerin adlarını andım, çünkü bu adlar dikkat çekiciler. Diaghilev'in adını bilerek yanlış yazdım, çünkü ona adının nasıl yazıldığını unuttuğumu göstermek istedim.

Aynı satıra yazmayı sürdürecektim ama Tanrı, Diaghilev'in adının bulunduğu satıra yazmamı yasakladı. Fark ettiğim bir başka hata daha: Tanrı ve Diaghilev'in adlarını büyük harfle yazmışım. Dolayısıyla, tanrının adını küçük harfle yazacağım ki aralarında hiçbir benzerlik bulunmasın.

Oturmaktan yoruldum. Dışarı çıkmalı ama kimseye görünmeden. Benim hâlâ çalıştığımı sanıyorlar. Kendimi sokağa atıp –arka kapıdan çıkarak– yürümeli ve sonra çok yükseklere tırmanmalı, eriştiğim yüksekliği anlamak için aşağıya bakmalı...

Arka kapı, sokak, soğuk. Ötekiler yemek odasında otururlarken, hiç ses çıkarmadan çıktım. İnsanların yapacak işleri olmadığında, başkalarınınkilere burunlarını sokarlar; bu benim asla başıma gelmez. Evden çıktım, çünkü orada beni sevmediklerini düşünüyorum. Doktora rastladım, kızgın gibiydi. Elini sıkmadan önce bağırdım: "Herkes hasta!" (beni dışarı çıkmaya iten ruhumda hissettiğim soğuk ve boşluk duygusuydu). Oscar beni buldu ve geri dönüp çay içmemi istedi. Doktora saldırdığımı düşünüyordu ve onunla barışmamızı istiyordu. Barışmaya niyetim yoktu ve onun buna aracı olmasına karşı çıktım.

Oscar'a büyük çalışmamın konusunu anlattım ve çalışmaktan nasıl yorgun düşmediğimi açıkladım. Anlıyor ve onaylıyor gibiydi (Oscar söylediklerimi seve seve kabul ediyordu). Esini Tanrı'dan aldığınızda, yazarken yorulmayacağınızı göstermeye uğraşıyorum...

Doktor, Oscar, kayınvalidem ve karımla sakin sakin çay içiyordum, birden –konuşmaya katılmak için– onları neşelendirmeye karar verdim. Onlarla herkesin anlayabileceği bir dilde konuşurken aklımda bu vardı – herkesi güldürüp eğlendirdim. – Ama doktor, kendisiyle alay etmek istediğimi sanmıştı. Hemen sözü değiştirdim ve Ruslarla Bolşeviklerden söz etmeye

koyuldum. Ardından, Tanrı'nın karımın ağzından duymak istediği bir şeyi söylemek istedim. Ama karım beceremedi, O'nunla iletişim kuramıyordu – anımsamasına yardım etmek zorunda kaldım. Konuşmayı çok istemiyordum ama Tanrı onların hepsini eğlendirmemi arzuluyordu. Onun arzusuna uyduktan sonra kendimi geri çektim, orada olmamı istemediklerini düşündüm.

Doktor gidecek; ben yerimden kımıldamıyorum ve burada kimsenin onun yardımına ihtiyacı olmadığını göstermek adına, kendisine güle güle demiyorum...

O gelip benimle vedalaştı ve elimi sıkarken çok yazmamamı öğütledi. Kafasını bana bu kadar takmamasını söyledim, o ise Zürih'e gidince uzmana görünüp görünmeyeceğimi sordu. Bilmediğimi, ancak karımın istemesi halinde ona gideceğimi söyledim. O profesörü görmemin çok iyi olacağını, onun çok başarılı olduğunu düşünüyordu. "Bu karımı sakinleştirecekse, giderim" diye karşılık verdim. Anlaşmıştık, elini sıktım.

Aşırı yedim, başıma vurmaya başladı. Kayınvalidem yüzünden böyle oldu, beni cimrilikle suçlamaması için o kadar yedim. Elimden geleni yaptım, bunu gördü. Beni seven Oscar sağlığım için kaygılandı. Aşırı çalışmanın bana zarar verdiğini söyledi ama ben yorgunluğumun nedenini biliyorum. Göğsüm acıyor, başım ağrıyor. Bu akşam az yiyeceğim ve yarın daha iyi olacağım...

Saat sekizde Zürih'te olmak ve uzmanın beni iyi durumda görmesini istiyorsam, erken yatmalıyım. Sinirlerimdeki şu sorundan söz edeceğim kendisine, bu konuyu çok önemsiyorum. Zürih çok ilginç bir kent, kuşkusuz orada yazı yazmayacağım, çünkü geneleve gitmek istiyorum. Fahişeleri anlamaya, onların düşünme biçimlerini çözmeye niyetliyim. Tanrı isterse, birçok kez giderim oraya. Bundan hoşlanmıyor, biliyorum, ama beni sınamak istediğini de biliyorum. Bendeki ruhsal güç günah işlememi engeller. Kadınlara para vereceğim ama buna karşın, onlarla ilişkiye girmeyeceğim. İçimde cinsel arzularla birlikte korku da kabarıyor. Kafama hücum eden bu kanla bunları düşünmeyi sürdürürsem bir kriz geçirebilirim. Beyin kanaması ne demek, bilirim. Paris'te, ilk yıllarımda, tifoya yakalanmıştım. Arkadaşım Sergey Botkin gelip beni tedavi etmişti. Su alacak

param yoktu, tehlikeli olabileceğini hiç düşünmeksizin bir testiden su içmiştim. Akşam dans etmeye gittim ve otele[29] dönüşte çok halsiz düştüm. Diaghilev yakından tanıdığı ve çarın doktorlarından biri olan Doktor Botkin'i çağırdı. Neyim olduğunu bilmediğimden, ateş beni çok ürkütmüyordu. Öte yandan, Sergey Botkin beni görür görmez, durumu hemen anladı – ve Diaghilev'le doktorun bakışmaları beni korkuttu. Söze gerek yoktu, onlar gibi ben de neler olup bittiğini anlamıştım. Botkin beni muayene ederken, göğsümde renkli döküntüler olduğunu fark etti, endişesini gizleyemediğini ve Diaghilev'e bir işaret yapıp onunla yan odada konuşmak istediğini görünce, korkum daha büyüdü. Şimdi yıkılmış olan bir otelde oluyordu tüm bunlar. Gösterişsiz bir oteldi ama elimdeki azıcık parayla daha iyisini bulamamıştım. İşte orada, yüksek ateşten yatağa çivilenmişken, Diaghilev bana birlikte yaşamayı önerdi ve ben de kabul ettim. Kendisine verdiğim desteğin değerini düşününce, onu terk etmemden korkuyordu. Sonra kaçmak istedim. Yirmi yaşımda, henüz Tanrı'nın bir parçası olduğumu bilmeksizin, sürekli ağladım, neye karar vereceğimi bilemedim. Yaşamdan korkuyordum, tıpkı annem gibi. Bunu ondan almıştım: Ama bunu kabul etmek iğrenç bir duyguydu. Diaghilev, yatağıma oturmuş, bana baskı yapıyordu. Ondan korkuyordum, o kadar ki bir türlü durmayan gözyaşları arasında isteğini kabul ettim. Ölümün ne olduğunu anlamıştım artık. Kaçmam olanaksızdı – ateşim vardı, yalnızdım. Susadım ve Diaghilev'den bana portakal getirmesini istedim. Sonra elimde bir portakalla uyudum, uyandığımda portakal yere düşmüş, ezilmişti. Uzun süre uyumuştum ve başıma gelenin farkında olmayacak kadar bilincimi yitirmiştim. Ölüm değildi bu ama Diaghilev bana ürkütücü göründü. Sonunda tifodan ötürü ateşimin çıktığını anladım. Daha önce, çocukken, bir kez daha bu hastalığa yakalanmıştım ve bedenin üstündeki lekelerden anlaşıldığını anımsıyordum.

Karım içeri girip beni öpüverdi. Çok mutlu oldum ama Tanrı sevincimi göstermeme izin vermedi. Karımın değişmesini istiyor...

29 Opéra Caddesi'ndeki Hollanda Oteli, sonradan yıkıldı.

Botkin öldüğünde, cesedini bir katafalkın üstünde gördüm. Bu ölümü çok iyi anlıyordum ama Tanrı birden beni dehşete düşürdü ve ötekiler gibi ölüyü öpmeden çıkıp gittim. Böyle bir törene katılamayacaktım. Aile ağlıyordu ve üzgünmüş gibi yapan yakınları dairenin içinde, tabloların değerlerini saptamaya çalışarak gezinip duruyorlardı. Botkin'in karısı, kocası gibi ince zevkli biri değildi, dolayısıyla cenazeden sonra her şey satıldı. Sergey Botkin o tablolarla tüm daireyi doldurmuştu, sadece eski ustaların tablolarını satın alıyordu. Çağdaş resimle ilgilenmeyen insanlar vardır, çünkü onun gerçek sanat olmamasından korkarlar ve birer uzman olduklarını göstermek adına eski tabloları alırlar. Birçok sanat amatörü olmasına karşın, aralarından hiçbirinin bir şey bilmediğini itiraf edecek cesareti olmadığını fark ettim. Bu ödleklik eleştirmenlerin onlar üstünde yarattığı kaygıdan ileri geliyor, amatörleri aptal yerine koyan ve bir tablonun onlara açıklanmasını zorunlu gören eleştirmenlerin eseri olan bu kaygı yüzünden, insanlar onların düşüncelerine saplanıp kalıyorlar. Duyan da sanatın onlarsız olmayacağını ve kimsenin, bir sanat yapıtı üstüne, onların onaylamadığı türden bir yorum getiremeyeceğini sanır. Ama ben eleştirmen adının ölümle eşdeğer olduğunu biliyorum.

Bir gün, gemiyle New York'tan Boston'a giderken, bir adamla çok ateşli bir konuşmaya girmiştim, beni buna o kışkırtmıştı. Bir Rus casusuydu. Beni anarşist sanmıştı, bu düşünceyi onun aklına ne getirmişti, bilmiyordum. Kafası kötü düşüncelerle doluydu, onun da benden hoşlanmadığı belliydi. Bunu anlayınca, tetikte durdum. Konuşmayı sürdürerek, benim iç siyaset konularındaki düşüncelerimi öğrenmek istiyordu yalnızca. Ben de onu şaşırtmak için sorduğu sorulara sorularla karşılık vermeye başladım. Onu etkilemek adına sesimi yükseltmiştim, bunun üstüne, o bunu öfkelendiğimden yaptığımı düşünerek, sinirleniyormuş gibi yaptı. Ama kızgınlığı gerçek değildi, çünkü yüzü hâlâ cansızdı. Ondan çok daha iyi bir oyuncu olduğumdan, eleştiriden ve eleştiri yapanlardan söz açtım. Dinliyordu ama aradan zaman geçince, bana karşı gelmekten yorulup konuyu değiştirmek üzere sözümü kesmeye çalıştı. Buna izin vermedim – bu kez gerçekten öfkelendi. Gerçekten

bıktığını anlayınca, eleştirmenler üstüne sözlerimi tamamlamadan kestim. Sonradan, karıma benim bir nihilist olup olmadığımı sorduğunu öğrendim. Nihilist ve nihilizm ne demek bilmem. Ben İmparatorluk Dans Okulu'nda öğrenim gördüm, orada bu sözcüklerin ne anlama geldiğini öğretmezler, o zamandan evliliğime dek de çevremde siyasetten söz edilmedi. Ondan sonra, yaşamdaki tehlikeler ve zorunluluklar yüzünden siyaseti öğrenmek durumunda kaldım. Kolayca eleştiriden vazgeçilebilir. Öte yandan, iyiyle kötüyü ayıramayacaklarını düşünenler için yararlı olabilir o. Eleştiri yazıları yazılmasının tek nedeni paradır ve bugünün insanları ondan vazgeçemez işte, para gereklidir. Belli bir özen isteyen bir iş olmasına karşın, bu ille de sanat sevgisiyle yapıldığı anlamına gelmez. Bunlar kompozisyondan başka bir şey değildir ama sanatçı sanata yaşamını adar. Bir sanatçıyı beğenmeyen eleştirmenler –önyargılı düşünmeseler bile–, onun adını beş paralık etmekten çekinmezler. Ama bütünüyle kişisel bir düşünceyi öne sürmek ve halkın tutumunu göz önünde bulundurmamak, bence bencil bir harekettir. Buna karşın, alkışlar bir düşüncenin değerini taşımazlar; izleyicilerin sanatçıya duydukları sevginin bir kanıtıdır onlar yalnızca. Ben eleştirmenlerin pek önemsemediği bu alkışları yeğlerim; onların önemi yadsınamaz. Eleştirmenler, sadece, ne kadar üstün bir zekâya sahip olduklarını kanıtlamak üzere, ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Kendilerine pek kulak asılmayan Paris'te, izleyicileri etki altında bırakamadıklarını görmek canlarını sıkar. Ünlü eleştirmen Calmette (siyaset üstüne de yazardı), *Bir Kır Tanrısının Öğleden Sonrası* için, onun açık saçık olduğunu ileri süren rezil bir makale yazdı. Oysa onu hazırlarken kafamda hiçbir sapkın düşünce yoktu. Yaratım süreci kendi adıma büyüleyiciydi. Sadece kendim için yapmıştım onu, dekoruna kadar her şeyiyle ilgilenmiştim – Leon Bakst dekor işini iyi anlayamamıştı. Bu balenin hazırlanışı çok zaman istiyordu ama Tanrı'nın yanımda olduğunu hissettiğimden, canla başla çalışıyordum. O "kır tanrısı"nı sevmiştim, halka da sevdirdim. Bununla birlikte, Rodin imzalı, övgü dolu bir eleştiri de yayımlanmıştı ama yazması için ona baskı yapan Diaghilev'di. Rodin zengindi, paraya hiç ihtiyacı yoktu, kendisine çok baskı

yapılmıştı, ilk kez böyle bir makale yazıyordu. Üstelik, yazmayı sevmediğinden, ne yapacağını şaşırmıştı.

Beni model alarak mermer bir yontu yapmayı tasarlıyordu ve ön çalışma olarak birkaç desen yapmak istedi. Ama bedenimi çırçıplak görünce, onu o kadar kusursuz buldu ki tüm eskizlerini yırtıp attı – ben de onun evinden çıkıp gittim, arkadaşlığından çok etkilenmiştim. Onun makalesi Calmette'inkiyle aynı gün yayımlandı. Diaghilev Bakst'la konuşurken, halkın Calmette'le alay ettiğini öğrendim, tiyatro eleştirmeni olarak tüm saygınlığını yitirmişti...

Kendisi de eleştirmen olup bir St. Petersburg gazetesinde yazan Svetlov, Calmette'in etkisinde kaldı. Diaghilev ondan, Rus Balelerinin kurgu aşamasında yardımcısı olmasını istemişti, ama Svetlov bunların başarısız olacağını düşündüğünden halka hemen bu düşüncesini aktardı, başka gazetelerin kendisinden önce davranmasından korkuyordu. Düzenli olarak *Le Figaro*'yu[30] okuyan Svetlov, Saint-Petersburg'dan ayrılmadan önce, büyük olasılıkla o gazeteyi almıştır. Ama *Le Matin*'i okumadığından, Rodin'in makalesinden hiç haberi yoktur. Haberi olsaydı, kesinlikle Calmette'in tarafında olmak yerine, ötekinin düşüncesine kulak verirdi. Paris'e geldiğinde, yaşadığı şaşkınlığa değinmeden edemeyeceğim. Yanıldığını anlayınca benden kaçtı. Bense, oynadığı çirkin oyuna karşın kendisiyle karşılaşmaktan korkmuyordum, onun gibilere karşı kendimi pekâlâ savunabilirdim. Onun karşısında dimdik durmaya ve asla eğilmemeye kararlıydım. Benim balelerimi sevmediğini söylemeyi sürdürdü, ama ondan sonra bana ilişkin tek bir satır bile yazmadı. Bir bale tarihi yazarken –onu bilmemesine karşın–, benim adımı bile anmadı. Kısacası, beni görmezden geliyordu. Her şeye karşın bu beni üzdü, çünkü Rus Baleleri için çok çalışmıştım. Diaghilev çılgına dönmüştü ama bunu göstermekten kaçınıyordu. Svetlov'a gelince, o eleştirilerinde Calmette'ten etkilenmediğini göstermek için bu kitabı yazmış ve bir yandan da, herkes onunla alay ettiği için kendini kanıtlamak adına yayımlamıştı.

30 O dönemde, Calmette *Le Figaro*'nun müdürüydü.

Karsavina'ya âşıktım. Beni biraz tahrik ediyordu çünkü çok güzeldi, ama kendisiyle flört etmenin bir yolu yoktu ve bu beni çileden çıkarıyordu. Paris'te ona kur yaparak, kendisini ne kadar arzuladığımı göstermek istedim. Bunu gayet iyi anladı; ama evli olduğundan arzularıma karşılık veremedi. Hatalı bir hareketti bu. Elini öpüp, kendisinden hiçbir şey istemeyeceğimi söyledim; bu onu mutlu etmiş gibiydi. Kendisiyle beş yıl çalıştığımdan, Karsavina'yı iyi tanırım. O zamanlar gençtim, sık sık aptalca davranışlarda bulunuyordum, örneğin Karsavina'yla kavga ediyor ve özür dilememek için saldırgan bir tavır sergiliyordum. Onu çekici bulduğumu anlayan Diaghilev'in, Karsavina'yı benden uzaklaştırma çabası gözümden kaçmamıştı. Karsavina tartışmayı kesmek için zevzekliğe başvuruyordu ve onu sevip arzulayan ben, bundan tiksinti duyuyor, acılar içinde kıvranıyordum. Ayrıca, kendisine saldırdığımı düşündüğünden ötürü ağlıyordu.

Oyunlar[31] balesini hazırlamayı sürdüremeyecek denli bitkin hissediyordum kendimi, bu balenin konusu flörttü ve başarılı olamamıştı, çünkü esin gelmek bilmiyordu. Başlangıcı fena değildi, ama sonrasında beni öyle yıprattılar ki gerisini doğru dürüst getiremedim. Aşklarından birbirlerini kovalayan üç gencin öyküsüydü bu. Ancak yirmi iki yaşımda yaşamı anlamaya başladım. Bu balenin öğelerini tek başıma bir araya getirmiştim. Ünlü besteci Debussy, ısrarla, konunun gelişimini kâğıt üstünde görmek istedi. Diaghilev'den yardım istedim, o da Bakst'la birlikte bunu kaleme aldı. Ama düşünce benimdi.

Övülmeyi seven Diaghilev, bu balenin kendi yapıtı olduğunu anlattı durdu: Başarı kendinin olsun istiyordu. *Kır Tanrısı*'yla *Oyunlar*'ı kendine mal etmesi benim hiç umurumda değil, çünkü o iki baleyi Diaghilev'le birlikte olduğum "dönem"in etkisi altında yaratmıştım. *Kır Tanrısı*'nın ta kendisiyim, *Oyunlar* da Diaghilev'in düşlediği yaşamı anlatıyor. O, iki tane âşık oğlan olsun, kendisi de onlarla sevişsin istiyordu. Balede oğlanların yerine iki genç kız vardı, Diaghilev'in rolündeyse genç bir

31 Koreografisi Nijinsky'ye, müziği Debussy'ye ait olan bu bale Paris'te, 1913 yılında sahnelendi.

adam. Üç erkek arasındaki aşk sahnede anlatılamayacağından, kişileri değiştirmek gerekmişti. Doğaya karşı gelen bir aşktan duyduğum tiksintiyi herkese hissettirmek istemiştim ama bu balenin sonunu bir türlü getiremedim. Debussy de konudan hoşlanmamıştı ama kendisine müzik için on bin altın frank verildiğinden, işini bitirmek zorunda kalmıştı...

Yarın Zürih'e gitmek gerekiyor, o yüzden uyuyacağım...

Yatmadım; bir yandan hazımsızlık, bir yandan baş ağrısı. Bu hoşuma gitmiyor, bitsin istiyorum. Tanrı'dan öğüt istedim, bana yatmamamı söyledi. Trende uyurum diye düşünüyorum, çünkü Oscar'dan ve kayınvalidemden gına geldi, oysa onlar buraya geleli sadece bir gün oldu. Onlarla konuşmak hiç içimden gelmiyor. Annesine iletsin diye karıma söyledim bunu. Zürih'te yazmak olanaksız olacağından, yapıtımı kesinkes bitirmem gerek. Karım bunu kabul etti ama bana yanıt vermedi. Yüzünü görmeye katlanamadığım annesinin kafasından neler geçiyor, bilmiyorum. Ancak bugünkü yemekte onu gözlemleyebildim. Bir mandalina istedi, ben de benimkini kendisine verip onun yerine bir portakal yiyebileceğimi söyledim. Hiçbir şey demeden aldı ve ben de bundan hiç hoşlanmadığımı belli ettim. Oscar da benim tarafımı tuttu, mandalinayı geri aldım, bir yarısını Oscar'a, bir yarısını da karıma verdim ama karım onu benim yemek istediğimi düşünerek geri çevirdi. Ben de mandalinayı yeniden kayınvalidemin tabağına koydum, buna karşın yemeyi reddetti ve tek söz etmedi. Hiçbir şey belli etmemesine karşın sitemim ona dokunmuştu. Bana Diaghilev'i anımsatıyor. Duygularını saklama sanatının tüm inceliklerini bilen, mükemmel bir komedyen o. Ben de iyi bir oyuncu olduğumdan, ne kadar yetenekli olduğunu görebiliyorum. Ama onun aslında nasıl bir kadın olduğunu da biliyorum, daha Budapeşte'de, gözaltında tutulduğum süre içinde, yaşamda da aynı komediyi oynadığını fark etmiştim.

Beni yatağa yollamalarını istemiyorum,[32] sadece Tanrı isterse yatarım. Karıma "geliyorum", dedim ama bu daha uzun zaman oturup yazmama engel değil. Çalışırken rahatsız edil-

32 Karısı onu yatmaya çağırır.

mekten nefret ediyorum. Bana neyin gerektiğini biliyorum: Yardım görmek, evet, ama rahatsız edilmek değil.

Hizmetçilerle tartışmaya girmeyi sevmiyorum. Ben paylaşmaktan hoşlanıyorum. Kayınvalidem iradelerini gösterdikleri zaman hizmetçileri sevmiyor; onlarla anlaşamıyor. Ben kendimi onların düzeyine çekmeyi biliyorum ama bu şekilde iyi niyetimi sergilerken de, onları şımartmamaya özen gösteriyorum; bu, benim yapacağım iş değil.

Kayınvalidemin yaşamını anlatmak istiyorum. Ama benim de onun gibi bir komedyenden başka bir şey olmadığım söylenecektir. Doğrudur ama arada bir fark var, o bir kadın, bir drama sanatçısı, bense bir erkek ve bir dansçıyım. İnsanlar dansçılara güvenmediğinden, bir dansçı olmak ne demek onlara anlatmak istiyorum... İnsan olarak kayınvalidemi seviyorum ama yaşamda takındığı tavır yüzünden, kendisine hiç saygı duymuyorum. Hiç duyarlı biri değil.

Kafamdan kan çekiliyor, sinirlerim geriliyor. Ölümün çevremde dolandığını hissediyorum ve ölmemek için Tanrı'dan yardım istiyorum...

Güzelliğe düşkün olduğumdan, güzel bir el yazısıyla yazmak istiyorum. Kayınvalidem sürekli keyifsiz olup sık sık sinir krizlerine tutulduğu için güzelliğini yitirmiş. Budapeşte'de kaldığım sürece, sık kriz geçirmesinin, insanlarla durmaksızın bağıra çağıra tartışmasından kaynaklandığını yineleyip durmuştum kendisine – ama bana inanmak istemedi – kimseye inanmaz. Yoksulları, sıradan insanları severmiş gibi yapar ve şoförlerin elini sıkar. Ne var ki bunu öyle beceriksizce yapar ki karşısındakiler kızarıp bozarır, onun kendileriyle alay ettiğini sanırlar. Öte yandan, acı çeken insanları görünce ağlarken, güzelliği yeniden ortaya çıkar. İşsizlere iş bulduğu zamanlarda iyiliksever bir ruhu olduğu söylenir. Bir kezinde, karım annesine kızıp ağlamaya başlamıştı, işin ucunun bana da dokunduğunu düşünüp çıkıp gitmiştim. O günden beri, kayınvalideme hiç güvenmem. Kapalı bir kişiliğim olduğunu düşünebilir, çünkü kendisine hiç ilgi göstermedim. Buna karşın, çok sık onunla kavga edecek yer aradım, çünkü canımı sıkıyordu ve gün geçtikçe kendisiyle anlaşamadığımı daha çok belli ediyordum.

Onun öfkesi iki kat büyüyorsa, benimki üç kat büyüyordu – on sekiz aylık gözaltı sürem boyunca, bu şekilde didişmekten kendimizi alamadık. Kavgacı insanları sevmem ve onların yaşamlarını anlatıp birilerine zarar vermelerini engellemeye çalışırım. Yazılarımı okumaktan hoşnut olmayacak birçok kişi vardır kuşkusuz. Bunlar beni parçalara ayırmak için hiçbir şeyden sakınmazlar ama Tanrı'dan beni eleştirenlerin silahlarını almasını isteyeceğim ve onlara ancak Tanrı isterse karşılık vereceğim. Halk beni anlayacaktır, onlar ve ben, Tanrı'nın sevgili kulları olduğumuzu ve bize yardım edeceğini biliyoruz, Tanrı'ya benden esirgemediği sevgi için şükredeceğim. Ben bir yoksuldan, bir dilenciden başka bir şey değilim –ne başımı sokacak bir yerim, ne yiyeceğim var–, hiçbir şeyim yok. Kayınvalidemin mermer sütunlarla bezeli, üç katlı bir evi var. Benim hiç hoşuma gitmeyen ve tuhaf bir yapı olduğunu düşündüğüm bu evi seviyor. Öte yandan, orada sürüyle güzel, eski resim, goblen halıları var. Eski olan hiçbir şeyi sevmem ben, kanımca, antika eşyalardan ölüm kokusu yükselir. Yaşlı insanları severim, evet, ama eski kafalı olanları değil. Benim ruhum Tolstoy'unki, Beethoven'inki, Wagner'inki gibi gençtir. Onların hepsini severim ve Tolstoy üstüne ne düşündüğümü söyledim: O da, tıpkı Beethoven ve Wagner gibi, Tanrı'nın bir parçasıdır.

Zürih'e gitmeden önce içimden hiçbir şey yapmak gelmiyor. Herkes sinirli gibi. Hizmetçilerin aptallıkları üstlerinde, çünkü Tanrı'yla bir olmuyorlar. Ben O'nunla yaşadığım için asla aptallaşmam. Amacım şaka yapmak değil, sadece gerçeği söylemek. Oscar Zürih'e telefon ediyor. Kimsenin kendisini tanımadığını bildiğinden ve adını doğru anlamayacaklardan endişelenerek heceliyor: Pardany derken, tüm heceleri vurguluyor. Adımın bilinip bilinmemesini artık umursamıyorum, benim asıl merak ettiğim, insanların, yoksul olduğumu anladıklarında bana sırt çevirip çevirmeyecekleri.

Henüz bir öğrenci olduğum zamanlarda, yatağımda canımın istediği gibi kitap okuyabilmek üzere hasta numarası yapıp odama kapanırdım. Zürih yolculuğu konusunda: Herkes çok öfkeli görünüyor, çünkü ben büyük bir umursamazlık sergiliyorum. Bu yolculuk saçma ama gene de gideceğim; çünkü Tanrı

böyle istiyor, aynı şekilde, kalmamı isteseydi kalırdım. O'nu anlamaya başladım, devinimi O'nun yarattığını biliyorum. Dolayısıyla, bana güç vermesi için kendisine yalvaracağım.

İşte herkes trenin kalkış saatini unuttuğundan iptal edilen o yolculuğun öyküsü bu. Oscar, kayınvalidem ve karım bu konuda Louise'e güvenmişlerdi ama o, istasyon görevlisinin kendisine söylediği şeyi unutmuş gitmişti. Karım ve kayınvalidem çılgına dönmüştü. Ben, bir yandan gülerek, onlara bunun Louise'in hatası olmadığını anlatmaya çalışıyordum ama kayınvalidem bakışlarını üstüme dikince, savaş zamanlarında tren saatlerinin sık sık değiştiğini söyledim. Ne var ki, kayınvalidem bunu sırf Louise'i korumak için söylediğimi düşündüğünden, tartışmayı kesmek ve konuyu değiştirmek istedim. Kayınvalidem de, karım da öfkeli, Oscar huzursuz ve ben sakince oturup çevremde olup bitenlere bakıyorum. Tanrı sakin olmamı söylüyor ama neyin ters gittiğini görmekten alamıyorum kendimi – örneğin insanlar heyecanlarını saklamaya çalıştıklarında benizleri atıyor. Kayınvalidem ve karım bembeyaz olmuşlar, hafifçe titremeye başlamışlardı. Bende solgunluktan eser yoktu. İnsanın heyecanını saklaması zor olsa gerek.

Karım yanıma gelip Kyra'ya bir daha geri dönmeyeceğimi söylememi istedi. Çok heyecanlıydı, boğazı düğümleniyordu, beni asla bırakmayacağını söyledi. Gözyaşları içinde Tanrı'nın ayrılmamızı istemediğini haykırıyorum.

Karım benden korkmuyorsa Zürih'te kalmam; aksi takdirde tımarhaneyi yeğlerim. Hiçbir şeyden korkmuyorum. Karımın içi parçalanmış, benim de yüreğim acıyor, benden korkmuyorsa eve geri döneceğimi yineliyorum kendisine. Ağlamayı kesiyor, bana ne olursa olsun, ne kendisinin ne de Kyra'nın beni bırakacağını söylüyor. "O zaman çok iyi" diye yanıt veriyorum. Sonra, yanımdan ayrıldı: Birbirimizi anlamıştık.

El yazımın fotoğraflanmasını isterdim, çünkü benim için canlı o. Dediğim şekilde çoğaltılırsa, insanlar onda yaşamı görürler. İnsanı yüzünden tanıyabildiğim için, üzülecek bir şey olmadığında, acı çekilemeyeceğine kesin gözüyle bakıyorum. Herkes beni görebilsin diye büyük otellere gidip geleceğim.

Karım izin verseydi, ben orta karar bir oteli yeğlerdim. Ama kirli bir otelde asla barınamayacağını düşünüyor o; bununla birlikte, bir saraya gitmemizi engellemek için birtakım dolaplar çevirmem gerekecek (Her şeyin ötesinde, bir dairede yaşamak isterim). Herkesi kendime çekmek istiyorum; aklın ölümünden başka hiçbir şeyden korkmuyorum. Aklımı yitirmeyeceğim ama ağlamakta üstüme yok. Hatalarımın yanında, bendeki kusursuz yanların da fark edilmesini sağlayacağım – böylece insanlar beni görünce kaçmazlar belki. Ben her sevgi dolu insan gibi sıradan biriyim.

Yeryüzünde Tanrı'yı aldatabilecek hiçbir sanatçı yoktur. Tanrı'nın ve sanatçının ne olduklarını çok iyi biliyorum, kaygılanacak hiçbir şeyim yok. Clemenceau yakında acı çekecek. Ama umarım, tüm o diplomat takımının maskesini düşürmeyi başarır ve onca sevdiğim, mutlu olmasını istediğim Fransa'yı korur. Savaşa neden olan tüm o hizipçilerin ortaya çıkarılmasını istiyorum. Clemenceau zengin, hiçbir şeye ihtiyacı yok ve rahatlıkla onun "satın alınmadığını" düşünebilirim. Çünkü böyle şeyler oluyor, siyasetçiler insanları satın alıyorlar, üstelik sadece parayla yapmıyorlar bunu, ayrıca sözler veriyorlar. Clemenceau, Alsace-Lorraine'i geri almanın Fransa'nın yararına olacağını düşünüyor. Ama bu sorun ancak barışçı yöntemlerle çözülebilir. Wilson'la anlaşan Clemenceau, onun hazırladığı tasarıyı kabul etti. Alsace'ta olduğu gibi Fransa'da da, haksız şekilde vatandan koparılmanın acısıyla kaç aile gözyaşı döküyor, kim bilir! Fransızlar Almanları sevmiyor – bu karşıt duygunun nasıl geliştiğini ve Fransızlara *Boche*[33] sözcüğünü kullanmayı neyin öğrettiğini biliyorum. Savaş istemiyorum ve tüm dünyanın barış içinde yaşamasını diliyorum. Kavga dövüş olmasın artık! Babalarının arkasından ağlayan Alman çocuklar da var. Alman olmamama karşın, Almanları severim. Ben bir insanım – hiçbir partiye üye olmayan ve sadece insanlığa karşı sevgiyi, karşılıklı sevgiyi anlamak isteyen bir insan. Canavarlıklara son verilsin artık! Ben yeryüzünde cenneti istiyorum, ben Tanrı'nın vücut bulduğu bir insanım. Söylediklerimi yapın, hepiniz Tanrı'ya

33 (Küçümseme yollu) Alman (ç.n.).

benzeyeceksiniz. Hatalarım var, onları düzeltmeye çabalıyorum. Hoşuma gitmek isteyenler bana öykünsün. Geçmişteki yanlışları unutmalı. Hayvanları seviyorum – yabanıl olanları değil. Hayvanları öldürmemeli, çünkü onları Tanrı yarattı. Genelde, insanın, babasının menisiyle anasının karnında doğduğu söylenir – ama ben diyorum ki, meni ilk insandan değil, Tanrı'dan gelir. Kimileri insanın maymundan geldiğini söylüyor, ama maymunlar da Tanrı'nın menisinden gelirler. Başkaları onların kökeninin bambaşka olduğunu ileri sürüyor. Ben de onlara o "bambaşka köken"in Tanrı olduğu yanıtını veriyorum. Ruh sonsuzluktur ve ben ruh olduğum için sonsuzluğun ta kendisiyim. Asla ölmeyeceğim. Ama insanın aklı kısıtlıdır, bedenle birlikte ölür. Her şeyin kökeninde onun olduğu sanılıyor, uçakların, zeplinlerin onun sayesinde doğduklarına inanılıyor. Uçaklar ve zeplinler gerçekten de aklın ürünleridir, çünkü içlerinde yaşam vardır ve ikisi de hareket edebilir. Uçak, sezgileriyle Tanrı'nın varlığını pekâlâ hisseden ama O'nu henüz çok iyi anlayamayan –bu yüzden de yollarını şaşıran– Fransızlardan biri tarafından bulunmuştur. Özetle, aynı ilkelere dayandırılmış zeplin ve uçak aklın ürünleridir. Uçakta kuşa öykünülmüştür. Buna karşın, uçak bir alüminyum yığınıyken, kuş gerçek yaşamla doludur. Bilginlerin zepline duyduğu hayranlığın nedeni onun işlevsel değeridir. Çok sayıda insan taşıyabilen motorlu bir araçtır o, bu da savaş zamanlarında çok önemlidir. Almanlarda bu aletlerden bir sürü vardı, onlardan çok şey bekliyorlardı ama her şey bir sürü insanın ölümüyle sona erdi.

Karımın annesi özür dileyip odama girdiğinde, kendisine buna gerek olmadığını, izin almadan da odama girebileceğini söyledim. Hiç rahatsız olmadan, gürültüde, bağırış çağırış içinde çalışabilirim. Bir süre düşündü, ardından kesinlikle buna alışmış olmam gerektiğini ve böylesinin çok iyi olduğunu dile getirdi. Ama "böylesi çok iyi" derken, başka bir şey düşünüyordu – aramızda bir yanlış anlaşma olsa gerekti...

Karım geldi, beni öptü ve öpücüğünde Tanrı'nın soluğunu buldum: Aşkta tanrısal bir şey vardır. Küçük Kyra'nın sesini duyuyorum. Beni o kadar seviyor ki, bir daha dönmemecesine

gideceğimi söylediğim anda ağlamaya başladı. Evet, beni anladı ve ağlamaya başladı.

Bu kitabın Almancasını[34] Louise'e göstermek niyetindeyim, onun için neler yazdığımı okusun. O, Zürih doğumludur ve tam adı Louise Hamberg'dir. Elbet bir gün, biri onu ilgilendiren bölümleri gösterir kendisine. Louise'i arkadaşım olarak görüyorum, bana yürekten bağlı. Kendisiyle asla flört etmediğim için benden hoşlanıyor; hiç sözünü etmiyor ama ben anladım, beni seviyor...

Kâğıdın pahalılığı daha küçük yazmaya zorluyor beni. Savaşın erkenden sona ermesinden korkan tüccarların, çıkarcıların işi bu. Dükkân sahipleri savaş yüzünden fiyatları arttırdıkları söylentisini yayıyorlar. Tanrı bir dükkâna cebimde para olmaksızın girmemi buyurmuştu: Oraya ortak olduğunu düşündüğüm bir kadın, satın almak istediğim defterler için çok yüksek bir fiyat söyleyince, başka bir satıcı kadına gitmiştim, o çok daha ucuz bir fiyat vermişti. Onu yeğleyince, öteki çok bozulmuştu.

O insanlar için iyi bir müşteriydim ben; *dekorlarımda* kullandığım boyaları ve kâğıtları onların dükkânından alıyordum. Para harcamak zorunda olmak umurumda değildi, ama aldıklarımın ne kadar pahalı olduğunu gördükçe işimden vazgeçmek durumunda kalacaktım. Bununla birlikte, Tanrı bana yardım edeceğine söz vermişti ve kendisine duyduğum güveni kanıtlamak adına her türden boya ve kâğıt alışverişimi sürdürdüm (Boyaların kurumasını engellemek için nasıl sulandırılmaları gerektiğini biliyorum). Tüccarlar tüm mallarına aşırı yüksek fiyatlar koyuyorlar ve bunun nedenini savaşa bağlıyorlardı. Bir yıldan fazla bir süredir Engadine'de yaşayan biri olarak, onların çevirdikleri tüm dolapları biliyorum (Bütün gün boyunca, Tanrı'yı yanımda duyumsayarak çalışıyor ve uyurken de O'nu düşünüyorum). Hem uyuyup hem düşünmenin olanaksız olduğu söylenir. Bu doğrudur: Çünkü uyurken ben düşünmektense algılıyorum. Beni doğru anlayın! Ben yazdığım şeyleri düşünmüyorum – hissediyorum.

34 Nijinsky kitabının tüm dillere çevrilmesini umuyordu.

Müşterilerini kandıran tüccarlardan sürüyle var. Bundan sonra, çok daha küçük yazacağım, kâğıttan kazanmak amacıyla ufacık harfler kullanacağım. Dükkân sahipleri parası olanın geri zekâlı olacağına inanıyorlar kolayca. Aslında geri zekâlı olan kendileri, müşteriyi hoşnut etmektense sadece para kazanmayı düşünüyorlar. Ben insanlarla arkadaş olduğumdan, kimseyi aldatmamaya özen gösteririm.

Savaşların ticari nedenlerden çıktıklarını ve halklar kendilerine başka bir yaşam biçimi bulmazlarsa, ticaretin dünyayı yok edeceğini düşünmek bile dehşet verici – bu insanoğlunun sonu olur. Yaşamlarını ticarete, o boş işe adayanlar, çok ender olarak Tanrı duygusunu hissederler – ve Tanrı onları sevmez; o sadece emekçileri sever. Herkesin birbirini severek yaşamasını isterim. Gereksinim duyduğum ve dikkat ettiğim şeylere bağlanırım, bunlara başka şeyler de eklemeliyim. O satıcı kadın beni kandırdı: Üç müsvedde defterini bana çok pahalıya sattı. Dükkânlardan, fabrikalardan nefret ediyorum, umarım hepsi yıkılır. Üstüne inşa edildikleri toprağı kirletiyorlar, oysa ben o toprağı çok ama çok severim ve korumak isterim.

Yahudi kıyımına son. Keşke insanlar yaşamımızın kısa olduğunu ve kötü olan her şeyden vazgeçilmesi gerektiğini sonunda anlayabilseler. Yeryüzü boğuluyor. İnsanlar depremlerden korkuyorlar ve Tanrı'ya dua edip bu gibi felaketlerden kendilerini kurtarması için yalvarıyorlar. Oysa ben onları arzuluyorum, çünkü ancak o zaman yeryüzünün soluk alabileceğini biliyorum. Gerçekte ne olduklarını bilmeyen insanlar Tanrı'yı suçluyorlar. Yanıldığım, hiçbir şeyden anlamadığım ileri sürülecektir, çünkü jeoloji okumadım. Tamam, bu doğru. Ama yeryüzünün ruhuna inandığımdan, onun canlı olduğunu biliyorum. Bir zamanlar, bir güneş ve parıltılı, küçük yıldızlar vardı. Ayrıca ay ve üstünde hiç kimsenin yaşamadığı Mars gibi gezegenler vardı. Birileri diklenip nasıl olup da böyle hiç görmediğim şeylerden söz edebildiğimi soracaklardır. Ama ben bakmadan görebilirim, bunu yaparken sadece duygularımdan yardım alırım. Şeyleri algılamak için ille de gözler gerekmez dediğimde körler beni iyi anlayacaklardır. Bazı gezegenlerde sevgi ve barış içinde yaşayan insanlar vardır. Kuşkusuz tüm gökbilimciler bana kar-

şı gelecekler. O aptal, o cahil Nijinsky'nin gökbilime ilişkin hiçbir şey bilmediğini söyleyeceklerdir (Atmosferi incelemelerine yardım eden teleskoplar icat ettiler). Onlara göre ben deliyim, değil mi ki anlayamayacağım şeylerden söz ediyorum. Ne var ki onları gayet iyi anlıyorum, çünkü ben Nijinsky adındaki insanın bedenini mesken tutmuş ruhum. Gözlerimi oyup yerinden çıkarsalar bile, onlarsız da yaşayabileceğimi biliyorum.

Tanıdığım kör bir Fransız general her gün karısıyla birlikte gezmeye çıkar. Yaşamdan keyif alır ama kendini mutsuz biri olarak görür, öte yandan bunu belli etmemek için herkese gülümser. O kendine özgü tutumu ve başını dik tutma şeklinden onun mutsuz olduğunu anlıyorum. Kendisine acıyorum ve sevecenlikle, ona kör olmaktan korkmadığımı söylemek istiyordum. Ama derdimi anlatamadığımı fark edince, bu işi başka sefere bıraktım.

Mars'ta yaşam olmadığını biliyorum. Donmuş bir gökcismi o, –milyonlarca yıl önce– tıpkı yeryüzü gibiydi. Yeryüzünün de yazgısı aynı olacak ama ancak yüzyıllar sonra gerçekleşecek bu, daha önce değil. Şu anda soluk alamıyor; o yüzden, hepinizi bana kulak vermeye ve fabrikaları kapatmaya çağırıyorum; bence, gezegenimizin yaşaması buna bağlı.

Hastabakıcım bir geri zekâlı, –içiyor, bunun kendisine iyi geldiğini sanıyor, oysa içki onu öldürüyor. Ben Kurtarıcı'yım, Nijinsky'yim, İsa değil; ama onu severim, çünkü bana benziyordu. Tolstoy'u da severim, çünkü bana benziyordu. Görevim dünyayı boğulmaktan kurtarmak. Siz, bilginler, kitaplarınızı bir kenara bırakın ve bana gelin. O kadar çok şey biliyorum ki hepinize yardım edebilirim, ben Tanrı'daki insanım, ölümden hiç korkmam. İnsanların benden korkmaması için yalvarıyorum; hatalarımla ben de herkes gibi bir insanım. Elbet düzeleceğim, beni öldürmeyin çünkü hepinizi aynı şekilde seviyorum.

Zürih bir ticaret kenti, Tanrı bana eşlik edecek ve orayı ziyaret edeceğim.

Ben akıl değil, ruhum; Tolstoy da, Schopenhauer de benim gibi ruh üstüne yazmışlardı. Öte yandan, benim uyguladığım

felsefe imgelemimin ürünü değildir, gerçeklere dayanır. Nietzsche, yaşamının sonunda sadece saçma sapan şeyler yazdığını fark edince aklını yitirdi. İnsanlardan korkusundan delirdi. Bana gelince, insanlardan korkup korkmadığımı anlamak için üstüme yürümeye kalkabilirler. Kalabalıkları anlıyorum, bir önder olmamama karşın onları yönetebilirim. Ailemle yaşamayı, çocuklarla oynamayı seviyorum: Çok iyi anlaşıyoruz. Ben karısını seven ve ona yaşamda destek olmayı kendine görev edinmiş, evli bir adamım. Bir çocuğun olabileceği kadar babayım ben ama neyin erkekleri kızların peşinden koşmaya ittiğini, kızların onlar için ne ifade ettiklerini bilmiyor değilim. Kadın erkek birdir; evli insanları yeğlerim, çünkü bu konuda deneyimlidirler. Hata yaparlar yapmasına ama yaşam budur işte. *Ben tek bir kişide karı ve kocayım*: Karımı seviyorum, kocamı seviyorum ve onların sefih bir yaşam sürmesi hoşuma gitmiyor. Ben bedenimle sınırlı değilim ve sevgim bedensel değil, çünkü bendeki sevgi insanlık sevgisidir. Hükümet bana iyi gelen yerde yaşamama izin vermeliydi. Karım, çocuğum, incelikleri sayesinde kaygı duymadan yaşayabilecekler.

Dünyaya ölümün ve yaşamın anlamını aktarmak istiyorsam daha çok yazmam gerek, elden ne gelir, yorgun kaslarım elimi çabuk tutmama engel oluyor. Daha fazla yapamıyorum, büyük acılar çekiyorum. Buna karşın yazmayı, bu yolla başkalarına yardım etmeyi seviyorum. Yorgunluktan bitkin düştüğümden yazmaya son vermek isterdim. Ama Tanrı orada, biraz dinlenip soluklanmama izin vermiyor. Bu yüzden, O benim kolumu durdurana dek yazacağım.

III

Duygular

Hizmetçi, karıma, Kyra'ya ve Kızıl Haç'ın hemşiresine yemek vermekteydi. İsa büyük bir haç taşırdı, hemşirenin kolluğunda küçük bir tane var. Kyra tatlı istiyordu. Hemşireye, tabağındakileri bitirmeden ona tatlı vermemesini söyledim. Kendisini sevdiğimi bilen çocuk bunun üstüne söyleyecek bir şey bulamadı, ama hemşire onu cezalandırdığımı düşündü. Bu çocuğu yemekten sonra yatırmayı alışkanlık edindiler, zayıf olduğunu sanıyorlar, oysa sağlığı yerinde. Yazmak olanaksız, karım kafasını kostümlerime takmış, sürekli beni rahatsız ediyor. Benim pek umurumda değil bu, ama o zamanında hazır olamayacağımdan korkuyor.[35]

Yemekten sonra dans etmek bana iyi gelmez, biraz daha beklemek istiyorum. Ancak istediğim zaman işe koyulurum, başkaları istediğinde değil. Ama insanları bekletmeyi sevmediğimden, gidip üstümü giyeceğim. Bundan böyle, tartışmaların önüne geçmek için benden istenen her şeyi yapacağım. Dolabımda çok pahalı bir sürü kostüm var. En güzelini giymek istiyorum; zengin sansınlar beni. Hemen gidiyorum, insanlar sabırsızlanmasın.

Uzun süre üst katta kaldım, biraz kestirdim ve – uyanır uyanmaz giyinip terziye gittim. İşini çok iyi yapmış ve kendisinden beklediğimi tam olarak anlamış. Verdiğim armağanlar

35 Burada sözü edilen, Nijinsky'nin Ocak 1919'da, bir davet üzerine Saint-Moritz Suvretta House'da verdiği son dans resitalidir.

yüzünden bana arkadaşça davrandı. Tedavi görmesine yardım etmek, onu bir doktora göndermek istiyorum ama o onları sevmiyor. İçtenlikle, harcamaları üstleneceğimi söyledim: Buna karşın reddetti. Bununla birlikte, kocası için verdiğim bir çift donu kabul etti. Çok iyi anlaşıyorduk, kendini hiç de küçük düşmüş hissetmiyordu. Négri'yi –o iyi yürekli kadının adı buarkadaş olarak seviyordum, öyle yoksun bir yaşam sürüyordu ki evine girer girmez bize gerekli olmadığını düşünüp ışığı söndürmek istedim. Bu hareketime hiç gücenmedi ve kendisine, yaptığı işi çok beğendiğimden, para dışında armağanlar da vereceğimi söyledim. Onu sıcak tutacak giysilere ihtiyacı var; bir hırka, bir de pelerin vereceğim kendisine, dışarı çıkarken giysin. Genelde armağanları sevmem ama yoksul insanların ihtiyaçlarını karşılamaktan zevk duyarım. Négri soğuk ve açlıkla boğuşsa da, çalışmaktan hiç korkmuyor. Hatta kenara biraz para bile koymuş. Altı yaşındaki oğlu ve iki yaşındaki kızı için de bir şeyler vermek isterim: Giysileri öyle eski püskü ki! Benim kazaklarım dışında, çocuklar için de bir şeyler bulmalı. Çocukları nasıl sevdiğimi biliyor, onların da beni sevdiğini görüyor, benim sanatçı yapımı anlıyor, arkadaşlığımızdan mutlu oluyor. Kocası insanların türlü aptallıklarla eğlenmeye çalıştıkları Palace Otel'de keman çalıyor. Adam yoksul. Geceleri çalıyor ve incecik giysileri içinde soğuktan donuyor. Kemana tutkun ve kendini geliştirmek istiyor ama zaman bulamadığından bu işi nasıl yapacağını kestiremiyor. Ona yardım etmek için bundan iyi fırsat olamaz ama beni anlamamasından korkuyorum.

Uzun yaşamayı umuyorum, çünkü karım bana çok âşık. Bugün dertli: Dans ederken çok sinirli hareketler yaptım. Ama bile isteye öyle davrandım; halk, karşısında heyecanlı olduğumda beni daha iyi anlıyor. Bir sanatçının soğukkanlı olmasından hiç hoşlanmıyorlar; sinirli olmak gerek. Piyanist Madam Gelmar'ı[36] üzdüm. Ona karşı iyi duygular besliyordum ama kızgındım ve Tanrı halkın da öyle olmasını istedi. İnsanlar eğlenmeye gelmişlerdi ve dansımın eğlenceli olacağını düşün-

36 Viyanalı piyanist, ünlü virtüöz Madam Gelmar, o akşam Nijinsky'ye eşlik ediyordu.

müşlerdi. Dehşete kapıldılar, o kadar korku yarattım ki izleyiciler kendilerini öldürmek istediğimi sandılar. Böyle bir şey yapmadım. Ama herkesi severken, kimsenin beni sevmediğini hissediyordum -- bu da sinirlerimi harekete geçirdi, altüst etti, kızgınlığımı seyircilere de yansıttım. Tam benden hoşlanmamış ve çıkmak üzere ayağa kalkmışlardı ki, içinden neşe ve mutluluk taşan bir dansa başladım, yeniden keyiflendiler. Benim iç karartıcı bir sanatçı olduğumu düşünmüşlerdi, ben de güldürmeyi de becerebildiğimi kanıtladım. Yeniden dans etmeye başlar başlamaz –dans ederken kendi kendime gülüyordum–, herkes çok neşelendi. Dansımın ne anlama geldiğini anlamışlardı ve herkesin bacakları bana öykünmek için kıpırdanıyordu.

Kötü dans ediyordum. Adımlarımın güzelliği kötü dans ettiğimin farkına varılmasına engel oluyordu ama olmadık yere düşüp duruyordum. Neşem insanlara da bulaşıyordu. Onları eğlendiriyordum, aynen bu şekilde seve seve devam edebilirdim ama Tanrı'nın bana "Yeter" diye bağırdığını duydum ve durmak zorunda kaldım. Seyirciler dağılırken, birtakım aristokratlar ve para babaları bir kez daha dans etmemi istediler, yorulduğumu söyleyip isteklerini geri çevirdim. Sonra, orada bulunan yüksek tabakadan bir kadına seslenip sinirli hareketler yaptığını söyledim. Kendisine saldırmak istediğimi düşündü ama aslında hareketi çok doğru anladığını söylemek istediğimi açıkladım. İltifatım için bana teşekkür etti ve haksız olmadığımı anladı – elimi sıktı. Hoşuma gitmiyor değildi ve benimle tanışmak için oraya geldiğini düşünüyordum. Ama asıl ilgisinin genç erkeklere yönelik olduğu izlenimine kapıldığımdan ve bu tür insanları sevmediğimden, beni bırakmasını istedim. Kafamdan geçenleri anladı ve artık hoşuna gitmemeye başlayan sohbeti yarıda kesti. Bunun üstüne, ona ayağımdaki kanı gösterdim –kanı sevmiyor–, kanın savaş anlamına geldiğini ve savaşı sevmediğimi anlatmak istiyordum. Ardından, yaşam bilmecesi üstüne düşünmesini sağlamak amacıyla, ona bir yosmanın nasıl dans edeceğini gösterdim. Bu güldürüyü izlemek için olduğu yerde kaldı, öteki insanlar yere uzanıp sevişeceğimi düşünüyorlardı. Konukları rahatsız etmek istemediğimden, tam zamanında ayağa kalktım. Tüm gece boyunca, Tanrı'nın varlığını

ve O'nunla birbirimize karşı duyduğumuz sevgiyi hissetmiştim. Biz "evliydik". Bizi Suvretta'ya götüren arabada, karıma o günün, benim "Tanrı'yla evlendiğim gün" olduğunu söyledim. Geceki toplantı sırasında, karım karşılıklı anlaşma "duygusunu" yitirmesine karşın, yolculuk iyi geçti. Onu seviyordum, onun yanında mutlu ve rahattım, ona içecek bir şeyler verip bunları söyledim, bu onu biraz yatıştırdı, çünkü sinirli halim yüzünden onu sevmediğimi düşünmüştü.

Telefon çalıyor. Telefonla konuşmayı sevmem, açmadım – ama karım açmak istiyor. Odadan çıkarken, onu gördüğümde, üstünde pijamaları vardı (geceleri böyle giyinmeyi seviyor). Bana sevecenlikle yatma zamanının geldiğini söyledi – ben de yanıma defterimi alıp üst kata çıktım, bugün başıma gelen her şeyi not edecektim.

Başıma bir sürü şey geldi, hepsi de feciydi. İnsanlardan korkuyorum; ne beni anlıyor, ne de bana inanıyorlar. Onlar gibi yaşamamı ve neşeli danslarla ilgilenmemi istiyorlar. Neşeyi sevmiyorum, yaşamı seviyorum. Ben yazarken karım da yanıma uzanmış duruyor, gözleri açık. Uyumuyor, ben de onu yavaşça okşuyorum. Duyarlı biri ve sezgileri güçlü (Yazmakta çok zorlanıyorum, kötü yazıyorum). Yanında olduğumu hisseden karım iç çekiyor ve onun arzusunu bildiğimden, buna karşılık vermiyorum. Bugün beni kalbiyle ve ruhuyla seviyor. Ona ruh evliliği teklif edeceğim; benim ruhsal aşka ihtiyacım var. Ama bu ancak çok sonra gerçekleşebilir. Şimdi benden korkuyor.

Yazmak olanaksız; bu geceki toplantıda bulunan bir adam takıldı aklıma.

Karım her şeyi anlıyor, bu da canımı sıkıyor, sinirli sinirli gülüyorum. Telefonun çalmasını bekliyor ama aklı bende, yazdıklarımda. Bu kadar aceleyle ne yazdığımı soruyor, okumasını engellemek için defteri kapıyorum. Yazdıklarımda kendisini ilgilendiren bir şeyler olduğunu hissediyor ve emin olamadığından kaygılanıyor. Bugün söyleyecek çok şeyim var ama onları kâğıda geçirmeden önce, karımın uyumasını bekleyeceğim. Onun üstünde kuşkusuz derin bir etki bıraktım. Ne yapmak istediğimi öğreneli beri, beni büyük bir sanatçı olarak değerlendiriyor, Duse ve Sarah Bernhardt'la karşılaştırıyor. Ona bir soru

sordum. Gerçek anlamını bir türlü kavrayamadığı ölümle ilgili, önemli bir soruydu bu. Kesinlikle ölümü düşünmüyor, çünkü ölmek istemiyor. İşte esniyor ve benim de, uyusam iyi edeceğimi düşünüyor. Sonra insanlar üstüne yakışıksız şeyler yazmamdan korkuyor. Öksürüyor ve ilgi çekmek için yeniden esniyor.

Sanatçıların beni anlamasını istiyorum, o yüzden onlarla birlikte yaşayacağım. Tanrı izin verirse, onlarla meyhaneye bile giderim. Öte yandan, onların yetenekleri işte orada köreliyor. Paraya ihtiyaçları olursa, vereceğim. İleride, beni unutacakları kuşku götürmez ama bu sürede duyarlılıkları ve içgüdüleri uyanacak ve onların algılarını yoğunlaştıracağım. Yoksul sanatçılara yardım etmek için beni Paris'e gitmeye ve orada birkaç ay kalmaya iten tasarım bu işte. Bırakacağım, gösteriyi kendi istedikleri gibi hazırlasınlar, ama bunu benden isterlerse seve seve yaparım, karımın orada kalma masraflarını karşılasınlar yeter. Astruc'ten parasız sanatçıları, oyuncuları bir araya getirmesini isteyeceğim, sonra onlara sesleneceğim: "Dinleyin beni, ben de sizler gibi bir sanatçıyım. Burada hepimiz öyleyiz ve birbirimizi sevmeliyiz. Dinleyin! Bir dostunuz olarak konuşuyorum, sözlerime kulak verecek misiniz?" Onlara yaşama ilişkin ne düşündüklerini soracağım. Beni anlarlarsa, başardım demektir. Ama bende ne olduğunu görmezlerse, insanların en sefili, en zavallısı ben olurum – ve acı çekerim. Artık Saint-Moritz'te dans etmek istemiyorum, burada sevilmediğimi hissediyorum, burada insanlar benim hasta olduğumu sanıyorlar. Üzülüyorum ama kendimi harika hissediyorum, gücümü denetlemekte zorlanıyorum. Her zamankinden daha fazla dans etmek, insanlara sanatımı öğretmek, gündelik görevlerimi yerine getirmek ve yazmak istiyorum, ayrıca hiçbir daveti kabul etmeyeceğim; onlardan bıktım usandım artık. İnsan kendini neden o ölümün damgasını taşıyan eğlencelere bırakır ki? Neşeli olmak derdim değil, ruhun ölümüne de meraklı değilim. Bundan korkuyorum ve yaşamayı yeğliyorum.

Birilerinin beni ziyarete gelmesi hoşuma giderdi ama karım bunu sevmiyor. Yaşlı bir Yahudiyi davet etmek istiyordum: Çok ama çok iyi bir adam olan Baron Gunsbourg'un bir akrabasıydı o.

Herkes Nijinsky'nin aklını yitirdiğini söyleyecek. Kendi evimde bile herkes bana deliymişim gibi davranırken ve buna gerçekten inanırken, ne umurumda gerisi! Ama beni tımarhaneye kapatmayacaklar, çünkü ben kusursuz bir dansçıyım ve isteyen herkese para veriyorum. Ne var ki, tuhaf, ayrıksı insanlar sevilir, benim için "kaçık palyaço" dedikten sonra beni de rahat bırakacaklardır. Ben delileri severim; onlarla nasıl konuşulacağını bilirim. Yaşamlarını, ruh hallerini iyi tanıdığımdan asla onlara karşı çıkmam – bu yüzden bana minnet duyarlar. Erkek kardeşimi çok severdim, onunla çok iyi anlaşırdım, arkadaşları da benim arkadaşım olmuştu, işte o, ben on sekiz yaşındayken bir tımarhanede öldü.[37]

Annem artık son günlerini yaşıyor, bir daha onu göremeyecek olmaktan korkuyorum. Tanrı ona daha uzun bir ömür versin diye dua ediyorum. O ve kız kardeşim Bolşeviklerden kaçmak için Moskova'dan ayrıldılar. İç savaştan bıkıp kaçtılar, neleri var neleri yoksa hepsini bıraktılar, yanlarında kayınbiraderim Koçetovsky ve yeğenim İra da var. Kız kardeşim Bronya'ya[38] hayranım. Koçetovsky de çok iyi bir adam. Para sıkıntısı yüzünden zor bir yaşam sürüyor. Resmi, yazını seviyor, yazmaya çok yetenekli.

Kapı çaldı. Gece gezmesinden dönen A. bu. Beni sevmiyor, eğlenmekten başka düşündüğü bir şey yok. Dans topluluğuma kendisini de almamı çok isterdi, ama bu olanaksız. Çalışmanın ne demek olduğuna ilişkin en ufak fikri yok, topluluğa katılınca rahatının yerinde olacağını sanıyor. Beni düşündüğü yok, yaptıklarımla alay ediyor, ben çalışırken o eğleniyor, özen gösterdiğim şeyleri küçümsüyor. Ona bir yüzük, elbiseler verdim, hatta kendisine âşıkmışım gibi yaptım ama hiçbir şey anlamadı. Hastabakıcım bir ayyaş, durmaksızın içiyor ve kendisini kaç kez uyarmama karşın, sonunda hasta oldu. Hiçbir şey yapacak hali yok ve biz Négri'yle kostümleri hazırlarken, onun yüzünden ocak söndü – donuyoruz.

37 Bu erkek kardeş, Stanislav, devrim sırasında ölmüştür.

38 Bronislava Nijinska, Vaslav'ın kız kardeşi, çok yetenekli bir dansçıdır, Diaghilev'in yönettiği dans topluluğunda dans etmektedir.

Karım dans ederken çok güzel hareket ediyor. Sağlığı yerinde; üzüntüsü aşırı düşünmesinden kaynaklanıyor ve bu beni kaygılandırıyor, çünkü aklına gelen düşünceler ilişkimizi güçleştirecek. Tasarılarımı gerçekleştirirken, bana ayak uyduramayacağından korkuyorum. Sezgileri güçlü ama anlamları kavrayamıyor, ben de onu ürkütmemek adına onları kendisine açıklamaya çekiniyorum. Onun gelişmesini sağlamak için başka yollar denemeliyim. Ben nasıl onun dediklerine uyuyorsam, o da benimkilere uyuyor – ama ancak başkaları ona benim yaptığım her şeyin doğru olduğunu söylerse, bana inanacak.

Karşımda bir uçurum var[39], her an düşebilirim ama korkmuyorum. Tanrı düşmemi istemiyor. Beni tutuyor.

Bir kezinde, dolaşırken karın üstünde kan görmüştüm. İzleri takip ettim, içimde öyle bir his vardı ki, birini vurmuşlardı ve o *hâlâ yaşıyordu*. Başka bir yola saptım ve başka kan izleri gördüm. Korkuya kapılmama karşın, bir uçuruma dek o izleri takip ettim ve bunun kan değil gübre olduğunu anladım. Sonra, karda ilerlerken kayak izleri gördüm, tam kan izlerinin yanında kesiliyorlardı. Aklıma oraya, karın içine, birinin gömülmüş olabileceği düşüncesi geldi, vurup öldürmüşlerdi belki de onu. Yeniden korkuya kapıldım, geri döndüm ve koşa koşa, yola çıktığım noktaya vardım, Tanrı O'ndan korkup korkmadığımı öğrenmek istiyordu sanki. Yüksek sesle bağırdım: "Hayır, Tanrı'dan korkmuyorum: O yaşamdır, ölüm değil." Bunun üstüne, Tanrı kendisine saldırdığımı düşünmüştü ve sakinleşmesi gerektiğini söyleyip beni uçurumun kenarına sürükledi. Nasıl da korkuyordum! Beni sınayanın şeytan olduğunu düşünüyordum, tıpkı İsa'yı sınadığında olduğu gibi. Şöyle diyordu: "Atla, o zaman sana güveneceğim." Korkudan olduğum yere çivilenmiş kalmıştım, birden uçuruma doğru itildiğimi hissettim. Kenarına yaklaştım, kaydım... Fark etmediğim dallar düşüşümü durdurdu. Bunun bir mucize olduğunu düşünüp şaşkına döndüm. Tanrı beni böyle sınamak istemişti! Bir yandan da, tutunduğum dallardan kurtulmama izin vermiyordu, uzun süre orada kaldım, yeniden korkuya kapıl-

39 Zaman zaman yeniden aktardığımız bu tümce, arkasından gelen bölüme bir "başlık" görevi görüyor.

dım, çünkü Tanrı, onları bırakırsam kesinkes düşeceğimi söylüyordu. En sonunda, onlardan kurtulmayı ve düşmemeyi başardım. O zaman Tanrı bana şöyle dedi: *"Evine dön ve karına aklını yitirdiğini söyle."* İşte böylece Tanrı'nın bana, eve dönüp olan biteni karıma anlatabilmem için yardım etmek istediğini anladım.

Dönüş yolunda, yeniden kan izlerine rastladım ama bu kez, onların arkasındaki gerçek üstüne düşünmedim. Tanrı'nın bana onları göstermesinin nedeni, kendisine ulaşmamı sağlamaktı. O'nun varlığını sürekli hissediyordum ve eve vardığımda, bana kara yatmamı söyledi, sözünü dinleyince beni orada uzun süre tuttu. Ellerim donmuştu, acıyordu: Onları kardan çıkardım, acının Tanrı'dan gelemeyeceğini düşündüm. Tatmin olmuş gibiydi, ama birkaç adım atmıştım ki geri dönüp bir ağacın yanına uzanmamı buyurdu. İlk önce bir yerlere tutundum, sonra kaydım, Tanrı yine kara yatmamı buyurdu. Uzun süre orada öylece uzandım, soğuğu hissetmiyordum, derken ayağa kalkmamı ve eve gitmemi söyledi. Yola koyulur koyulmaz "Dur" dedi, durdum. Birden, kan lekeleri yeniden ortaya çıktı. "Git" dedi ses. Yeniden yürümeye başlayacaktım ki, bir daha haykırdı: "Dur!" ve daha ileri gitmedim.

Herkes tüm bu anlattıklarımın hayal ürünü olduğunu düşünecek. Ama şunu belirtmeliyim: Ben gerçek olmayan hiçbir şey yazmam.

Kapı vuruldu. Evde herkes uyuyor. Dışarıda biri *"Oyga"* diye bağırıp duruyor; yerimden kalkmak ya da karımı derin uykusundan uyandırmak istemiyorum. Hizmetçilerin duymasını ve kapıyı açmalarını umuyorum. Defterim çok kaygan, kullanışsız. Biri merdivenlerden çıkıyor. Kaygılanmıyorum. Büyük olasılıkla, gece gezmesinden dönen A.'dır ama emin değilim, gerçeği sadece Tanrı bilir. Ben sadece bir insanım ve her şeyden öte, kimin geldiğini ancak O isterse öğrenirim. Bana söyledi: A. gelmiş. Onun odası benimkinin yanında, öteki yanında da şu an derin bir uykuda olan Kyra'nınki var. Tüm bu gürültüyü çıkaran o olamaz. Kapı gıcırdamaya başladığı anda, gelenin A. olduğunu düşündüm, onun o sert hareketlerini tanırım. Her zaman doğru olan saatime bakınca, eve sabaha karşı biri çeyrek geçe geldiğini görebiliyorum.

Karın üstünde yeniden kan görünce koşmaya başlamıştım, birinin öldürüldüğünden ve kan izlerini karla örtmeye çalıştıklarından emindim, bu yüzden gübre gibi görünüyorlardı. Biraz daha yakından bakınca, bunların çamur olduğunu anladım. O zaman, eve dönmeye karar verdim, aşağı yukarı on metre kadar uzaklaşmıştım ondan, kolayca geri döndüm, çünkü koşarken her zaman kendimi bir çocuk gibi hissederim. Deneyimlerimin sonuna ulaşmaktan mutlu bir halde eve varmak üzereyken – Tanrı bana geri dönmemi ve karşıdan gelen adama bakmamı buyurdu, "katil bu adamdı", dedi. Aniden geriye doğru sıçradım, durdum, küçük bir yükseltinin ardına saklandım ve görünmemeye dikkat ederek, karın içinde sürüne sürüne ilerlemeye başladım, ardından düşmüşüm de yerimden kalkamıyormuşum gibi yaptım. Uzun süre bu durumda kaldım, sonra geri dönmek üzere ayağa kalktım ve adamın dal kırıp bir sopayla karı eşelediğini gördüm. Kuşkusuz bir şey arıyordu. Yolda beni görünce, tek kelime etmedi. Ben ona "İyi günler ihtiyar" diyecektim ama uğraşına dalıp gitmişti, neyle uğraştığını bir türlü anlayamıyordum. Aradan biraz zaman geçti, Tanrı beni geri dönüp sopasıyla karı eşeleyen adama bir kez daha bakmaya zorladı. Tam kendi kendime sopanın kırılacağını söylüyordum, karşımdakinin katil olduğunu anlayıverdim. Ama katilin o olduğunu düşünmeme karşın, yanılıyor olabileceğimi de düşünmeye başladım. Oradan çekip gitmeye karar verdim, bir bankın yanında bir kar yığını gördüm, üstüne ortasından kırılmış bir çam dalı dikmişlerdi. Adam nedendir bilinmez o kar yığınının yanında büyük bir delik açmıştı. Sadece göz ucuyla görmüştüm ama daha dikkatli bakınca bunun, üstünde yazılar ve bir haç bulunan küçük bir tümsek olduğunu anladım. Yani adamın karısı için hazırladığı bir mezardı bu. Dehşete kapılıp koşmaya başladım, benim karımın hasta olduğundan emindim. Ölümcül kaygılar içinde, geri döndüm, tahta parçasını kaldırdım – ve düşünmeye başladım, o adam...

İsviçre ulusundan bana göz kulak olmasını istiyorum. Bu kitabı, İsviçre'de yaşadığım için burada ve ucuz bir baskıyla yayımlamak niyetindeyim. Para kazanmak tabii ki isterim, çünkü hiç param yok. Yoksulum, alacaklılardan da borçlu olmaktan da

aynı şekilde nefret ediyorum, dolayısıyla yapabileceğim tek şey borsada oynamak. Ama bunu akıldan çok ruhumla yapabilirim. Bir bale yaratmak istiyorum, onda akıl ruhun yanında yer alsın. Ama bana yardım gerek. İlk başta, aklıma Vanderbilt gelmişti, sanatçılara para verir o. Ne var ki, kimseye borçlanmak istemiyorum. Bu yüzden, o yeni bale için gerekli parayı, kimseden yardım almadan kendim denkleştirmeye çalışacağım. Diaghilev'in bana daha çok borcu var. Bana olan tüm borcunu ödediğini sanıyor ama Buenos Aires davasında –kaybetti o davayı– alınan karara göre, bana 50.000 frank daha vermesi gerekiyor. Açgözlülükle uzaktan yakından ilgim yok ama kazanmış olduğum ve onun bana hâlâ borçlu olduğu parayı almak istiyorum, çünkü bu parayla başkalarına yardım edebileceğim.

Yaşam cinsellik değildir – cinsellik de Tanrı değildir. Tanrı, sadece bir tek kadını dölleyen bir adamdır – o biricik kadından çocukları olur. Ben yirmi dokuz yaşındayım. Karımı ruhsal açıdan seviyorum ve Tanrı bunu istemediği sürece, ondan çocuk yapmayacağım. Çok yetenekli olan Kyra'nın ileride çok akıllı olmasını istemiyorum ve onu bundan korumak için gerekeni yapacağım. Bu konuda aşırıya kaçarsa, yalnızca gelişimi gecikir. Ben basit insanları severim, aptalları değil. Onların duyguları yoktur. Tanrı bendedir, ben de O'nda.

Hatalarımı gerçekten düzeltmek istiyorum – ama yapabilecek miyim acaba? Karımın sinirlenmesini ve dertlenmesini önlemek adına elimden geleni yapacağımı bilen doktor, bana, gözleri dolu bir halde, söz vermeme gerek olmadığını söyledi. Kayınvalidem gelsin diye ısrar eden ve onun bizimle yaşamasını isteyen bendim, dedim ona, böylece karım kaygı duymadan yaşayabilecekti. Müttefik devletlerin yetkilileri gözümü hiç de korkutmuyor, paramızın hepsine el koymaları hiç ama hiç umurumda değil.[40] Ama ailem adına ve karımın her şeyini yitirmesini önlemek için, paranın bizde kalmasını yeğlerdim. Yaşama ilişkin hiç tasam yok, paraya gereksinim duymuyorum. Elimde avucumda

40 Madam Nijinsky'nin ailesi Macar'dı ve müttefik devletleri uyrukluların düşman devletleriyle parasal ilişki kurmaları yasaktı.

ne varsa, hepsini karıma verdim, yaşaması için çok az bir miktar gene de. Ölürsem, ona sadece gözyaşları kalacak. Umarım beni çabuk unutur. Beni her zaman anlamıyor, daha doğrusu her zaman hissetmiyor. Tolstoy'un, büsbütün duygusuz biri olan karısı, servetini har vurup harman savurduğu için kocasına kin besliyordu. Ben karımı ve kızım Kyra'yı dünyadaki her şeyden daha fazla sevdiğimden, onların ihtiyaçlarını karşılamak istiyorum... (Elim yoruldu.) Shakespeare'deki, Hamlet karakterini sevmiyorum, çünkü o bir ukala. Ben ukalalık yapmayan bir felsefeciyim, bir sezgi felsefecisiyim. Düşsel şeyler yazmaktan hoşlanmıyorum. Ama Shakespeare'i tiyatroya duyduğu aşktan, onu anlayışından ve benimkine benzer "canlı tiyatro" kuramından ötürü seviyorum. Bende yapay hiçbir şey yoktur, yaşamın kendisini yansıtırım, benim için artık bir sırrı kalmamış tiyatro, yaşamın simgesi olmaktan uzaktır. Biri bir alışkanlık yaratırken, öteki bunun tam tersidir. Tiyatro sahnesini dörtgen biçimde tasarlamamalı, aklıma bir göz kadar yuvarlak bir tiyatro inşa etmek geldi. Yüzümü bir aynaya yaklaştırıp orada sadece bir göz görmek eğlendirici. Sık sık tek bir göz çizerim. Polemikten nefret ederim; dolayısıyla, kitabıma ilişkin isteyen istediğini söyleyebilir, yanıt vermeyeceğim, çünkü susmanın tartışmaktan çok daha iyi olduğunu öğrendim. Akıllı bir adam olan Diaghilev bana bunu öğütlemişti. Onun hizmetçisi Vasili, sürekli şöyle derdi: "Diaghilev'in beş kuruşu yok ama o aklı var ya, işte o bir servet eder." Bense şöyle diyorum: "Beş kuruşum yok, akıllı değilim, ama bir ruhum var." Ruh, duyguların genel merkezine verdiğim addır. Eskiden onca duyarlı biri olmama karşın, aptalca, mutluluğun paraya bağlı olduğunu düşünürdüm, değil mi ki tüm insanların aklı fikri ondaydı. Artık böyle düşünmüyorum ve parayı sadece amacıma ulaşmak için kullanacağım bir araç olarak görüyorum. Hepimizin kendi tasarıları var, sadece isteklerimizi gerçekleştirebilmek adına para kazanmaya çalışıyoruz. Ama problem her birimiz için farklı bir şekilde ortaya çıkıyor. Ben Tanrı'nın problemini temsil ediyorum, çünkü ben İsa'yım, Deccal değilim ve İnsanoğlu'na yardımı etmeye geldim.

Doktor dinlenmem için Cenevre'ye gitmemi öğütledi. Yorgunluğumu karımın durumuna bağlıyor, şu sıralar onun sinir-

leri çok gergin. Bu yüzden karım tek başına gidecek, çünkü ben kendimi gayet iyi hissediyorum. Öte yandan, onun biraz parası var, benimse kuruşum yok. Bu şaka değil, itiraf etmeliyim ki birazcık param olsun, onu karıma ve yoksullara vereyim isterdim. Kuşkusuz, Nijinsky kendini İsa'yla karşılaştırıyor, diye öfkelenecektir insanlar. Bir benzerlik olduğunu iddia etmiyorum, ben yalnızca O'nun yaptıklarına hayranım. Bana saldırsınlar: Gene de söyleyeceğimi söylerim.

Kızların peşinden koşup karımı aldattığım oldu. Ama cinselliğe düşkün olduğumu göstermez bu ve gelecekte, ona bir daha sadakatsizlik yapmak istemiyorum. Menimi başka çocuklar, umarım bir gün bir erkek çocuk yapmak üzere saklıyorum. Karımı seviyorum, onun başına kötü bir şey gelmesini istemiyorum. Çok duyarlı biri o: Ben sadece onun mutluluğunu ve sağlığını düşünürken, kendisini korkutmaya çalıştığımı sandı. Bu öfkesinin nedeni et. Ne var ki, aslında önemli olan tek şey, dürüst ve düzenli bir yaşam sürebilmek. Karım, tam olarak ne anlama geldiğini anlamasa da, bunu biliyor. *Tanrı'nın yolundan gitmek, ona boyun eğmek – işte iyi yaşamanın sırrı.* O'nda yaşamayı becerememeyen insanlar, boyun eğilmesi gereken bu Tanrı'nın kim olduğunu soruyorlar. O'nu seven ben, arzularını biliyorum.

Artık ne yazacağımı bilemiyorum, kafam yan odada doktorlarla konuşan karıma gitti. Hareketlerimi onaylamadıklarını biliyorum ama Tanrı böyle istediği sürece, kendi çizdiğim yolda ilerlemeyi sürdüreceğim. Engellerden korkmuyorum, ben herkesi yardıma çağırırken, biri gelip de şöyle derse: "Karınıza işkence ettiğiniz için o delirdi ve bu yüzden yaşamınızın sonuna dek kapatılacaksınız", bundan hiç de ürkmem, çünkü hapishanede bile yaşam vardır ama beni orada yaşamımın sonuna dek tutarlarsa o zaman ölürüm. Karımı çok ama çok seviyorum, hasta olsun ya da ona herhangi bir zarar gelsin hiç istemem. Ayrı yaşamayı yeğlerim, yalnızlığa alışığım ben. Maupassant'ın yalnızlıktan ödü kopardı. Topluma olan düşkünlüğü yalnızlıktan uzak tuttu onu; Monte Cristo Kontuysa, tam tersine, öcünü almak için yalnız kalmaya ihtiyaç duyuyordu. Yalnızlığa güçlükle katlanabilen ben, bu konuda kendimi üzemem, çünkü Tanrı beni seviyor ve her zaman yanımda oluyor ama beni terk

ederse ölürüm. Ölüm tehlikesine karşın, başkaları gibi yaşamayı deneyeceğim. Böylece herkesle anlaşabileceğim. Tanrı insandır; tasarılarına kimsenin engel olmasından hoşlanmaz – ben bundan sakınırım, hatta ona yardım etmeye çabalarım, ben onun askeri ve O'nun tarafında olan herkesin dostuyum. Dilenci değilim ama zengin insanları severim. Onlardan gelecek parayı seve seve kabul ederim, çünkü onlarda çok var, bendeyse hiç yok. Eğer bu bilinseydi, tüm dünya bana sırt çevirirdi. Bu yüzden, zengin olma isteğim her dakika artıyor.

Kiralık bir at bulup parasını ödemeden üstüne atlamak ve eve dönmek istiyorum. Karım gereken parayı vermezse, kendim bir çözüm bulurum. Karımın sevgisine önem veriyorum ve tüm bu yaptıklarım onun kişiliğini geliştirmek adına. Aklı çok gelişmiştir, buna kuşku yok, ama duyguları için aynı şeyi söylemek olanaksız. Onun gelişimine engel olan bu aklı yok etmek istiyorum. Akıldan yoksun birinin deli ya da kaçık olduğu söylenir. Bunlardan biri ne yaptığını bilmez, öteki de düşünmeyi beceremez. Ben aklı başında bir adamım, iyi ve kötü yönlerimi ayırt edebiliyorum. Tolstoy'un yapıtında akla adanmış bir sürü parça vardır ve aklın ne olduğunu bilmekle övünebilirim, çünkü onun kitaplarını okudum. Bana ilişkin neler söylendiğini tahmin edebildiğimden, akıllı insanlar beni hiç etkilemiyorlar. Dolayısıyla, beni sakinleştirmek için uydurdukları her şeyi biliyorum. Doktorlar iyi insanlar, karım da çok iyidir ama onların hepsinin kafasında çok fazla düşünce var, bu da gerçekten onların akılları için kaygılanmama yol açıyor. İnsanlar aşırı düşündüklerinden delirirler ve doğruya doğru, onların bu kadar düşünmeleri beni tasalandırıyor. Ben ruhlarını yitirmelerini istemediğimden, sağlıklarını korumak için elimden gelen her şeyi yapacağım.

Bilmeden karımı üzdüm ve kendisinden özür diledim. Fırsatını bulmaya görsünler, hemen eski hatalarımı ortaya atarlar. Karım beni anlamıyor; benim asıl sıkıntım bu. Benim deli ya da kötü biri olduğumu sanıyor. Ben kötü değilim – onu seviyorum. Burada ele aldığım yaşamdır, yazdıklarımın ölümle bir ilgisi yok. İnsanların düşündükleri Nijinsky değilim, ete kemiğe bürünmüş Tanrı'yım. Karım, iyi niyetle –ve bana yararı olacağını düşündüğünden–, kendisine sır olarak söylediğim her şeyi

doktorlara anlattı. Hedeflediğim amacın yüceliğine erişemiyor. Öte yandan, o amaçla ilgili hiçbir şey bilmiyorum, ona hiçbir şey anlatmadım. Ancak duygularımızı karşılıklı olarak anlamayı başarırsak anlaşabiliriz, ama ben ne yaptığımı bildiğimden ölümle ilgili genel düşüncelere kapılmak istemiyorum. *"Senin hasta olmanı istemiyorum, seni seviyorum; ama ben de yaşamak istiyorum ve bu yüzden yanında kalmayı arzuluyorum. Seninle konuşurken güzel konuşmak değil derdim."* Doktorlar da tıpkı karım gibi dertlerini akıllıca anlatmayı biliyorlar. Ama ben onlardan kendimi sakınıyorum ve onlarla ilişkim duygu düzeyinde kalsın istiyorum. *"Karın senin yüzünden acı çekiyor, bunun seni de üzdüğünü biliyorum."* Ölümle oynuyorum ve niyetimi gizliyorum. *"Bırak senin bencil biri olduğunu düşünsünler. Hapse atsınlar seni: Ben seni kurtarırım, sen benimsin. Akıllı Romola'yı sevmiyorum ve sadece bana ait olman için onun seni terk etmesini istiyorum. Onu bir erkek olarak sevmene izin vermiyorum, sadece duygusal açıdan sevebilirsin. Olan biten her şeyi basitleştirebilir, yatıştırabilirim, böylece doktorlar senin duygularını anlarlar. Ama sana kızmam gerekiyor, çünkü karının sinirlerinin berbat bir durumda olduğunu gördüler. Haçın*[41] *o kadar fenalığa yol açtı ki tüm bunları açıklayamıyorsun artık. Kendini suçlu hissettiğin yanlışları biliyorum, ben de öyle yanlışlar yaptım."* O haçı taşırken bir şey düşünüyordum. *"Karın senin ne istediğini anladı ama bunun altında ne olduğunu öğrenmek isteyen doktor, hiçbir şey anlamadı: Düşünceleri ona engel oldu. Romola'nın da senin de kendinize göre haklı olduğunuzu düşünüyor."* Benim beynim bir doktorunkinden daha iyi işliyor. *"Korkuların beni kaygılandırıyor. Nasıl hareket ettiğini ve bana olan sevginin sınırsız olduğunu biliyorum. Bana boyun eğdiğin için yeniden güvenimi kazanabilirsin. Ben, sendeki Tanrı'yım, bana inandığın her an senin olacağım ve beni anlayacaksın. Şu an bile, kafandan neyin geçtiğini biliyorum: Kendi kendine, o burada, diyorsun; sana baktığını düşünüyorsun."* Arkamı dönmek istemiyorum, bakışını üstümde hissediyorum.[42] *"Ona ne yazdığını gösterirsem, senin fazla yaz-*

41 Nijinsky, Saint-Moritz gezintileri sırasında, kravatının üstünde bir haç taşırdı. Bunu yaşamöyküsünde, karısı anlatıyor.

42 Sanrı.

maktan hasta olduğunu düşünür. Kabul ediyorum: O da senin ne hissettiğini öğrensin diye seni yazmaya zorlayan benim. Söylediğim her şeyi not et. Duyarlılığın anlaşılmanı sağlayacaktır, ilk olarak karın tarafından. Senden çok daha deneyimliyim; o yüzden, arkanı dönmemeni öneririm. Tasarılarını biliyorum. Onları birlikte gerçekleştireceğiz ama bunun için acı çekmen gerekiyor. Dünya sana inanmayacak ve çektiğin acılara tanık olduğunda, senin ne olduğunu anlamayacak."

Yemek odasında, karım ve doktorla ne konuştuğumu anlatmak istiyorum. Bencil biri olmakla övündüm. Ama sırf doktoru rahatsız etmek amacıyla yaptım bunu. Fark ettiyse, gücenmiştir ama hiç umurumda değil. Ben sevgiyi parçalara ayırmıyorum ve karımı dünyadaki herkesten daha çok seviyorum diyorsam, sadece onun için neler hissettiğimi göstermek istememden ileri gelir bu. A.'yı aynı şekilde seviyorum ama onun dalaverelerini biliyorum. Üstümde ne etki yarattığını anlamak istiyor, çünkü buradan gitmesi gerekecek. Onu burada artık istemiyorum. Buna karşın, kayınvalidemin kalmasını arzuluyorum, onu gözlemleyeceğim ve ona yararlı olmaya çalışacağım. Kişilik incelemelerine kendimi adamamın nedeni, yorum yapmak değil; asıl niyetim, bizi ölüme sürükleyen şeyin alışkanlıklarımız olduğunu göstermek. Bu konuda, önemli bir kitap yazacağım, adı da: *Duygular* olacak ve içinde yaşamımın öyküsü bulunacak. Ben bitirir bitirmez bu kitap yayımlansın istiyorum. Öldükten sonra ortaya çıkması hoşuma gitmez. *"Tasaların beni kaygılandırıyor. Kimseyi kırmamaya çalışarak, ben sadece gerçeği söyledim. Tüm bunları yazmış olmaktan ötürü hapse atılırsan, yanında olurum. Benden sevgini esirgemedin; sessiz kalamam; konuşurum. Ama sakinim: Hapse gitmeyeceksin, çünkü yasalara göre kimseye haksızlık etmedin. Buna karşın, yargı önüne çıkman gerekirse, sözlerinin hepsinin Tanrı'nın sözleri olduğunu söylemekle yetin. O zaman seni sadece tımarhaneye kapatabilirler ve sen de deli neymiş görürsün. Ya böyle olacak ya da hapishane, budur buyruğum. Dostoyevski darağacına gitmişti – sen de kendini bir yerlere kapattırabilirsin. Öte yandan, arkadaşlıkları daha ölmemiş insanlar tanıyorum, bunun olmasına izin vermezler – kaldı ki kitabın yayımlanıp binlerce baskı yaptığında bir kuş kadar özgür olacaksın. Onu Nijinsky adıyla imzalayacağım ama benim gerçek adım, Tanrı'dır. Narkissos-Nijinsky de-*

ğil benim yeğ tuttuğum, Tanrı-Nijinsky." Dalkavukluktan söylemiyorum, onu seviyorum, çünkü bana yaşam verdi – o da beni seviyor, çünkü beni iyi tanıyor. "*Nijinsky'nin hataları var ama ona kulak vermek gerek, çünkü ağzından çıkanlar Tanrı'nın sözleri.*" Nijinsky benim. "*Nijinsky'yi kimsenin üzmesini istemiyorum, o, korumam altında. Durumundan kaynaklanan korkuları beni tasalandırmıyor. Onun gücünü ve iyiliğini biliyorum. Ben, iyiliğin Tanrısı olarak, bir Nijinsky'nin kötü bir adam olmasını istemem.*" Bir Tanrı'nın kötü bir Tanrı olmasını istemem. Ben Tanrı'yım, Nijinsky Tanrı'dır. "*O iyi bir insan, kokuşmuş biri değil. İnsanlar onu anlamadılar ve sadece akıllarını kullanıp anlamaları da olanaksız. Birkaç hafta boyunca sesime kulak verilse; ne sonuç alınacağı görülür! İşte o zaman, umarım, öğrettiğim şeyler meyve vermeye başlar.*" Yazdığım her şey insanlık yararına. Romola benden korkuyor; üstünde bir vaiz etkisi bırakıyorum. Böyle bir koca istemiyor – onun istediği genç ve güzel biri. Ben de gencim ve büyüleyiciyim ama hatları düzgün olmayan güzelliğimi beğenmiyor o. Tanrı'nın duyarlı yüzünde de düzgün hatlara rastlanmaz. Bir kambur ona benzeyebilir ve onu da, doğa nasıl isterse öyle dünyaya gelen herkes kadar severim. Ben de tuhaf, duygulu ve duyarlı bir kişiyim ve her biçimi olduğu kadar her güzelliği de seven bir sanatçı olarak, bir kambur dansı yaratabilirim. Güzellik görece değildir, o, duyguyla birlikte Tanrı'da bulunur – birbirlerinin içine geçmiş haldedirler. O beni büyüler, onu hissederim ve değerlendiririm. İnsanlar güzellik konusunda saçma sapan şeyler yazmak adına kendilerini hırpalıyorlar. O, ne tartışılacak, ne de eleştirilecek bir şeydir. Ben onu sever, anlar ve hissederim.

Kötülükten bıktım usandım, sevgiye bağlandım, tüm dünyayı yüreğimde taşıyorum – bir de benim kötü bir adam olduğum düşünülüyor. Yazdığım, söylediğim her şey sadece gerçekler, çünkü yalandan nefret ederim ve tek isteğim iyiliktir. Ben sevgiyim... O çok sevdiğim haçı takarken, sadece dikkat çekmek, Katolik olduğumu göstermek istiyordum. Bana deliymişim gibi baktılar ve benden bir korkuluk yarattılar. İnsanlar sizin tepkisiz kalmanızı isterler. Bu benim için olanaksızdır; yaşamı çok seviyorum, ölümü uzak tutabilmek için ona ihtiyacım var. Keşke sevgimi insanlara aktarabilsem, bana inanmalarını

sağlayabilsem! A. için de, Diaghilev için de, kendim için de sadece gerçeği söyledim. Savaş, cinayet olmasa, sonunda anlasalar beni keşke! Karıma, notlarıma dokunacak olanın canını alacağımı söyledim. Bir katil değilim ve bunu yapmak zorunda kalırsam üzülürüm. Sevilmiyorum, hasta olduğumu düşünerek hata yaptıklarını biliyorum. Aklım pırıl pırıl.

Hizmetçi geldi ve bir sıkıntım olduğunu düşündüğünden, yanıma oturdu. Oysa iyiyim, yalnızca korkuyorum; çünkü Tanrı'nın, karımın beni bırakmasını istediğini biliyorum. Onu seviyorum, bunu istemiyorum ve benimle kalmasına izin alabilmek için dua etmem gerekiyor. Telefonla konuşuyorlar. Neden söz ediyorlar acaba? Kesinkes beni hapse atacaklar. Korkuyor muyum? Hayır, bunu kabul ediyorum ama ağlıyorum – yaşamı seviyorum. Karıma her şeyi açıkladım, içinde biraz sıkıntı, kaygı kalmış olsa da artık benden korkmuyor. Ona acı sözler etmemin nedeni, gözlerinde yaşlar –üzüntü gözyaşlarından başkasını– görmek istememdi. Gidip onu öperek sevgimi göstereceğim; onu seviyorum, ona ve sevgisine ihtiyacım var. Kendisini de sevdiğimi hisseden A. gitmekten vazgeçti. Bizimle kalacak – emin olmasam da, biletini geri vermek üzere telefon ettiğini düşünüyorum.

Küçük kızım şarkı söylemeye koyuldu. "Ah, ah, ah, ah" diyor. Bu ne anlama geliyor ki? Bence bunun anlamı: "Ah, ah! Korkulacak hiçbir şey yok – her yerde neşe var!"

Sonsöz

Artık gevşeyebilmek isterdim ama Tanrı tembellik yapmama kızar. Durmaya hakkım yok. Karım, tıpkı benim gibi, sürekli ağlıyor. Kuşkusuz, o ağlarken yazıyorum diye doktor bana kızacak. Ama ilk adımı ben atmayacağım, çünkü bana kızılmasını hak etmedim. Her şeyi görüp duyan küçük kızımın beni anlayacağını umuyorum. Kyra'yı, küçük Kyra'mı seviyorum, kendisine duyduğum sevgiyi hissediyor o – ne var ki, öyle söylendiği için, benim hasta olduğumu sanıyor. İyi uyuyup uyumadığımı sordu bana ve ben de her zaman iyi uyuduğumu söyledim. Daha ne yazmam gerekiyor? Tanrım, asla dinlenemeyecek miyim! Yakında, Paris'e gideceğim, yankıları tüm dünyaya yayılacak büyük bir olay bu. Ne büyük bir yazar, ne büyük bir sanatçı –ne de büyük bir insan– olarak görülmek istiyorum. Ben sadece çok acı çekmiş biriyim – hatta sanırım, İsa'dan bile daha çok acı çekmiş biri. Yaşamı seviyorum, bir yandan da yaşamı sürdürmeye çabalıyorum. Ruhumdan taşan acı, gözyaşlarımın dinmesine engel oluyor. Çünkü asıl hasta olan aklım değil, o, yani ruhum – doktorlar hiçbir şey anlamadılar. Sağlığımın yerine gelmesi için ne yapılması gerektiğini ve hastalığımın çabuk iyileşemeyeceğini biliyorum. Ben artık iyileşemem – ruhu felce uğramış, yoksul, zavallı bir adamım. Bu satırları okuyup da duygulanmayacak, çektiğim acıları hissetmeyecek biri olabilir mi? Neye ihtiyacım olduğunu biliyorum, güçlüyüm, bedenim sağlıklı, yalnızca ruhum hasta. Acı çekiyorum, acı çekiyorum. Anlayacaklar ve bana acıyacaklar. Ben bir hay-

van değilim, Tanrı da değilim, sadece bir insanım, birçok hatam var ama sevgim tüm insanlığa yönelik ve Tanrı olmak istediğimden, düzelmek istiyorum. Dans etmek, resim çizmek, piyano çalmak, şiir yazmak ve sevgimi herkese yöneltmek isterim: İşte yaşamımın amacı bu. Ben bir sosyalist değilim ama beni en iyi onların anlayacağını düşünüyorum. Tanrı'nın parçası olduğumdan, benim partim Tanrı'nın partisidir ve yüreğim evrenindir. Ne savaş, ne sınır olsun. Dünya üstündeki her yer benim vatanımdır; ne mal mülk sahibi olmak, ne de zengin olmak derdim, her yerde yaşarım. Kana susamış hayvanların acımasızlığı yok bende, sadece sevilmek istiyorum. Ben insanım, Tanrı benim içimde, ben de O'nun içindeyim; O'na sesleniyor, O'nu arıyorum. Yazılarımı yayımlayın ki herkes okuyabilsin. Düzeleceğim – ama nasıl, bunu henüz bilmiyorum. Tanrı'nın kendisini bulmak isteyenlerin karşısına çıktığını biliyorum. Bu yüzden, birbirimizi aradıkça, önünde sonunda karşılaşacağız.

TANRI VE NİJİNSKY
Saint-Moritz-Dorf
Villa Guardamunt
27 Şubat 1919

Geçtiğimiz yüzyılın dâhilerinden Vaslav Nijinsky, olağanüstü dans yeteneğiyle izleyicileri büyüler ve çok genç yaşında üne kavuşur. Ne var ki alışılmadık düşünce ve duygu evreniyle "dış" dünyanın uyuşmaması sonucu ömrünün yarısını akıl hastanelerinde geçirir. Bu zorlu yolculukları öncesinde kaleme aldığı ve çok sonraları kızının eşyaları arasında bulunan günlüğü, bir dâhinin dünyanın "normal" insanları ve çarkları arasında nasıl yitip gittiğini çarpıcı biçimde ortaya koyar.

Nijinsky'nin Günlüğü, saf bilincin sınır tanımayan akışıyla, yeryüzü medeniyetine ilişkin derin bir sorgulama fırsatı sunuyor. Üzerinde yaşadığımız gezegene ettiklerimizi bir kez daha düşünmek için...

"Keşke insanlar yaşamımızın kısa olduğunu ve kötü olan her şeyden vazgeçilmesi gerektiğini sonunda anlayabilseler. Yeryüzü boğuluyor. İnsanlar depremlerden korkuyorlar ve Tanrı'ya dua edip bu gibi felaketlerden kendilerini kurtarması için yalvarıyorlar. Oysa ben onları arzuluyorum, çünkü ancak o zaman yeryüzünün soluk alabileceğini biliyorum."

Bir Kır Tanrısının Öğleden Sonrası'nın skandal yaratan ilk gösteriminde. 1912.

ISBN 975-08-1119-4